

Najmoderniji univerzalni sistem ispunjava sve potrebe za štampom zasnovanom na digitalnoj tehnologiji. Postizanje slike najvišeg kvaliteta i odličan odnos rezultat-troškovi.

R1 SUPER, minilaboratorija novog standarda u digitalnoj eri!

HRS
HI-RESOLUTION SCANNER

digital ICE
APPLIED SCIENCE FICTION

Konica Color QA Paper
Type AD

Beam Convergence Head
B.C.H.

Još kvalitetnije fotografije

- Skener filmova sa vrhunskim performansama i rezolucijom omogućava najkvalitetnije skeniranje fotografija i efikasnost u radu
- Potpuno nova komponenta za štampanje (BHC exposure engine) proizvodi fotografije najvišeg kvaliteta
- Originalna Konica tehnologija za poboljšanje kvaliteta unesenog materijala AIE (Automatic Image Enhance) daje reprodukciju koja je lepša nego ikad
- Digitalni kanal omogućava najviši kvalitet štampe fotografija, nezavisno od filma ili vrste medija
- Dodatne funkcije, kao što su korekcija ogrebotina/prasine (Digital ICE) i korekcija crvenih očiju, garantuju visok kvalitet fotografija

Jednostavnost rukovanja

- Jednostavan proces rukovanja omogućava čak i početniku da za kratko vreme odštampa fotografije
- Veliki izbor opcija, uključujući narezivanje CD ROM-a na samoj mašini pritiskom na samo jednu dirku
- Specijalna nova tastatura, jednostavna za rukovanje
- Jednostavna, brza i najkvalitetnija reprodukcija već gotovog materijala

Izvanredne mogućnosti proširenja sistema, kao i odnos rezultat-troškovi

- Odvojeni input i output segmenti omogućavaju povezivanje sa različitim tipovima input stanica i štampača
- Primanje porudžbina putem Interneta ili PC terminala. Sistem funkcioniše kao mrežni štampač
- Povoljna nadogradnja analogne minilaboratorije iz serije Konica 8 u potpuno digitalni sistem postiže se jednostavnom zamenom štampača

Jednostavno i čisto rukovanje

- Optimalna digitalna ekspozicija uz upotrebu specijalnog digitalnog papira (Konica color QA, tip papira AD)
- Jednostavna zamena ekološki ispravnog ECOJET sistema
- Pojednostavljeno servisiranje

PROMOTIVNA CENA!!!

powercomimaging

PowerCom Imaging d.o.o. Milentija Popovića 9 (Sava Centar), 11070 Novi Beograd
tel: 011 311-2976, 311-1402, tel/fax: 011 143-541, e-mail: d.malic@konica.net.yu, d.vidakovic@konica.net.yu

REFOTO

DIN. 180, 10 KM,
HR 35 kn, 5 €

ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE | broj 20 | decembar 2003. | www.refoto.co.yu

AKTUELNOSTI

Dani fotografije Foto-saveza SCG
Izložba dijapozitiva – Banja Luka
Novi REFOTO konkurs
Mesec fotografije u Bratislavi
Nagradna anketa časopisa

FOTOGRAFI

Finale konkursa LJUBAV
Alija A. Akšamija

TEHNIKA

Canon D300
Nikon DX objektiv
FujiFilm Finepix F700
Olympus C – 5000 zoom
HP Photosmart 945
HP Photosmart 7960
Jenoptik JD 5200z3
Hasselblad XPAN II
Vaša kućna digitalna laboratorija – skeneri

Finale konkursa ljubav

PowerShot G5
DIGITAL

5.0
Megapix

BEOGRAD
TEL: 011/655 100, 655 257

750.- €

*SVE CENE SU VELEPRODAJNE,
BEZ URAČUNATOG POREZA NA PROMET

PROFIFOTO official distributor

you can
Canon

**Vaš pouzdan partner
za savete, kupovinu i servis**

DIMA pobednik 2003.

najbolja Digitalna Foto-laboratorija širine 205mm

**Najveći izbor
digitalnih i analognih
foto aparata
profesionalnih filmova
digitalnih medija**

Beograd, Knez Miletina 26, tel. +381 11/ 32 20 692, 32 22 912.
fax 32 48 630 bgelitefoto@sezampro.yu

NOVITETI 6-8**FOTO-AKTUELNOSTI** 10-17**MOJE ISKUSTVO** 18-20

Svetislav Dragović

Fotografija bez fotoaparata

ISTORIJA FOTOGRAFIJE 48-49

Goran Malić

Slike i ruže u saksijama

KOLEKCIJARSTVO 70-71

Miroslav Nikoljačić

Concava Tessina

FOTO-AMATER 72-74

Snežana Mitrović

Jelouston -

park prepun čuda

STUDIO MATRIX 76-77**FOTO-KOMENTAR** 78-81

Dragoljub Tošić

Analiza fotografskih radova čitalaca

NAJAVA KONKURSA 82**PISMA ČITALACA** 84**FOTOGRAFI**

Konkurs ljubav, Finale konkursa 22-29

Alija A. Akšamija, Snaga svetla i pogleda 40-45

22 Finale konkursa LJUBAV

Sada već, možemo reći, tradicionalni konkurs našeg časopisa, još jednom smo priveli kraju. Kao i prošle godine, glavni portfolio posvećujemo pobjednicima i odabiru od tridesetak, do sada, neobjavljenih fotografija.

NASLOVNA STRANA

3. nagrada na konkursu LJUBAV
Edvard Molnar, Subotica - "Zagrljaj"

40 ALIJA A. AKŠAMIJA

Susret s fotografijama Alije A. Akšamije jeste pogled na deo istorije fotografije Bosne i Hercegovine, za period od nekoliko decenija posle Drugog svetskog rata

50 CANON 300 D

Jednooki refleksni digitalni fotoaparat s efektivnom rezolucijom od 6,3 miliona piksela namenjen je amaterima koji žele da se digitalizuju i zamene svoje analogne jednooki refleksne fotoaparate

72 FOTO-AMATER

Jelouston - park prepun čuda

Snežana Mitrović poslala nam je fotografije fascinantnog Jelouston parka koji je posetila sa svojom porodicom. Pored fotografija objavljujemo i njenu priču koja će vam sigurno upotpuniti doživljaj

54 NIKON DX objektiv

Novi tip Nikon objektiv namenjen je isključivo jednookim refleksnim digitalnim fotoaparata

Božana Marinček

12 AKTUELNOSTI
Savezna izložba

Programi dana FSJ koji su priređeni u Zrenjaninu krajem oktobra ove godine obuhvatili su: 31. saveznu izložbu fotografije; 24. saveznu izložbu omladinske fotografije; 22. saveznu izložbu dijapozitiva u boji; Konferenciju Saveza i prateće programe

FOTO-ŠKOLA

Mitar Trninić, "Nova stvarnost"	30-31
Ivana Brezovac, Sadržaj fotografije - Ko	32-33
Milan Živković, Slika kao selekcija	34-35
Radomir - Maša Dikosavljević Neka belo bude belo	36-38
Imre Szabó - Kenneth Kobre FOTONOVINARSTVO - Features	46-47

TEHNIKA

CANON D 300	50-52
NIKON DX objektiv	54-55
FUJIFILM FINEPIX F700	56
OLYMPUS C - 5000 ZOOM	58
HP PHOTOSMART 945	60
HP PHOTOSMART 7960	62
JENOPTIK JD 5200z3	64
HASSELBLAD XPAN II	66-67
Vaša kućna DIGITALNA LABORATORIJA SKENERI	68

62 HP Photosmart 7960

Ispod ovog savršeno dizajniranog fotoštampača krije se "mašina" koja omogućava štampanje fotografija odličnog kvaliteta uz pomoć ili bez računara na više nego jednostavan način

Foto-žurka

Možda će neko reći da smo neskromni kada stalno obeležavamo neke jubileje, ali mi s ponosom objavljujemo da smo priveli kraju još jednu uspešnu godinu i da je završavamo "jubilarnim" dvadesetim brojem. S obzirom na to da je u ovoj državi sve nestabilno, naš ustaljeni "kas" vredan je pomena, a nadamo se i pohvale. Zelela bih da iskoristim ovu priliku i da se zahvalim vama čitaocima na podršci i, ako tako mogu da kažem, vernosti jer u poslednjih godinu dana počeo je da se formira krug ljudi koji nam se javlja, šalje fotografije, učestvuje na konkursu i dolazi da nas poseti. Takođe, veliko je interesovanje za rubriku foto-amater i sve više vas šalje informacije o izložbama, konkursima, radionicama... Upravo to smo i želeli da postignemo, ostaje nam jedino da sledeće godine proširimo tu "fotografsku porodicu". Kao što ste i do sada učestvovali u formiranju časopisa, pripremili smo za vas mali upitnik - anketu preko koje želimo da saznamo šta vam se najviše dopada, šta biste promenili ili izbacili, jednostavno da ovoga puta budete deo uredničkog kolegijuma (ako mogu tako da ga nazovem). Pokušali smo da spojimo lepo s korisnim, pa smo vam namenili i nekoliko nagrada, o čemu možete pročitati u dodatku s anketom. Bliži se kraj godine, pa je i red da glava ove "fotografske porodice" - REFOTO podeli "paketiće"! Završili smo i konkurs, što i najavljuje ovaj strasni zagrljaj trećenaštradenog. Opet ćemo deliti lepe nagrade, što ćete i videti u sledećem broju, a u ovom, pored nagrađenih, veliki prostor dobilo je i tridesetak, do sada, neobjavljenih fotografija. Svi znamo da fotografija komunicira univerzalnim jezikom tako da mi nastavljamo s internacionalnim predstavljanjem fotografa. Ovoga puta možete videti fotografije "starog majstora" iz Bosne - Alije A. Akšamije. U tehnici, i pored vašeg negodovanja, ipak nastavljamo s digitalnom tehnologijom, ali ovoga puta mnogo pristupačnijom. Šta možemo kada sve napreduje neverovatnom brzinom, a od nas se, pre svega, očekuje aktuelnost. No, ne očajavajte, Boris Bjelica vam priprema nešto veoma zanimljivo za sledeću godinu jer, šta smo obećali to ćemo i ispuniti.

Ivana Brezovac

REFOTO - časopis za kulturu fotografije:

www.refoto.co.yu

Osnivač i izdavač REFOT B, Beograd, Pčinjska 17;
tel. 011/2456-151; 2448-662; faks. 011/4460-234, e-mail: refoto@net.yu;
žiro račun 255-0009770101000-53; Cena pojedinačnog broja 180 dinara

Direktor: Slobodan Vukadinović

Glavni i odgovorni urednik: mr fot. Ivana Brezovac

Redakcija: Boris Bjelica, mr fot. Vladimir Červenka, Svetislav V. Dragović, Goran Malić, Miroslav Nikoljačić, Nijaz Selmanović, Imre Szabó, Tomislav Peternek, Dragoljub Tošić, mr fot. Mitar Trninić, Srđan Vuković, Milan Živković

Saradnici: Nebojša Babić, Vojin Mitrović (Pariz), Nada Vukadinović (Firenca), Branko Popović (Frankfurt)

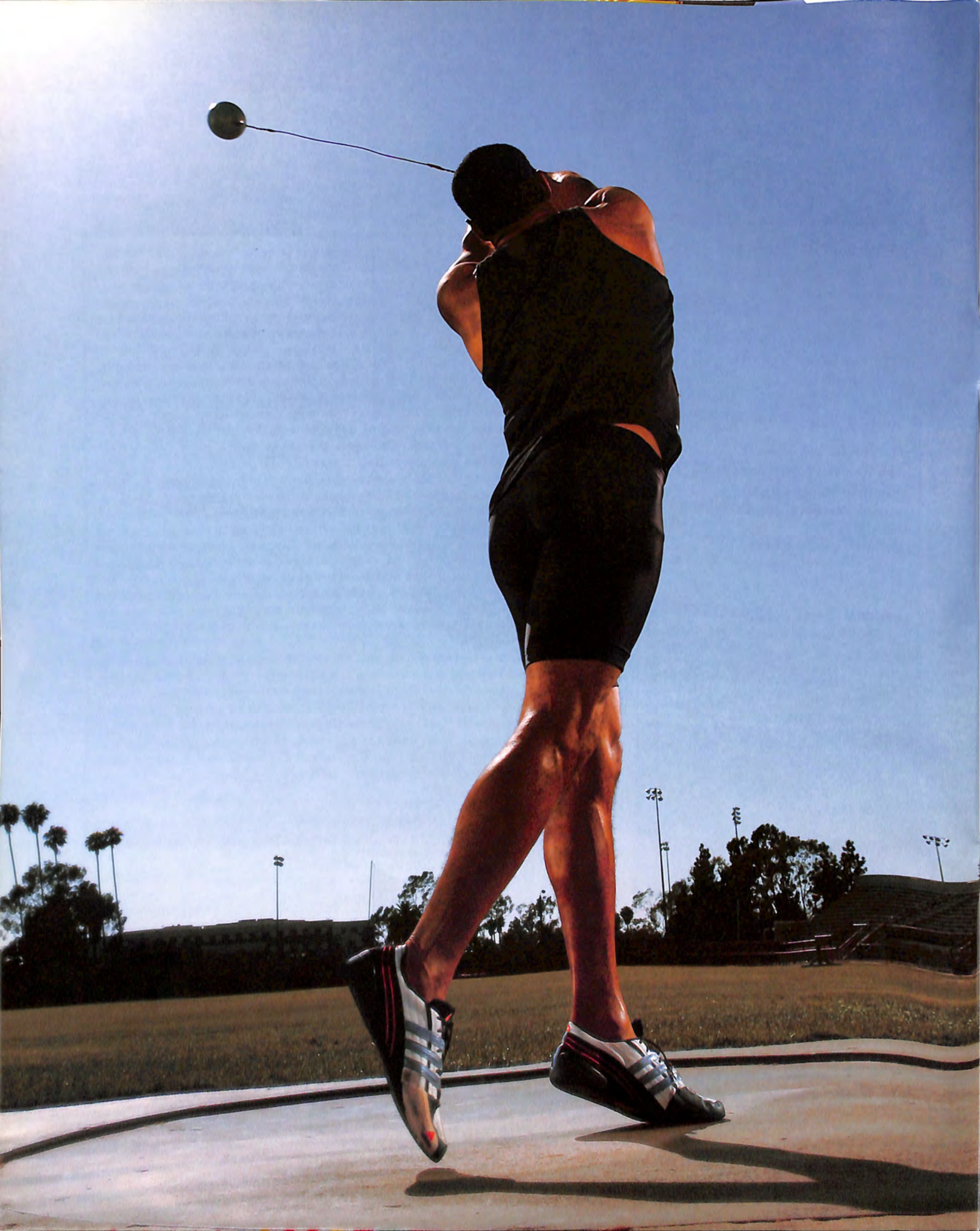
Tehnička redakcija: Sanja Kovačević, Petar Vukadinović, Jelena Lukić

Lektor: Biljana Gordić

Marketing: REFOT B, Uzelac Radan, tel. 011/2456-151; faks. 011/4460-234,
e-mail: refoto@net.yu

Štampanje: Štamparija "Stojkov", Novi Sad, Pre-press: REFOT B
Rukopisi i priloge se ne vraćaju. Rešenjem Ministarstva kulture Republike Srbije broj 413-00-00244/2002-04 časopis je oslobođen plaćanja poreza na promet

At the heart of the image

DIGITAL SLR CAMERA

D2H

Novi JFET LBCAST senzor s efektivnom rezolucijom od 4.1 megapiksela daje bolji kvalitet fotografije • brzina fotografisanja (8 snimaka u sekundi) saugrađenom buffer memorijom koja omogućava snimanje do 40 snimaka u nizu • moguće je istovremeno snimanje u JPEG i RAW formatu • osetljivost se može podešavati u rasponu od ISO 200 do 6400 • novi sistem za kontrolu balansa belog • kašnjenje od momenta kada se pritisne okidač je 37ms što je za 33% brže od sistema drugih proizvođača • telo je napravljeno od legure magnezijuma • autofokusni sistem ima 11 senzora koji pokrivaju 75% kadra • TFT LCD monitor s visokom rezolucijom i veličinom od 2.5 inča • Tražilo pokriva 100% vidnog polja • u kombinaciji sa WT-1 moguće je fotografiju daljinski prebaciti u računar ili bilo koji drugi sistem koji podržava IEEE802.11b • uz svaku snimljenu fotografiju moguće je snimiti i 60 s zvučnog zapisa

Ekskluzivni uvoznik i distributer NIKON foto opreme

www.refot.com

Pčinjnska 17, 11000 Beograd, tel: 011 2456 151, 244 7958, 244 8662, fax: 011 446 0234, email: refotb@eunet.yu

Tri nova NIKON skenera

Da je Nikon i dalje u samom vrhu proizvođača kućnih uređaja za digitalizaciju fotografija snimljenih na analogni način, odnosno na negative i dija pozitive, pokazuju i ova tri skenera: Nikon Coolscan V ED, Nikon Super Coolscan 5000 ED i Nikon Super Coolscan 9000 ED. Zasnovani su na sasvim novim tehnologijama i ubedljivo se izdvajaju po kvalitetu od skenera iste klase drugih proizvođača. Najvažnija komponenta skenera jeste optika i kod svih ovih modela ugrađena su specijalna ED sočiva izrađena od najkvalitetnijeg stakla. Osvetljavanje se obavlja pomoću specijalnih LED lampica koje oslobađaju veoma malo toplote i verovatnoća da će se materijal koji se skenira oštetiti zbog toplote znatno je umanjena. Kod sva tri skenera primenjen je najnoviji specijalni Nikon CMS sistem za obradu boja, kao i najnoviji sistem za uklanjanje prašine i ogrebotina s nosača emulzije ICE4. Maksimalna rezolucija je 4.000 dpi (tačaka po inču) i imaju mogućnost skeniranja u šesnaestobitnom obliku. Komunikacija s računarnom je preko USB 2 protokola kod prva dva modela koji su predviđeni za digitalizaciju fotografija snimljenih na materijal Lajka ili APS formata. Za sada smo uspeali da saznamo preporučene cene u Nemačkoj. Model V ED treba da košta 799 evra, a 5000 ED 1.399 evra i na tom tržištu pojavili su se u novembru. Model 9000 ED će se na tržištu pojaviti tek od proleća iduće godine, cena mu se još ne zna, a s njim će moći da se skeniraju filmovi od 16 mm do srednjeformatnih 6 x 9 cm i s računarnom će komunicirati preko veoma brzog Firewire protokola.

SONY Cyber-shot DSC-T1

Sony Cyber-shot DSC-T1 jeste prvi fotoaparata ovog proizvođača koji je dizajniran kao kreditna kartica ali, iako je debeo svega 21 mm (mere su mu 91 x 60 x 21 mm), u njemu se nalazi CCD čip od čak 5,1 miliona piksela, a slika koja se snima može se videti na LCD ekranu na poledini aparata koji je dijagonalne 2,5 inča. Po prvi put, u Sony fotoaparata slika se prenosi do čipa preko prizme pod uglom od 90 stepeni (kao kod Minolte Dimage X, Xi, Xt) i to sa trostrukom optičkom zuma. Cena ovog fotoaparata čija je masa svega 180 grama trebalo bi da bude oko 550 dolara, a predviđeno je da se u prodaji pojavi u januaru.

SMARTDISK Flashtrax

Smartdisk Flashtrax jeste "personalni pomoćnik" velikog kapaciteta s ekranom od 3,5 inča. Proizvodi se s diskom od 40 i 80 GB koji uspostavlja vezu s računarnom preko USB 2 protokola, a čita podatke i direktno s memorijskih kartica, zbog čega ga je Asocijacija profesionalnih fotografa nagradila kao najinteresantnije pomagalo proizvedeno u 2003. godini, iako ne služi samo fotografima jer se u njemu može držati i muzika i mnogi prodavci reklamiraju ga kao MP3 plejer. Cena modela od 80 GB je oko 700 dolara u Americi, a za model od 40 GB nisimo pronašli cenu, ali je cena za stariji model od 30 GB nešto ispod 500 dolara.

NIKON D70

Kao što se moglo i očekivati, Nikon je najavio da za početak proleća planira izlazak na tržište novog SLR digitalnog fotoaparata čija će cena biti oko 1000 evra. Nosić će oznaku D70, a od tehničkih podataka poznato je samo da će koristiti senzor identične veličine kao i ostali Nikon SLR digitalni fotoaparati. Novi D70 neće biti zamena za D100 koji će se još uvek proizvoditi, već je jeftinija verzija namenjena za širi krug korisnika. Više o ostalima podacima znaće se početkom februara, što je sigurno povezano s PMA sajmom fotografske opreme koji se u to vreme održava u Americi.

SIGMA SD10

Digitalni fotoaparata Sigma SD10 ima ugrađen Foveon® X3™ čip od deset megapiksela. On, u stvari, ima tri sloja od po 2.268 x 1.512 piksela u tri sloja za svaku boju RGB slike posebno i tako bez interpolacije daje verne boje i detalje bez gubitka u svakom pikselu. Ovaj aparat se od svog prethodnika, modela SD9 koji smo vam već ranije predstavili, razlikuje još po tome što je osetljivost povećana do 1.600 ASA, ima duže ekspozicije, dodatak za bateriju, mogućnost "bracketinga" u vrednostima od 1/3 EV, mogućnost bežične kontrole TTL fleša i poboljšane mogućnosti obrade snimljene slike u novom Photo Pro 2.0 programu koji se isporučuje uz njega. Interesantna je i nova "zaštita od prašine" koja onemogućuje prodiranje prašine na čip i u aparat. Cena tela aparata u Engleskoj treba da bude 1.099 funti, a predviđeni su i kompleti sa zumom 18-50 mm F3,5-5,6 DC za 1.149,99 funti ili dva zuma, 18-50 mm F3,5-5,6 DC i 55-200 mm F4-5,6 DC za 1.249,99 funti.

SIGMA 12-24 zum

Novi zum Sigma 12-24 mm F4,5-5,6 EX DG HSM namenjen je pre svega onima koji rade s digitalnim refleksnim fotoaparata s manjim čipom od formata od 35 mm gde odgovara zumu 19-38 mm, ali će dobro doći kao superširoki zum i onima koji rade s analognim refleksnim aparatima. Veoma dobar kvalitet obezbeđuje 16 elemenata u 12 grupa i izrađuju se za Sigmu SD9 i 10, Canon, Nikon, Minoltu i Pentax. Dugačak je svega oko 10 cm, ima masu od 615 grama, a cena mu je oko 850 evra.

FUJIFILM Q1 Digital

Posle velikog uspeha s Q-modelima analognih aparata FujiFilm odlučio se i za digitalnu verziju koja je namenjena pre svega početnicima, ali će se po predviđanjima ovog proizvođača za ovaj fotoaparata malih dimenzija odlučiti i mnogi napredniji fotografi, koji će ga koristiti kao drugi fotoaparata koji će im stalno biti u džepu. Osnovne karakteristike ovog aparata jesu: čip od 1,92 miliona efektivnih piksela, fiksni objektivi ekvivalenta 35 mm, LCD ekran dijagonalne 1,5 inča, digitalni zum 4 puta, ugrađen blic. S računarnom se povezuje preko USB kablja, a cena bi trebalo da mu bude ispod 150 evra.

NIKON Coolpix 3700

Najnoviji Nikonov mališa ima već dokazane kvalitete Coolpix serije digitalnih fotoaparata, samo je sada spakovan u izuzetno lepo oblikovano aluminijsko kućište malih dimenzija (96 x 60 x 31 mm) i to sa trostrukim optičkim zumom F2,8-4,9 koji bi odgovarao zumu 35-105 kod Lajka formata, čipom od 3,2 megapiksela i velikim LCD ekranom od 1,5 inča, a sve to zajedno s Li-jon baterijom ima masu svega 130 grama. I ovde je primenjeno veoma precizno Nikon Matrix merenje svetla sa 256 polja, autofokus na pet polja. Ima automatski balans belog s mogućnošću manuelnog izbora pet uobičajenih izvora svetla, kao i preset opciju za precizno ručno podešavanje balansa boje, a moguć je i ručni izbor čak 15 unapred predviđenih načina i situacija snimanja, zatim snimanje video-zapisa čija dužina zavisi od kapaciteta SD memorijske kartice (isporučuje se sa jednom od 16 MB) i snimanje do 2,5 fotografije u sekundi. Da bi zadržali veoma dobru reprodukciju boja i oštrinu i znatno umanjili šum kod dugih ekspozicija, u Nikonu su se odlučili da osetljivost ne ide iznad 200 ASA.

STATIV – džin

Ako hoćete (ili morate!) da snimate s visine i sa stativa, sigurno će vam dobro doći novi Gitzo stativ G1548 Carbon Gigant, koji i bez srednjeg stuba ima visinu od 232 cm, a sa srednjim stubom fotograf se može popeti na 265, odnosno 305 cm. Budući da je od karbonske legure, masa mu je svega 3.720 grama, što je za 1,7 kg lakše od sličnog aluminijumskog stativa istog proizvođača. Kada se sklopi, stativ je dugačak svega 69 cm, a cena mu je 1.500 evra.

Adobe Photoshop CS

Adobe Photoshop CS jeste najnoviji paket programa koji u sebi sadrži ImageReady CS, Adobe Illustrator CS, Adobe InDesign CS, Adobe GoLive CS i Adobe Acrobat 6.0 Professional i predstavlja univerzalnu alatku svih koji se bave grafikom i fotografijom. Za fotografe je najvažnije to što je u ovu verziju Photoshopa već ugrađen Camera RAW Plug-in i virtuelni svetleći pult za pregledanje fotografija. Cena celog paketa koji je nazvan Premium jeste 1.229 USD, dok varijanta Standard iz koje su izostavljeni Acrobat i GoLive stajje 999 USD, a oni koji već imaju kupljen Photoshop 7 moći će da ga nadgrade Premium paketom za 749 USD i Standard paketom za 549 USD.

Novi softver za Canone

Canon je za vlasnike EOS 10D refleksnih fotoaparata izbacio novi softver, verziju 2.0.0. On, pre svega, sadrži podršku za PictBridge sistem za štampače, a njime su ispravljeni i razni problemi koji su se pojavili u upotrebi prethodne verzije. Postupak ubacivanja je veoma jednostavan. Skinuti program učitava se na CF karticu, i kada se uključi aparat, treba samo potvrditi OK. I za vlasnike fotoaparata EOS 300D na raspolaganju je nova verzija softvera 1.1.1, koja se može nadograditi samo na 1.0.2 verziju.

Nadogradnja programa Kodak DCS 14n

Vlasnicima digitalnog fotoaparata Kodak DCS 14n od novembra je na raspolaganju novi softver za nadogradnju u verziji 4.4.3 kod koje su ispravljene neke greške koje su se pokazale kod prethodnih verzija je formatiranje kartice, neispisivanje ili pogrešno ispisivanje primene nekih objekta u informaciji u slici i, a uvedena je i podrška za koreanski jezik.

PictBridge u Minoltama

Konica Minolta najavila je da od sada uvodi i novu PictBridge podršku u svojim digitalnim fotoaparata pomoću koje je još više olakšano direktno štampanje fotografija bez posredovanja računara, uz znatno poboljšanje kvaliteta.

Ulead PhotoImpact XL

Poznati proizvođač programa za katalogizaciju i obradu digitalnih fotografija proslavlja petnaest godina postojanja novom verzijom programa Ulead PhotoImpact XL s novim filterima i efektima koji će fotografima i dizajnerima znatno ubrzati i olakšati rad, a od novembra se može kupiti za 89,95 USD na internet adresi <http://www.ulead.com/>.

Calumet Cambo Ultima 35 sistem

Vlasnici refleksnih digitalnih fotoaparata Kodak Pro 14n i Canon EOS 1Ds (ili oni koji to tek namejavaju da postanu) od sada mogu da uz sistem Calumet Cambo Ultima 35 iskoriste sve prednosti fotoaparata velikog formata kao što su: korekcija perspektive s pomeranjem objektiva za 50 mm horizontalno (+/- 30°) i horizontalno (+/- 20°). Takođe, na Cambo Ultima 35 sistemu može se snimati i na filmove formata 6 x 9 cm, 4 x 5 inča s objektivima ne širim od 28 mm. Cena sistema iznosi 3.533 evra, a detaljnije informacije mogu se naći na internet adresi <http://www.calumet.de/>.

ČITAČ kartica i CD PISAČ

Posle procene da će u toku ove godine u svetu biti prodato više miliona digitalnih fotoaparata a do 2007. će se prema procenama ta cifra popeti na čak 26,5 miliona, u kalifornijskoj firmi Alera Technologies odlučili su da započnu proizvodnju CD pisača pod nazivom Digital Photo Copy Cruiser, koji će moći da očitava i zapisuje podatke sa svih vrsta danas poznatih memorijskih kartica bez kompjutera i to za svega 229 dolara. Tehnologija je zasnovana na programu za zapisivanje na CD u više navrata tako da se svih 700 MB prostora na mediju mogu iskoristiti i na njih zapisati veliki broj fotografija. Ako se pak poveže preko USB 2 protokola sa računarom, može da posluži za pregledanje zapisanog materijala, ali i kao standardni CD pisač brzine 36 puta.

LOWEPRO Rover Plus AW ranac

Ovaj ranac namenjen je fotografima, pešacima, kamperima, odnosno svima koji su ljubitelji prirode i koji pored svoje fotografske opreme treba da ponesu i nešto odevnih predmeta, hrane, pića i druge stvarčice. Sašiven je od vodootpornog platna i podeljen na dva dela. Donji deo predviđen je za fotografsku opremu, a gornji za sve ostale stvari. Ima i tri spoljna džepa s rajsferšlusom za mobilne telefone, lične asistente, punjače i druge sitnice, a i nosač za stativ veoma je praktičan i lak za rukovanje. Cena ovog modela ranca iznosi oko 8.000 dinara.

SilverFast DCPro

Svima koji se već duže bave digitalizacijom fotografija sigurno je dobro poznat naziv softvera SilverFast nemačke firme LaserSoft. I SilverFast DC poznat je program kojim se obrađuju fotografije snimljene nekim digitalnim fotoaparatom. Ova nova verzija Pro, međutim, znatno se razlikuje od prethodnika koji su čitali isključivo TIFF fajlove. Kod njega je primenjena kombinacija izvanrednih osobina programa za skeniranje SilverFast Ai i virtuelnog stola za pregledanje snimljenih fotografija, a ova verzija sada podržava i sve formate digitalnog zapisa, uključujući i RAW zapise većine poznatih proizvođača (CRW, DCR, NEF, MRW, RAF, ORF, X3F). Sve korekcije koje se obavljaju ovim programom mogu da se rade u četrdesetosobitnom modu i sir-ovi (RAW) zapisi ostaju netaknuti za kasniju upotrebu. Njim mogu da se koriguju boje, ekspozicije, balans belog, temperatura svetla. Vidi EXIF i DPOF podatke koji su zapisani pri snimanju, a njime je moguća i kalibracija monitora s ugrađenim IT8 Calibration & ICC Profiler dodatkom od istog proizvođača. Probnu verziju možete skinuti s Interneta, adresa: <http://www.lasersoft.com/> i tu možete da vidite i cenu programa.

KONICA DG-32

Za industrijsku fotografiju, ali i za svako snimanje u izuzetno teškim uslovima gde ima puno prašine proizveden je fotoaparat Konica DG-32 od 3,2 megapiksela i trostrukim zumom 35-105 mm (ekv. 35 mm). Aparat ima internu memoriju od 8 MB, a koristi SD i MultiMedia kartice za memorisanje fotografija ili kratkih video-zapisa. Uoštavanje je ili autofokusno ili manualno, a svetlo se može meriti sa 256 polja ili s centra slike, a postoji i mogućnost spot merenja i to za ekspozicije od beskonačnog do 1/2.000 s. Ugrađeni blic može se po želji isključiti. Energiju dobija iz litijum-jonske baterije, a s računarom se povezuje USB kablom. Za sada ga ima samo u Japanu za 99.800 jena, odnosno oko 800 evra.

MEMORIJSKE KARTICE velikog kapaciteta

Pojavom digitalnih fotoaparata sa zapisom od pet i više megapiksela ukazala se potreba i za memorijskim karticama koje će moći da pohrane veliku količinu podataka i to dovoljno velikom brzinom da bi snimale fotografije u nizu. Pronašli smo uporedni prikaz kartica s trenutno najvećim kapacitetom. Pretec 6 GB jeste, u stvari, minijaturni hard-disk s pokretnim delovima u sebi, kao i ona već dobro poznata IBM MicroDrive 1GB kartica, a one se bitno razlikuju po ceni. Prva košta oko 4.500 dolara, a ova druga svega 200 dolara. Lexar 40 x 4 GB i nova SanDisk Ultra II 1 GB kartice su bez pokretnih delova u sebi. Cena prve iznosi oko 1.300 dolara, dok je ova druga znatno pristupačnija – oko 300 dolara.

Coba&Associates

Tatina ljubav! Sačuvajte zauvek trenutke pune ljubavi!

Novi EPSON kućni foto studio Vam omogućava da jednostavno i brzo zabeležite svoje značajne trenutke. Direktno povežite Vaš EPSON foto aparat sa EPSON Stylus Photo štampačem i u roku od nekoliko minuta ćete imati odštampane svoje fotografije a uspomenu ćete sačuvati zauvek! Na kameri imate mogućnost da izaberete veliki broj ramova sa Diznjevim junacima kojima možete dodatno ukrasiti Vaše fotografije. Idealan poklon za predstojeće novogodišnje praznike!

EPSON STYLUS PHOTO 830 U

EPSON L-400

BSProcessor

DISTRIBUTER I SERVISER ZA SRBIJU I CRNU GORU
Hadži Nikole Živkovića 2, Beograd
tel. 328 44 88, fax 328 18 70
www.bsprocessor.com

AUTORIZOVANA DILERSKA MREŽA:
BEOGRAD: BEL COMPUTERS 354 40 07;
BIG APPLE ELECTRONICS 334 46 96;
CORTAL 36 90 873; DESK 329 21 40;
IMIKOM 244 72 19; INFOGRAF 311 53 07;
INFOTEAM 419 766;
JOSIPOVIĆ TRADE 227 88 14;
MB SOFT 303 31 60;
MIKRORAČUNARI 303 02 96;
PC4U 180 134; ŠUMADIJA 319 35 05
ČAČAK: ALTI 032 303 000
KRALJEVO: SOFT PROJEKT 036 332 948
NIŠ: HELP COMPUTERS 018 352 361;
PAKOM 018 521 116
NOVI SAD: SOROBAN 021 365 272
PARAĆIN: PARCOMP 035 569 669

Zajedno možemo mnogo.

EPSON®

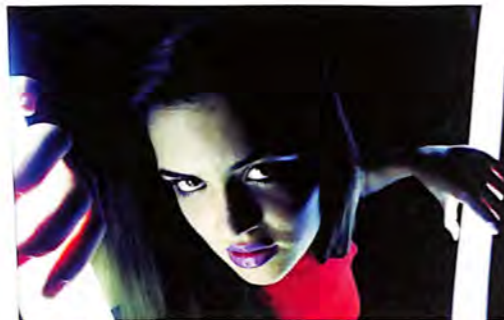

IZLOŽBE Foto-klub FON, NIŠ 2003

Entuzijazam i dosledno organizovanje dosadašnjih izložbi Foto-kluba FON NIŠ dovelo je do toga da je na ovu, sedmu po redu, pristiglo skoro 750 fotografija – što je do sada najveći broj. Sem autora iz Srbije i Crne Gore radove su poslali i autori iz Republike Srpske, Slovenije i Hrvatske tako da smo, kao žiri, imali ne tako lak posao da od tolikog broja kvalitetnih radova izaberemo najbolje. Pokušali smo da izložba izgleda žanrovski što raznovrsnija, pa smo bili malo rigorozniji prema ponuđenim pejzažima kojih je bilo u izobilju a popustljiviji prema ostalim žanrovima. Takođe, treba spomenuti učešće velikog broja mladih autora koji tražeći svoje mesto na izložbama, još lutaju tražeći svoj sopstveni izraz, što se ogleda u raznovrsnim ponuđenim fotografijama u kolekciji.

Nagrađeni radovi u kategoriji kolekcija fotografija: prva nagrada: Dejan Pavlović, FK Paraćin – Paraćin; druga nagrada: Marjan Mišić, FK Šumice – Beograd; treća nagrada: Boris Dejanović, FK Rada Krstić – Sombor. Pohvala: Slaviša Stanković-Zeka, FK FON, Niš.

U kategoriji pojedinačnih fotografija: prva nagrada: Saša Preradović, FR Art Natura Art – Beograd; druga nagrada: Ivan Tošić, FK FON – Niš; treća nagrada: Raša Milojević, FK Timok – Zaječar. Pohvale: Peter Pokorn, FK Anton Ažbe – Škofija Loka; Slađana Milošević, FK Art Natura Art – Beograd; Nebojša Stanković-Esperto, FSPD Železničar – Niš; Ana Đurić, FR Art Natura Art – Beograd. Specijalna nagrada "Dejan Mancić" mladom autoru: Aleksandar Stevanović.

Boris Dejanović

Raša Milojević

Aleksandar Stevanović

Vukica Mikača Lovren – BEZ MASKE

nađeno i zatečeno. Pored pojedinačnih, umetnica je uradila i dvojne portrete Svetlane Bojković i Katarine Žutić, Steve i Ivane Žigon, Zorke Doknić i Ivana Manojlovića

J. Matic

NOVI FOTO-AMATERI

Prve klase Foto-kino saveza Srbije U nizu aktivnosti koje obavlja Foto-kino savez Srbije posle uspešno priređenih Dana fotografije u Čačku i Skupštine jeste i sednica Umetničkog saveta koji je 23. novembra pregledao kolekcije kandidata koji su ispunili uslove da konkuriraju za umetničko zvanje FA prve klase. Umetnički savet radio je u sastavu: Miroslav Zaklan, Dragoslav Mirković, Predrag – Čile Mihajlović i Dragoljub Tošić. Od sedam autora koji su konkurisali, pozitivno su ocenjene kolekcije tri autora i to: Čedomira Bijukovića iz Sremske Mitrovice, Radivoja Dabidovića i Slađane Milošević iz Beograda.

D. Tošić

GODIŠNJA NAGRADA

Tradicionalna nagrada Studentskog kulturnog centra Crne Gore za fotografiju za 2003. godinu dodijeljena je Dušku Miljaniću, Tivčaninu koji živi i radi u Podgorici. Član je FKK Podgorica. Odluku o nagradi koja se dodjeljuje po osmi put saopštio je žiri tradicionalno sastavljen od dosadašnjih laureata ove nagrade. Jedan od presudnih razloga za dodelu ove nagrade bila je i činjenica da je 2003. godina bila veoma uspešna za Duška Miljanića, te da je učešćem na većem broju izložbi u zemlji i inostranstvu svojoj biografiji dodao niz pohvala i nagrada. Studentski kulturni centar planira da organizuje i izložbu fotografija dosadašnjih dobitnika ove nagrade.

M. Đ. Đorđević

"I nebo i kamen" – izložba fotografija Bojane Bojović

Galerija 73, Beograd, 3 – 16. oktobra 2003. Motivi na fotografijama jesu grčki antički spomenici. Iako su u pitanju često korišćeni motivi, Bojana je svojim autorskim pristupom izbegla njihovo stereotipno prikazivanje mondrijanovskom geometrizacijom, naglašavanjem vertikalna, horizontala i ansambala, posebno reljefnim osvetljenjem koje ističe plastičnost i formu. Oblike i reljef kamenih struktura ona najčešće dovodi u vezu s plavetnilom neba, iz čega proizlazi i naziv izložbe, ali su vidljivi i primeri kada se suptilnom dramaturgijom spomenici dovode u skladan odnos s vegetacijom okruženja. Bojana je diplomirala fotografiju kod profesora Karanovića na Odseku primenjene grafike Fakulteta primenjenih umetnosti u Beogradu, a sada je student postdiplomskih studija na AAOM-u.

D. Tošić

44. oktobarski salon – POZITIV/NEGATIV

U organizaciji Kulturnog centra Beograda od 6. do 31. oktobra u deset izlagačkih prostora u gradu održan je 44. oktobarski salon pod nazivom "Pozitiv/negativ", s podnaslovom "Proticanje slika ne može se zaustaviti." Umetnički direktor dr Milanka Todić odabrala je sedamdeset osam radova šezdeset umetnika iz savremene likovne i primenjene umetnosti. Kao što je to bio i slučaj i s ovogodišnjim BELEF-om, fotografija je kod pojedinih umetnika bila sastavni deo instalacija, video-radova, bilborda. Na Salonu su predstavljeni: dvostrani bilbordi Miodraga Krkobabića (Lažni indetitet), printovi Nebojše Babića (Stepenište), Aleksandra Kujučeva (Franjo Mihalić), Milene Đurić (Kao voda), Ane Cerović (Tetovaža), kao i projekti Vukašina Nedeljkovića (Lovački patroni i Varalice), Žolta Kovača (Život), Paule Miklošević, Saše Markovića (Mikroba), Ane Matić i drugih. Pobjednik ovogodišnjeg salona bio je Dragan Papić s video-radom koji se sastoji u smenjivanju nekoliko hiljada fotografija koje prati muzika pod nazivom "Fragmenti unutrašnjeg muzeja".

J. Matic

USPEH TOMISLAVA

PETERNEKA na aukciji u Parizu

U okviru ovogodišnjeg sajma fotografije Paris-Photo, održana je aukcija kolekcionarskih fotografija u aukcijskoj kući Drouot (pandan londonskoj kući Sothebys). Tomislav Peternek, učestvovao je na aukciji sa pet svojih fotografija koje je veoma uspešno i prodao. Naš fotograf najavljen je kao "srpski Breson" a već za iduću godinu treba da spremi još 100 svojih fotografija koje će biti ponuđene kolekcionarima. Tomislav Peternek trenutno priprema samostalnu izložbu pod nazivom "Rendez-vous s Parizom" u Galeriji Prometej u Novom Sadu. Izložba će se otvoriti 22. decembra i trajaće do 15. januara a predstaviće fotografije koje su nastale tokom Peternekovih čestih poseta Parizu u proteklih tridesetak godina, uključujući i modne fotografije čuvenog kreatora Joksimovića nastale 1969. godine.

IZLOŽBE GALERIJA ARTGET

Ivana Brezovac KRATKA PRIČA O LJUBAVI, 3. – 18.11. 2003

Možda će posetioci u onome što je Ivana Brezovac izložila videti fotografski igrokaz, verovatno će biti onih koji će viđeno razumeti kao dobru grafičku mapu (neki od 22 eksponata zaista deluju kao punktirana grafika) ili možda, s razlogom, kao suptilne akvarele, jer ima i takvih radova, kao na primer onaj na naslovnoj strani kataloga. Na zbuđenosti i pitanje "Da li je ovo fotografija?" odgovaram da jeste: jedan od mogućih oblika manifestacije. Preferiram socijalno indoktriniranu, fotografiju koja u centru interesovanja ima sudbinu čoveka, njegovu dramu, ali ona nije jedina, niti je opštevladajuća. Ivana Brezovac trudi se da zagolica maštu mistifikacijom motiva koje snima na taj način što te motive – krošnje drveća i poneku ljudsku figuru – prekriva zastorima, platnima koja su delimično prozirna, s niskim koeficijentom opaciteta. Ono što je ispod zastora samo se nazire, to su naznake nečeg živog i "prenatalnog". Ljubavna storija koja se naslućuje, kao neeksplicitna, kao nešto što derealizuje ono što prikazuje. Prijećam se priče o plodu ljubavi, u formi

kratkog eseja sa tri fotografije, Lenarta Nilsona iz 1965. godine. To je priča o ljudskom embrionu, o njegovom evolutivnom putu ka životu i svetlosti, o probouju kroz omotač košuljice. Suštinska lepota razmišljanja Ivane Brezovac uočljiva je u manjoj grupi fotografija, možda sedam ili osam, a ostale parafraziraju izrečeno, s neznatnim i jedva vidljivim pomacima u toj fotografski modeliranoj poetici ljubavne priče. Fantastika Brezovčeve u osnovi nije ništa drugo do uobrazilja koja je svima nama u izvesnoj meri potrebna da bismo uopšte posedovali svet kao svet vidljivih pojava. Dakle, reč je o fikciji bez koje umetnost ne može. Duhovna umetnička delatnost ne daje nikakav rezultat, već je sama taj rezultat.

Đ. Bukilica

Rudolf Bruner Dvoržak

U Galeriji Artget otvorena je 20. novembra izložba "Putovanja na jug, Balkanom u osvit XX veka" Rudolfa Brunera Dvoržaka, najistaknutijeg češkog reportažnog fotografa s kraja 19. i početka 20. veka. Autor izložbe Pavel Šojfler predstavio je šezdeset Dvoržakovih crno-belih fotografija, tematski vezanih za Bosnu, Srbiju i druge delove Balkana. Rudolf Bruner (1864–1921), koji će kasnije iz patriotskih razloga dodati ime Dvoržak, završio je fotografiju u Minhenu, nekoliko godina kasnije u Pragu specijalizovao se za fotografisanje po narodžbini, van ateljea. Radio je fotografije princa Ferdinanda i njegove porodice kao austrougarskog cara. Ostavio je iza sebe veliki broj fotografija gradova, sela, stanovništva i spomenika Austro-ugarskog carstva. Fotografije prikazane na izložbi nastale su u najznačajnijem periodu Dvoržakovog stvaralaštva od 1904. do 1914. godine, kada počinju da ga interesuju balkanske zemlje. Na staklenom negativu, formata 26 x 32 cm, zabeležio je procesiju prilikom krunisanja kralja Petra I Karadorđevića u Beogradu, seljake u nošnjama na pijaci u Bosni, Postojinsku jamu u Sloveniji, ratnu luku Trst, princa Ferdinanda neposredno pred atentat u Sarajevu. Dvoržakove fotografije imaju podjednako istorijsku, kulturnu i umetničku vrednost. Izložba će biti otvorena do 16. decembra.

J. Matic

7. međunarodni bijenale umetnosti MINIJATURE

Goran Misić

7. međunarodnog bijenala umetnosti minijature otvoren je 22. novembra u galeriji Kulturnog centra u Gornjem Milanovcu. Selekcijom komisija za izlaganje od 1.954 prispele rada odabrala je 792 od 506 autora iz 39 zemalja sveta. Petočlani međunarodni žiri dodelio je gran pri u vrednosti od 1.500 evra Željki Momirov – akademskom vajarju iz Beograda. Takođe, dodelio je sedam ravnopravnih nagrada za svaku kategoriju (slikarstvo, grafika, crtež, fotografija, skulptura, miks-medija i keramika, staklo i tekstil kao jedna kategorija) u vrednosti od 500 evra. U kategoriji fotografija nagrada je pripala Goranu Misiću – kamermanu i fotografu koji živi i radi u Parizu. Ovogodišnja izložba veoma je kvalitetna i dobro postavljena i propracena je obimnim i odličnim katalogom formata 10 x 11 cm.

B. Karanović

IZLOŽBE Dani fotografije Foto-saveza SCG, Zrenjanin, 26 – 28. oktobra 2003.

Programi dana FSJ koji su priređeni u Zrenjaninu krajem oktobra ove godine obuhvatili su: 31. saveznu izložbu fotografije; 24. saveznu izložbu omladinske fotografije; 22. saveznu izložbu dijazozitiva u boji; Konferenciju Saveza i prateće programe. Organizatori ovih manifestacija bili su Foto-savez Jugoslavije, Foto-kino i video sekcija "Bušač", NIS Naftagas iz Novog Sada.

Na 31. saveznoj izložbi žiri u sastavu: Milinko Stefanović, Miodrag Miladinović, Dragiša Radulović, Stevan Lazukić i Milan Živković za izlaganje odabrao je 140 fotografija od 17 autora iz 14 klubova i odredio sledeće nagrade: prva nagrada za kolekciju – Siniša Graovac, foto-grupa "Sirmijum", Sremska Mitrovica; druga nagrada za kolekciju – Stanko Kostić, FK "Šumice", Beograd; treća nagrada za kolekciju – Božana Marinček, FK "Šumice", Beograd. Za pojedinačne fotografije: prva nagrada – Saša Preradović, foto-klub ART NATURA ART; druga nagrada – Pavle Marjanović, samostalni autor; reća nagrada – Čedomir Biuković, foto-grupa "Sirmijum" Sremska Mitrovica. Pohvale za kolekcije dobili su: Slaviša Đurić iz Niša, Branislav Brkić iz ART NATURA ART i Nebojša Babić iz PMF, Beograd. Pohvale za pojedinačne fotografije dobili su: Milojko Marković iz Loznice i Branko Jakovljević iz Čacka.

1. Saša Preradović
2. Sladana Milošević
3. Siniša Graovac
4. Boris Dejanović
5. Radoje Jovanović
6. Katarina Veličković
7. Branko Jakovljević
8. Gordana Pomorišac
9. Ivan Pančić
10. Nebojša Babić

Na 22. saveznoj izložbi dijazozitiva u boji isti žiri za izlaganje je odabrao 78 dijazozitiva od 33 autora iz 12 klubova i odredio sledeće nagrade: Za kolekcije: prva nagrada – Radoje Jovanović iz Podgorice; druga nagrada – Goran Pomorišac iz ART NATURA ART, Beograd; treća nagrada – Božana Marinček "Šumice", Beograd. Za pojedinačne dijazozitive: prva nagrada – Ivan Tošić iz Niša; druga nagrada – Branko Jakovljević iz Čacka; treća nagrada – Ivan Pančić iz Zrenjanina. Diplome su dobili: Stanko Kostić "Šumice", Beograd; Branislav Stanković iz Sremske Mitrovice i Živorad Banović, Foto-kino i video sekcija "Bušač", NIS Naftagas, Novi Sad.

Na 24. saveznoj izložbi omladinske fotografije žiri u sastavu: Aleksandar Kelić, Zoran Milovanović i Ivan Pančić za izlaganje je odabrao 69 dijazozitiva od 30 autora iz 7 klubova i odredio sledeće nagrade: za kolekcije: prva nagrada – Boris Dejanović iz Sombora; druga nagrada – Katarina Veličković iz FDU – Beograd; treća nagrada – Vladan Andrejević, "Šumice", Beograd. Za pojedinačne fotografije: prva nagrada – Sladana Milošević ART NATURA ART, druga nagrada – Neven Nakrajkućin "Šumice", Beograd; treća nagrada – Marko Miladinović, Niš. Pohvale su dobili: Natalija Kovačević, Kovin, Radovan Šiljević, Grafička škola iz Beograda i Aleksandar Stevanović iz Niša.

Ivan Tošić

Na Konferenciji su promovisani autori koji su osvojili umentička zvanja Foto-saveza. Novi majstori fotografije su: Branislav Strugar, Dejan Mitrović i Dragiša Radulović. Zvanje kandidat majstora fotografije osvojili su: Božana Marinček, Branislav Brkić, Marjan Mišić i Milan Mihajlović. Na Konferenciji je promenjen i naziv saveza u Foto-savez Srbije i Crne Gore. Dani fotografije Foto-saveza Srbije i Crne Gore u Zrenjaninu, kao i nedavno održani Dani fotografije Foto-kino saveza Srbije u Čacku, pokazali su da i pored teškoća u radu klubova i smanjivanja njihovog broja, fotografska produkcija zadržava nivo i po kvantitetu i po kvalitetu. Međutim, problem je što se članstvo sporo obnavlja, a to je vidljivo na Saveznoj izložbi omladinske fotografije i tom problemu valjalo bi posvetiti više pažnje. Takođe, korisno bi bilo da se organizaciona pitanja brže rešavaju kako bi se aktivnosti mogle usmeriti i ka međunarodnim kontaktima, pre svega u okviru FIAP-a. Još da napomenem da se ova izložba otvara 2. decembra u Foto-galeriji Centra za kulturu Kovin.

D.Tošić

Pavle Marjanović

Neven Nakrajkućin

Vladan Andrejević

Milan Raonic

Dragiša Radulović – "Fotografija i umetnost"; Banatski Brestovac – "Kroz vreme II"

Posetioци značajnijih likovnih događanja u Beogradu odavno su zapazili visoku i stasitu figuru čoveka koji sa izuzetnim dostojanstvom i krajnje diskretno, sa fotografskim aparatom u ruci, bira svoj predmet pažnje da bi načinio fotografiju. Tako je Dragiša Radulović, vremenom postao vrsni dokumentator prizora i ličnosti sa likovnih izložbi, istaknuti saradnik muzeja i galerija i prijatelj sa mnogim slikarima i grafičarima, čiji rad i razvoj sistematski prati svojom fotografijom. Deo fotografija na kojima

su predstavljene razne ličnosti iz likovnog života sklopljen je u izuzetno zanimljivu celinu koja je pod nazivom "Fotografija i umetnost" predstavljena publici nekoliko mesta: Kovina, Lazarevca i Banatskog Brestovca. Poslednja postavka je zajedno sa izložbom Banatski Brestovac "Kroz vreme II" kroz vreme dala jednu zanimljivu, istorijsku celinu jer su posetioци mogli da paralelno pogledaju dva vremeplova: fotografije Brestovca od kojih prve datiraju i više od 100 godina unazad i Dragišine fotografije umetnika od kojih je najstarija načinjena početkom šezdesetih godina prošlog veka.

M. Živković

Geza Farkaš — Tajni život insekata

U Prirodjačkom muzeju u Novom Sadu od 4. novembra do kraja meseca bila je otvorena prva samostalna izložba Geze Farkaša pod nazivom "Tajni život insekata". U njegovim makrofotografijama otkrivamo tajanstveni svet insekata i bivamo uvučeni u okruženje neobičnih oblika i boja. Postajemo svedoci ljubavi, rađanja, smrti i metamorfoze bića koja u našim svakodnevnim životima ostaje potpuno skrivena od nas, poput patuljaka i vilenjaka. Autor je ovu izložbu namenio, pre svega, deci koja se, nažalost, sve više udaljavaju od prirode, otuđena urbanim čarima tehnološke civilizacije. Geza Farkaš je, takođe, učestvovao na kolektivnoj izložbi "Živi svet Fruške gore" 2002. godine u Apolo centru u Novom Sadu.

R. Dikosavljević

FKVK "RADA KRSTIĆ"

Foto-kino i video klub "Rada Krstić" iz Sombora organizovao je četrdeset petu klupsku izložbu fotografija u galeriji Kluba vojske SCG od 24. oktobra do 5. novembra 2003. godine. Za izložbu je prijavljeno 74 fotografije od 14 autora, a za izlaganje je odabrano 57 fotografija od 14 autora. Selektor radova bio je Borivoj Miroslavljević, majstor fotografije FS-SCG iz Novog Sada. U kategoriji kolekcija prvu nagradu dobio je Stevan Pete, drugu nagradu Boris Dejanović, treća nagrada pripala je Milanu Čičovačkom, dok je pohvalu za kolekciju dobila Patricija Stjelja. Prva nagrada za pojedinačnu fotografiju pripala je Stevanu Kišu, dve druge nagrade ravnopravno su podelili Ivan Pandek i Milorad Čakardić, tri treće nagrade dodeljene su Miljani Stričević, Jasmini Petrović i Robertu Ambrošu, a pohvaljen je rad Tibora Berka. Pred velikim brojem ljubitelja fotografije, goste je pozdravio predsednik Kluba Stevan Pete. O fotografiji su pričali David Kecman, književnik, i Jovan Lakatoš, ornitolog i fotograf.

IZLOŽBE GALERIJA CIRKUS**Vladimir Tatarević – NUOVRT W**

Tokom boravka u Americi fotograf i vlasnik Digitalnog umetničkog studija "W" Vladimir Tatarević ovladao je tehnikama digitalne fotografije. Svoju veštinu i umeće u novoj tehnologiji pokazao je na tridesetak fotografija koje su prikazane u Galeriji Cirkus pod nazivom "Nuovart W" od 9. do 23. oktobra. Vladimir Tatarević diplomirao je na Fakultetu primenjenih umetnosti 1997. godine, na kojem je i upisao postdiplomske studije. Karijeru fotografa započeo je tokom studentskih dana kada je radio kao urednik fotografije u časopisu XZ. Na nacionalnom takmičenju fotografa "Life touch" u Americi osvojio je prvu nagradu. Pored dve samostalne, Tatarević je imao i nekoliko grupnih izložbi. Iako radovi prikazani na ovoj izložbi nisu tematski zaokruženi i pripadaju tipu komercijalne fotografije, sigurno zbog toga ne gube na vrednosti i značaju. Naprotiv, kod svakog rada uočljiva je umetnikova originalnost i sposobnost da uz pomoć savremene tehnologije spoji na prvi pogled potpuno nespojive motive kao što su, npr., olovka i prst.

Dušan Žutinić – ETNOFOTOGRAFIJA

Radovi Dušana Žutinića "Etnofotografija" prikazani su u Galeriji Cirkus od 23. oktobra do 6. novembra. Dušan Žutinić rođen je 1975. godine u Nišu. Iza sebe ima oko četrdesetak kolektivnih izložbi. Godine 1999. postaje član Foto-kluba "FON". Više puta nagrađivan je na foto-frafskim takmičenjima. Životi meštana starih i pomalo zaboravljenih sela u Srbiji jesu glavna tematika ovih dokumentarnih kolor fotografija. Fotografije Dušana Žutinića tehnički su sasvim solidno izvedene, a kompozicijom dominiraju sklad i jasnoća. Osećaj za lepo koje umetnik pronalazi u skrivenim čoškovima oronulih kuća, starim seoskim enterijerima, ljudima zaokupljenim svakodnevnim poslovima jeste upravo taj koji njegove fotografije uzdiže iznad čistog predstavljanja seoskog života i čini ih originalnim i zanimljivim.

J.Matić

Nebojša Babić – Italiana

Povodom Beogradske nedelje mode u galeriji Muzeja primenjene umetnosti od 21. do 26. oktobra predstavljena je izložba Nebojše Babića pod nazivom "Italiana". Nebojša Babić poznat je javnosti kao jedan od vodećih autora modne fotografije. Na izložbi je prikazano oko dvadesetak fotografija koje je autor snimio u Italiji tokom septembra ove godine. Trgovi, luke, mostovi, ulice, rečju velelepni i privlačni eksterijeri Venecije i Trsta poslužili su umetniku kao odlične kulise ispred kojih postavlja modele fotografišući ih u aranžiranim pozama. I ovoga puta primećuje se umetnikova težnja ka stvaranju pre svega interesantne i originalne fotografije. Moda i fotografija u slučaju Nebojše Babića ponovo kreiraju vizuelno dopadljivu i kompaktnu celinu.

J. Matić

Foto-safari

U organizaciji Foto kino saveza Srbije i Turističke organizacije Valjeva održan je 4. i 5. oktobra foto-safari pod nazivom "Jesenje boje Maljena". Lepo vreme i atraktivna lokacija doprineli su da se na Divčibarama okupi preko 60 ljubitelja fotografije iz mnogih mesta širom Srbije (Beograda, Novog Sada, Valjeva, Uba, Sremske Mitrovice, Niša, ...). Uz pomoć licenciranih vodiča planinarskog društva "Povlen" iz Valjeva, grupa je obišla, markiranim stazama, nekoliko zanimljivih maljenskih vrhova i vidikovaca. Istog vikenda se na Divčibarama odvijala i manifestacija "Dani gljiva", što je doprinelo da ovaj foto izlet bude još potpuniji. U sklopu svih događanja otvorena je i izložba fotografija "Valjevske planine" autora Milana Markovića, Branki Matića i Svetolika Kovačevića. Organizatori nameravaju da i sledeće godine ponove ovakav foto-izlet i namera im je da se tom prilikom napravi i izložba fotografija sa radovima snimljenih prilikom ovogodišnjeg foto-safarija.

B. Brkić

KONKURS BS Procesor i Epson

Kompanije BS PROCESOR i EPSON i Galerija "Artget" Kulturnog centra Beograda sa zadovoljstvom vas pozivaju da učestvujete na konkursu fotografije na temu "Život u boji" koji se održava od 1. novembra 2003. do 12. januara 2004.

RADOVI

Radovi koji učestvuju na konkursu treba da budu do sada neizlagani i neobjavljeni. Maksimalna dimenzija rada je 329 x 483 mm. Dostavljaju se na CD-u, pripremljeni za štampu u rezoluciji 300 dpi, poštom ili lično u BS Procesor, Hadži Nikole Živkovića 2 (pored "Simpa" na autobuskoj stanici), Beograd, od 9 do 17 h. Osim samog rada, potrebno je dostaviti sledeće informacije: ime i prezime autora, kontakt telefon i naziv fotografije. Sve dodatne informacije možete dobiti na telefon 011 328 44 88 i e-mail: tijana@bsprocesor.com.

NAGRADE

Prvo mesto – digitalni fotoaparati EPSON PC L-400 i organizacija samostalne autorske izložbe u narednih godinu dana u Galeriji "Artget" Kulturnog centra Beograda; drugo mesto – štampač EPSON Stylus Photo 935; treće mesto – skener EPSON Perfection 3200 Photo.

Fotografije od 1. do 7. mesta biće objavljene u kalendaru BS Procesora za 2004. godinu.

Napomena: ukoliko u periodu pre izložbe i dodele nagrada kompanija EPSON isporuči novi foto-štampač, skener ili digitalni fotoaparati koji su po karakteristikama napredniji i kvalitetniji od navedenih, prve tri nagrade biće izmenjene.

SELEKCIJA I DODELA NAGRADA

Pristigle radove odabiraće i nagrade dodeliti žiri u sastavu: Milanka Todić, profesor Fakulteta primenjene umetnosti u Beogradu, Goran Malić, profesor Akademije umetnosti BK, Jovan Ćekić, profesor Akademije umetnosti Cetinje, Milorad Glušica, profesor Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu, Tijana Terzić, marketing menadžer kompanije BS Procesor.

IZLOŽBA

Izabrani radovi biće izloženi u Galeriji "ARTGET" Kulturnog centra Beograda, Trg Republike 5/I, od 13. do 25. februara 2004. Izložbu prati katalog u boji svih odabranih radova. Prvonagrađeni rad ostaje u vlasništvu Kulturnog centra Beograda, kao i svi radovi prethodnih izlagača u Galeriji "Artget". Svi radovi biće postavljeni na veb sajtu kompanije BS Procesor i EPSON.

Travel

magazine

Više od tri godine
svakog meseca...

- Kako stići
- Šta poneti
- Gde odsesti
- Šta videti
- Kome se obratiti
- Koliko platiti
- U čemu uživati

Srbija i Crna Gora
Beograd / Tadeuša Koščuška 16
Tel/Fax +38111 636063, +38111 186349
Mobil +38163 398818, +38163 398828
E-mail: travelmagazine@tehnicom.net
www.travelmagazine.co.yu

Jedini časopis o turizmu i putovanjima ove vrste u našoj zemlji...

FESTIVALI TRINAESTI FESTIVAL FOTOGRAFIJE – Bratislava 2003

U organizaciji Fondacije "Fotofo" i Ministarstva kulture Slovačke Republike od 3. do 11. novembra održan je Trinaesti festival fotografije u Bratislavi. Organizovane su trideset i tri izložbe, zatim, tu je revija portfolija mladih autora koje je u individualnom kontaktu ocenjivalo osamnaest stručnjaka različitih profila iz oblasti fotografije. Istovremeno

Studenti Visoke škole umetnosti iz Poznanja

su održane i mnoge prezentacije i predavanja na Visokoj školi primenjenih umetnosti gde se predstavilo čak devet visokih škola i fakulteta na kojima se studira fotografija iz Poljske, Češke, Mađarske, Slovačke i Velike Britanije. Veoma interesantno bilo je i predstavljanje časopisa i knjiga iz oblasti fotografije izdatih u ovoj godini, gde smo se i mi predstavili časopisom *Refoto*. Festival je začimila i velika aukcija fotografija kuće "Soga", uz kvalitetan katalog i visoke cene što je izazvalo veliko interesovanje. O konkursu za najbolji portfolio mladih umetnika pisao sam prošle godine i on se odvijao na isti način. Ponovo napominjem da je Portfolio revija bila korisna manifestacija za sve mlade umetnike fotografije koji su spremni da za 45 evra kolika je uplata, čuju mišljenje i savete osamnaest stručnjaka o svojim radovima i koji imaju ambicije da se afirmišu na međunarodnom planu.

Moj utisak jeste da je prošlogodišnja manifestacija što se izložbi tiče bila generalno bolja, ali to u svakom slučaju ne umanjuje užitak obilaska ovogodišnjih postavki. Pre svega, centralna Velika galerija Doma umetnosti ustupljena je ženama fotografima iz Slovačke koje su se bavile ženskim pitanjima pod zajedničkim naslovom "Žena – privatno". Moram priznati da je izložba dobro i atraktivno aranžirana, ali sama tema preispitivanja svoga tela, čega ima najviše, više nije toliko interesantna bez obzira na erotski naboj i na bizarnost pojedinih radova. U istoj zgradi ima više galerijskih prostora i našu pažnju posebno je privukla izložba decentnih srebrnastosivih pejzaža velikog formata češkog

S izložbe "Žena privatno"

umetnika Pavela Banjke. Vredna pažnje bila je i postavka ovogodišnjeg konkursa za najbolju novinsku fotografiju "Europress – photo 2003" s fotografijama probranim iz celokupne evropske novinske produkcije za 2003. godinu. "Opsada Lenjingrada na fotografijama 1941 – 1944.", koju je priredio istoričar umetnosti i kustos moskovskog Muzeja moderne umetnosti za fotografiju Evgenij Berzner, posebno je bila uzbudljiva. Od samostalnih izložbi, najviše me je obradovala postavka američkog umetnika Duane Michaela. Nizove njegovih fotografija, povezanih u foto-sekvence, upoznao sam kroz časopise i knjige pre skoro tri decenije i od tada je on, za mene, rodonačelnik ove vrste aranžiranih alegorija s magičnim obrtima u nekoliko slika malih formata. Na kraju ovog telegrafskog izveštaja osećam obavezu da kažem nešto o našem predstavljanju u Bratislavi izložbom "Identitet i razlika" – izbor iz savremene srpske fotografije. Autor izložbe grupe srpskih fotografa i teksta u katalogu bila je mlada umetnica Paula Miklošević, urednik Foto-galerije "Cirkus" u Studentskom kulturnom centru. Izložbu čine radovi trinaest autora različitih umetničkih profila i starosnog doba od studenata do etabliranih umetnika podeljenih u pet tematskih segmenata. Autor teksta u startu negira postojanje srpske fotografske scene i apostrofira postojanje pojedinaca koji se bave fotografijom i time skida odgovornost prikazivanja objektivne slike. Sve u svemu, postoji neka disproporcija u broju izabranih autora i broju tematskih segmenata u koji su svrstani. O kvalitetu autora i radova ne bi bilo ukusno da govorim jer sam učesnik ove izložbe, a objektivniju ocenu čućemo verovatno iz Bratislave ili čitati u internacionalnom fotografskom časopisu *Imago*. Adresa manifestacije: FOTOFO, Prepoštska 4, 81499 Bratislava, Slovakia, e-mail: foto@sezam.cz, www.foto.sk

B. Karanović

IZLOŽBE IZLOŽBA DIJAPOZITIVA – Banjaluka

Organizatori Jedanaeste međunarodne izložbe dijapozitiva – Banjaluka 2003 uspeali su da obezbede visok kvalitet izložbe koja već sedmi put, pored slobodne, ima arhitekturu kao ravnopravnu temu. Osim toga, ovo je četvrta godina kako izložba nosi predznak "međunarodna". Izložba obično ima najmanje deset projekcija, prate je kvalitetni materijali – plakat, pozivnica, kolor katalog i diploma nagrađenim autorima i učesnicima izložbe. Dodamo li tome nastojanje da se poštuju rokovi iz propozicija i brzo obaveštavanje autora o rezultatima žiriranja – eto razloga zašto se širi krug izlagača, čemu doprinose i "domaći" autori koji su osnovna znanja stekli na kursovima fotografije i proširili ih na kursovima kreativne fotografije koje organizuje UFKK. Žiri izložbe: Dragutin Radan (MF FSJ), Živorad Pečarić (slikar, arhitekta), Milorad Kaščelan (FA I FSJ). Izložba je trajala od 28. novembra do 8. decembra 2003.

TEMA SLOBODNA: Na izložbu je pristiglo 358 dijapozitiva od 71 autora iz sedam zemalja. Žiri je za projekciju odabrao 103 dijapozitiva od 49 autora. – Prva nagrada za kolekciju: Milan Marković (SCG); druga nagrada za kolekciju: Boris Godnić (Slovenija); treća nagrada za kolekciju: Branislav Brkić (SCG). Pohvala za kolekciju: Božidar Vitas (SCG). – Prva nagrada, pojedinačno: Tomaž Lebster (Slovenija); druga nagrada: Milica Stevanović (SCG); treća nagrada: Giulio Zanni (Italija). Pohvale: Dragan Prole (Rep. Srpska) i Branko Jakovljević (SCG).

Duško Miljković

Milan Marković

TEMA ARHITEKTURA: Na izložbu je pristiglo 309 dijapozitiva od 64 autora iz pet zemalja. Žiri je za projekciju odabrao 103 dijapozitiva od 48 autora. – Prva nagrada za kolekciju: Dragan Prole (Rep. Srpska); druga nagrada za kolekciju: Marjan Mišić (SCG); treća nagrada za kolekciju: Božana Marinček (SCG). – Prva nagrada pojedinačno: Duško Miljković (SCG); druga nagrada: Vojo Rakonjić (SCG); treća nagrada Roman Đurić (SCG). Pohvale: Nina Sukara (Rep. Srpska), Milan Marković (SCG) i Boris Godnić (Slovenija).

Tomaž Lebster

Monografije velikih svetskih fotografa IKONE

Već dobro poznata Tašenova serija džepnih izdanja, plastificiranog poveza, dimenzija 14 x 19,5 cm pod nazivom Ikone proširena je za još četiri knjige. Reč je o monografijama Man Reja, Edvarda Vestona, Roberta Duanoa i Karla Blossfelda, legendama fotografije dvadesetog veka. Na 192 stranice teksta prapraćenog sa oko stotina reprodukcija. Autori poput Hansa Kristijana Adama, Terensa Pita, Žana Kloda Kotrana i dr. daju kratak ali sadržajan, lako čitljiv uvid u život, kao i analizu stvaralačkog rada svakog od umetnika. U knjigama su zastupljene sve najvažnije fotografije iz stvaralačkog opusa ovih fotografa, a ako se tome doda odličan kvalitet dizajna i štampe, dobijaju se izdanja koja su sigurno vredna pažnje. Kod knjiga o Man Reju i Edvardu Vestonu tekstualni deo upotpunjen je poglavljem "Lični portret", čiji su autori Anri Breton i Ansel Adams. Monografije čija je cena 6,99 evra su na engleskom, francuskom i nemačkom jeziku i mogu se nabaviti u knjižarama Mamut i IPS.

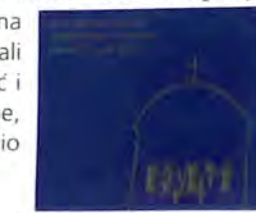
Dragan Bosnić SKRIVENA SRBIJA

U izdanju Karić fondacije objavljena je knjiga Dragana Bosnića, novinara, karikaturiste i dizajnera, pod nazivom "Skrivena Srbija". U pitanju je fotomonografija od 163 strane, mekog poveza, dimenzija 23 x 23 cm, koja je nastala kao rezultat autorovog hodočašća po Srbiji. Gotovo da nema kraja u koji Bosnić nije zašao istražujući i fotografisajući lepotu manastira, starih gradova, pejzaža i stanovništva. Kroz 167 kolor fotografija uz kratke priče o mitovima ili stvarnim istorijskim događajima vezanim za Šumadiju, Kosmaj, Pomoravlje i ostale krajeve u Srbiji autor daje svoje viđenje naše zemlje i ukazuje na lepotu koja je još uvek skrivena i nepoznata. Fotografije interesantnih motiva u profesionalnom smislu sasvim su solidno izvedene i kao takve zaslužile su da budu prapraćene originalnijim i kvalitetnijim odrađenim dizajnom knjige. Fotomonografija Dragana Bosnića za sada se isključivo može nabaviti kod izdavača po ceni od 950 dinara.

Put pravoslavnih manastira i crkava Srbije i Crne Gore VODIČ

Nakon dvogodišnjeg rada, grupe fotografa i istoričara umetnosti objavila je knjigu "Put pravoslavnih manastira i crkava Srbije i Crne Gore". Autori su se potrudili da putnicima i poštovaocima nacionalne arhitekture i kulture na što jednostavniji način, pomoću fotografija, predstavljaju nadovezane se i kratak tekst o istoriji i arhitekturi građevine. Reč je o interesantnom pregledu naših svetinja, koji je pored fotografija i teksta mogao da bude upotpunjen i nacrtima osnova crkava, radi što boljeg upoznavanja čitalaca s arhitekturom. Kroz devet poglavlja – devet geografskih celina knjiga obuhvata gotovo sve građevine, počev od ranog srednjeg, pa sve do dvadesetog veka. Pored fotografija Aleksandra Kelića i Zorana Milovanovića, na knjizi su sa svojim foto-materijalom učestvovali Ivan Đorđević, Goran Veljković, Vuk Marković i Olga Miličić. Vodič dobrog dizajna i štampe, dimenzija 24 x 22 cm, od 384 stranice pojavio se ove godine u izdavačkoj kući Dexin.

Leni Rifenštal PET ŽIVOTA

(Biografija u slikama)

Glavna urednica izdavačke kuće Tašen Anđelika Tašen objavila je knjigu o ženi koja je obeležila umetnost i istoriju dvadesetog veka – Leni Rifenštal. Knjiga tvrdog poveza s omotom, od 336 stranica, dimenzija 26,4 x 32,8 cm ubraja se u luksuznija izdanja ove izdavačke kuće. Urednica se pobrinula da ljubiteljima i poznavateljima dela Leni Rifenštal kroz pet poglavlja – pet života (Igračica, Glumica, Rediteljka, Fotograf, Ronilac) uz preko dvesta kolor i crno-belih reprodukcija iz gotovo svih njenih ostvarenja, predoči njen život i delo. Fotografije, kao i tekstualni deo knjige koji je pisan na francuskom, nemačkom i engleskom jeziku, pružaju mogućnost čitaocima da se detaljnije upoznaju s kontroverznom umetnicom bogatog, kreativnog života. Autorka teksta je Ines Volk. Knjiga čija je cena 29,99 evra izdata je pre tri godine, a na njenoj izradi učestvovala je i sama nedavno preminula umetnica. Knjiga se može kupiti u knjižari IPS.

Graham Clarke THE PHOTOGRAPH

Fotografija čuvenog fotografa Roberta Mepłtorpa "Ken Moody" nalazi se na korici knjige Graham Clarke "The Photograph" koja se nedavno pojavila i kod nas po ceni od 19 evra u izdanju Oksfordske istorije umetnosti. Na prvi pogled čini nam se da je reč o još jednom sažetom pregledu istorije fotografije. Međutim, Graham Clarke pobrinuo se da nam u knjizi mekog poveza, od 240 stranica i 128 kolor i crno-belih reprodukcija pruži jedno drugačije viđenje fotografske istorije. Počev od prve heliografije Nisifora Nijepsa, preko Dagera, Nadara, Alfreda Štiglica, Man Reja, Bresona, Roberta Mepłtorpa, Sidni Šerman i drugih, autor je pokušao da pronađe odgovore na pitanja tipa: Šta je fotografija i kako je pročitati? Kakav je odnos između fotografije i fotografa? Knjiga se, takođe, u posebnim poglavljima bavi analizom žanrova u fotografiji, kao i temom vezanom za manipulisanje ovim medijem. Reč je o sociološko-kulturnoj studiji, zanimljivom izdanju dimenzija 18 x 24 cm, koje se za sada može nabaviti samo na engleskom jeziku.

Pripremila: Jelena Matic

FOTOGRAFIJA *bez* FOTOAPARATA

"Fotografija" je starogrčka složenica od dve reči "phós", svetlo, i "graphiá", pisati. Dakle, fotografija znači "pisanje svetlošću"

Svetislav V. Dragović

Floris Michael Neusüss, "Nudogram", 1966

Man Ray, "Rayograph", 1927

Najraniji fotogrami

Nigde u definiciji fotografije ne postoji fotoaparat! Sasvim je u redu da se fotografijom naziva bilo kakav zapis stvoren uz pomoć svetla. Znači, ako se neki predmet stavi na fotopapir, pa se taj papir osvetli na način da se dobije odraz tog predmeta, time se dobije potpuno legitimna fotografija. Radi razlikovanja pojmova, za tako dobijene fotografije koristi se termin "fotogram", iako ta reč takođe znači pisanje svetlom. Međutim, zbog korišćenja reči fotografija za svetlosne zapise dobijene pomoću fotoaparata, reč fotogram koristi se za svetlosne zapise dobijene direktno, bez posredovanja fotoaparata

S pojavom fotografske emulzije pojavljuju se i prve fotografije bez fotoaparata, koje, kako rekoh, nazivamo fotogrami. Termin fotogram bio bi ispravan, s jezičkog gledišta, za svaku fotografiju. Međutim, upotreba ove reči isključivo se vezuje za onu vrstu fotografije koja se dobije kada se predmeti poredaju na osetljivi fotopapir i osvetle nekim svetlosnim izvorom, a da se pri tome ne koristi ni fotografski aparat ni objektiv. Pri tome se može koristiti onaj fotopapir koji se koristi za izradu slika, a mogu se koristiti i obični papiri obrađeni tako da bubu osetljivi na svetlo, postupcima kojima se ime uglavnom završava na – tipija (cijanotipija, talbotipija itd.). Kako predmet postavljen na papir osetljiv na svetlo, ili na sadašnji fotopapir, ne leži savršeno ravno na tom papiru, nego ima neko odstojanje od njega, slika, odnosno senka predmeta koja se na takav način zabeleži može da bude oštrija, ako je svetlosni izvor po dimenzijama bliži tačkastom obliku, ili manje oštra, ako je svetlosni izvor veliki. Kakav će da bude krajnji ishod zavisi od estetskih kriterijuma autora, a još više od njegovog osećanja za meru. Mnogi čuveni fotografi u istoriji fotografije, koja nije dugačka, jedva nekih 170-180 godina, pravili su fotograme. Fotogram Man Raya, čuvenog fotografa i slikara, prikazan na prošlogodišnjem Sajmu fotografije u Parizu, postigao je cenu od 25 000 dolara!

Saku Paasilhti, "Mustekala" (Jagode sa sipom). Fotografija je nastala postavljanjem materijala tankih odsečaka direktno na staklenu ploču (4 x 5 inča) povećavajućeg aparata koji je eksponiran direktno na Cibachrome fotografski papir u trajanju od 15 do 30 minuta

Fotogrami u boji

S pojavom fotografije u boji i fotogrami dobijaju tu novu dimenziju – boju. Ako se koristi fotografski papir za fotografije s negativima, stvari se veoma zakomplikuju. Pre svega, ti papiri proizvedeni su da bi vodili računa o sloju maske koji se nalazi u današnjim negativ kolor emulzijama, pa bi s neutralnim svetlom davali fotograme čudnih i neprirodnih boja. Zbog toga su takvi fotogrami retki i skoro da se ne sećam da sam neki od njih video.

Kada su se pojavili fotopapiri za direktan pozitiv postupak, kao što je raniji Cibachrome, sadašnji Ilfochrome, čini mi se da su fotogrami u boji dobili jak podsticaj. Pojavili su se fotogrami gde je predmet postavljen na osetljiv papir bio poluproziran, te su se mogle odraziti najfinije strukture predmeta kao što su biljke isečene na tanke reznjeve, listovi drveta ili ljuska crnog luka, razne polupropustljive strukture i slično. Za razliku od klasičnih fotograma, koji su u principu bili crni, ovi fotogrami bili su na beloj podlozi. Postojanje boje pružalo je dopunsku mogućnost za komponovanje slike – presečen paradajz bio je, kao u prirodi, crven, rezanj krastavca – zelenkaste boje, cveće i biljke, već prema njihovoj originalnoj boji.

Iako nije korišćen fotoaparat, razmak između fotograma i normalne fotografije postao je manji, mogli su se "snimati" određeni predmeti a da se njihov oblik ne menja ili da ne postane zagonetan, kao što je slučaj s klasičnim crno-belim fotogramima. Ipak, u svim pomenutim slučajevima osetljivi papir bio je ispod predmeta, slika predmeta stvarana je svetlom koje je padalo odozgo na papir i predmete. Za tanke i providne predmete slika je nastajala kao neka vrsta fotokopije tih predmeta.

Digitalni fotogrami

Stvari počinju fundamentalno da se menjaju pojavom digitalne fotografije i skenera. Naravno, moramo da se složimo da skener nije fotografski aparat, iako bi se taj stav mogao napadati. Skener ima cilindričan objektiv, optički sistem koji, za razliku od normalnih fotografskih objektivna, ne snima predmet nego samo jednu crtu. Ceo dvodimenzionalni predmet skener "uslika" crtu po crtu. Budući da skener nije fotografski aparat kakav mi poznajemo, moraćete da se složite sa mnom da se slike dobijene skenerom mogu nazvati slikama bez fotoaparata. Pravio sam više eksperimenata s raznim predmetima. Prvo, opčinjen raznovrsnošću jesenjih boja opalog lišća, pokupio sam u obližnjem parku "uzorke" listova i poredao ih na ploču skenera. Iza tog lišća stavio sam beli papir i sve pritisnuo naspram staklene ploče. Dobio sam fantastičnu sliku. Kada sam je odštampao na mat-papiru u prirodnoj veličini lišća, skoro svako ko je tu sliku gledao pokušavao je da podigne slikani list, toliko je slika bila realistična. Boje su bile malo pojačane, no to u krajnjoj meri zavisi od obrade slike, boje se uvek mogu korigovati. Iako cenim mišljenje svojih fotografskih kolega, mogu da vam kažem da su me komentari "običnih" ljudi, koji fotografiju poznaju samo s korisničke strane, veoma ohrabрили. Mnogi su želeli da imaju takvu fotografiju uramljenu u svojoj sobi.

Ohrabren prvim uspesima u digitalnom fotografisanju bez fotoaparata, malo sam se izbezobrazio. Uzeo sam šaku oraha, stavio na ploču skenera i bio sam iznenađen saznanjem da skener ima pristojnu dubinsku oštrinu. Naravno, ta dubinska oštrina ne može se uporediti s fotoaparatom, ali orasi snimljeni bez fotoaparata prikazani su vrlo lepo i teško se može pretpostaviti da tu sliku nije napravio fotoaparat.

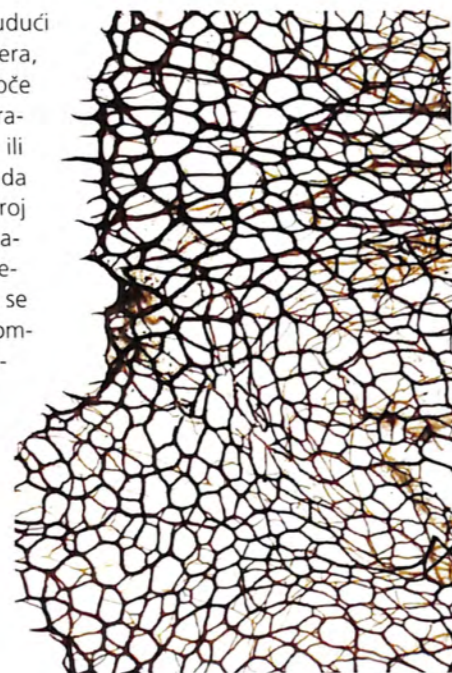
Takođe, položio sam svoju šaku na skener i napravio sliku, kao što vidite. Kada pravite digitalni fotogram šake ili drugih delova tela, imajte u vidu da se šaka deformiše kada je pritisnete uz staklo. Radi dobijanja realistične slike, morate držati šaku malo udaljenu od stakla, ili bar, ne smete je pritisnuti uz njega. Postoji poslovice na engleskom koja se odlično prevodi na naš jezik: "Razlika između muškarca i dečaka jeste samo u ceni njihovih igračaka." S lepom igračkicom zvanom skener, računarnom i štampačem, uz pristojan trošak za fotopapir i mastilo, možemo da se igramo do mile volje i stvaramo slike koje odražavaju naš osećaj lepote i mere.

Predostrožnosti kod digitalnih fotograma

Neke stvari treba da nam budu jasne od početka. Budući da predmet "gledamo" kroz staklenu ploču skenera, ona mora da bude veoma čista. Sva prljavština s ploče prenosi se na sliku. Ovo je naročito važno ako skeniramo neke vlažne predmete kao što su isečeno voće ili povrće. Sve što uprlja staklo skenera mora temeljno da se očisti. Drugo, skenirana slika ima veoma veliki broj megabajta. Tu govorimo o brojkama od 15 MB, pa na više. Znači, računar treba da bude dovoljnog kapaciteta. Slika se kasnije može komprimovati, ali time bi se možda izgubilo nešto od bitne definicije. Zato, pre komprimovanja slike, sačuvajte original netaknut i eksperimentišite s kopijom, pošto eventualno neuspelo komprimovanje možete da ponovite ako je original u redu. Eksperimentišite, naravno, s raznim predmetima, idite do granica mogućnosti skenera, ali imajte u vidu da je proizveden da odražava dvodimenzionalnu sliku i da je dubinska oštrina koju dobijete samo dopunski poklon. Nemojte se ljutiti na skener ako neki prostorni predmet ne odrazi po vašoj želji.

Deo biljne čaure skeniran u film skeneru

Cvet suncokreta skeniran u ravnom skeneru

Kreativne i praktične primene digitalnih fotograma

Digitalne fotograme možete koristiti na razne načine. Na primer, digitalnim fotografijama kafe, zrnastih proizvoda možete da ilustrujete posude u kojima stoje ti proizvodi i da time ulepšate ambijent svoje kuhinje. Takođe, mogu biti korisni u komercijalnoj primeni – kao neobična industrijska fotografija. Ovim postupkom možete snimati svoje kolekcije, na primer numizmatike. Dobićete prizor kakav nikada ne možete videti gledanjem u album s novcem. Ako ste učenik ili student botanike, možete da napravite divan digitalni herbarijum u kome se biljke, u principu, neće pokvariti. Naime, u starim herbarijumima biljke su obično žute i krhke, stalno nešto s njih otpada, dok se skenirani herbarijum drži uvek u "svežem" stanju. Izvesne ravne delove možete snimiti i obeležiti im dimenzije, lakše nego da ih precrtavate. Za potrebe osiguranja u mnogim slučajevima treba napraviti dokument o nakitu. Skeniranjem može da se napravi veoma dobra slika nakita, bez korišćenja fotoparata i makroobjektiva. Skenirane i konvencionalne slike kombinujte u stvaranju umetničkih kreacija. Moguće je dodati i oblike kreirane računom, kao što smo mogli videti na izložbi Stana Baumanna koja je održana u Beogradu u Galeriji 063 Akademije za fotografiju Univerziteta "Braća Karić". Ako volite kolaže – isečene fotografije i kombinovane zajedno u jednu celinu, znate da je svaki kolaž unikat, pošto je nemoguće ponoviti istu vrstu lepljenja. Ako kolaž skenirate, imate mogućnost da ga reprodukujete. Tada možete lepiti cveće, lišće i razne predmete da biste dobili sliku na papiru koja ide i pod staklo i u albume, a od koje neće otpadati sastavni delovi, kao što to može da bude slučaj s normalnim kolažom. Kao zaključak, molim vas da shvatite da niko nije dovoljno kreativan da bi na odgovarajući način stimulisao vašu kreativnost. Ako imate mogućnosti, iskušajte se na fotografijama, bilo klasičnim ili na lfochrome ili nekom drugom kolor pozitivu papiru ili pak uz pomoć skenera i računara.

Želim vam uspeh u stvaranju fotografskih slika bez fotoaparata. ■

Dno čaše skenirano na ravnom skeneru

Mi štampamo ...
i REFOTO

Godina jubileja

Stojkov

SCG - 21000 NOVI SAD
Laze Nančića 34

Tel: (+381 21) 46 86 46, 46 64 55
Fax: (+381 21) 46 86 96

E-mail: office@stojkov.co.yu
Web: <http://www.stojkov.co.yu>

Sada već, možemo reći, tradicionalni konkurs našeg časopisa, još jednom smo priveli kraju. Kao i prošle godine, glavni portfolio posvećujemo pobjednicima i odabiru od tridesetak, do sada, neobjavljenih fotografija. Pobjednička fotografija svima vam je poznata, to je pobjednička fotografija iz 18. broja. Ako je pažljivo analizirate, videćete da obuhvata sve naše dosadašnje konkurse počevši od teme *Porodična fotografija*, zatim *Putovanje* i na kraju *Ljubav*. Takođe, predstavlja ljubav između muškarca i žene, među decom i na kraju roditelja prema deci i obrnuto. Ova fotografija puna simbolike, u isto vreme veoma je neposredna i njena vrednost leži upravo u sadržaju, a ne u bravurnom fotografskom umeću. Kroz mnoge tekstove do sada pričali smo o tome šta čini jednu fotografiju dobrom, a to je prvo i pre svega – sposobnost da prenese određenu ideju, u čemu je autor ove fotografije, Ivona Blagojević iz Beograda, svakako uspeła. I drugonagrađena fotografija nije iznenađenje jer je to pobjednička fotografija iz prošlog broja, Jovana Marjanova, takođe iz Beograda. Kao što i sami vidite kroz ovaj portfolio vaših radova, na veoma različite načine prikazali ste temu ljubavi jer ona sigurno spada u jedan od najsuspektivnijih doživljaja. Umesto reči ustupićemo mesto vašim fotografijama i pozvati vas da učestvujete i u našem sledećem konkursu jer, pored lepih nagrada, i vaša fotografija može krasiti naslovnu stranu našeg časopisa, kao i fotografija ovogodišnjeg dobitnika treće nagrade Edvarda Molnara iz Subotice.

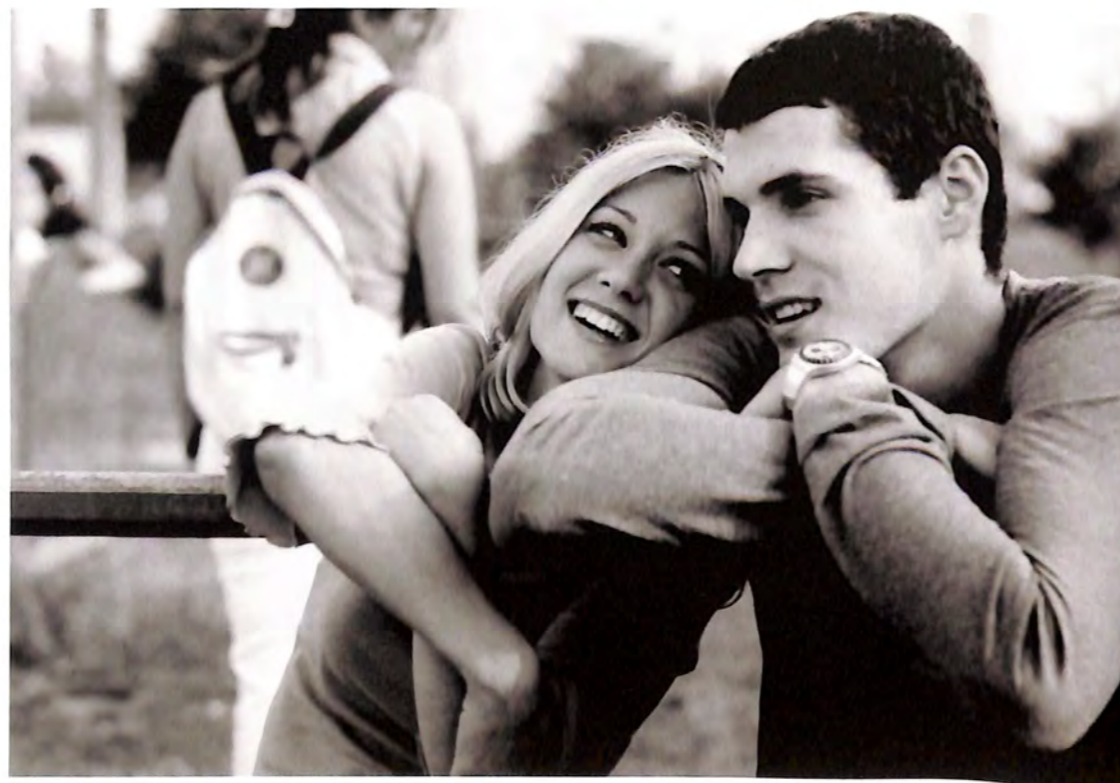
Nagrade konkursa:

1. nagrada – Nikon Coolpix 2100,
2. nagrada – Metz blic,
3. nagrada – Lowepro foto-torba.

Pohvale – godišnja pretplata na časopis

finale konkursa Ljubav

Jovan Marjanov, Beograd –Podne–

2. NAGRADA

1. NAGRADA

Ivona Blagojević, Beograd –U porodičnom gnezdu–

Pohvala Sandra Božić, Sremska Mitrovica –Najsladi zagrljaj–

Pohvala Đorđe Horvat Cinger, Subotica

–Preko Čuprije za sreću–

Pohvala Steva Sekerić, Beograd –U sigurnim rukama–

Branislav Fabijanić, Rijeka -Na izlazu iz tunela-

Budimir Novaković, Beograd -Dušica i Sveta-

Dejan Jovanović, Niš -U ogledalu-

Ivan Aleksić, Paraćin -U zanosu-

Saša Manjulov, Kikinda -To je ljubav-

Bojan Bonifačić, Puntat -Pred rastanak-

Goran Nešković, Beograd

Ivica Komadina, Opatija -Ljubavni triptih

Branko Stojanović, Novi Sad -Tunel ljubavi-

Nikola Panajotović, Beograd -Udvaranje-

Ivana Radović, Vranje -Drugarska ljubav-

Suzana Vučinić, Podgorica -Happy family-

Mihajlo Kokan Arandelović, Kruševac -Drugarstvo-

Srdan Vulović, Kraljevo -Nas dva-

Jugoslav Radojević, Šabac -Kao jedan cvet bićemo-

Leonora Kohanec, Temerin -Simpatija-

Ivan Marić, Pirot

Dragana Todorović, Beograd -Na obali reke-

Velimir Lasković, Nova Gradiška -U trokutu istinske ljubavi-

Goran Kovačević, Arandelovac -Bajka u slici-

Aleksandar Tričkovski, Beograd -Mali donžuan-

Nenad Aranitović, Beograd -Fudbal ili ...?-

Boško Lučar, Beograd -Zajedno

Ivana Bašić, Beograd -Kada bi trenutak trajao večno...-

Andrija Rubinić, Mošćenička Draga -Ljubav-

Milan Romanjuk, Indija -Ljubav na žici-

Predrag Janković, Podgorica -Vežanost-

Emilija Andreevska, Resen -Uvek uz tebe-

Branimir Nedeljković, Beograd -Moja mama-

Nataša Stanić, Beograd -Obraz uz obraz-

Marko Rupena, Beograd -Igra-

Aleksandra Mihajlović, Novi Sad -Kiss-

Dušan Stojančević, Beograd -Sirene-

Robert Semnic, Novi Sad -Njih dvoje-

Zužana Majoroš, Temerin -Ljubav u očima-

Zoran Danilović, -Maza-

NOVA STVARNOST

"Nova stvarnost" jeste pokret koji je u idejama Bauhauusa dobio najšire tumačenje. Stvaralački kredo ovog fotografskog pokreta bio je u tvrdnji da "ništa na svetu nije tako ružno" i da je potrebno baš u ružnom i sivom pronaći lepotu, s jedne strane, a s druge, da će tako proklamovani program biti snaga za "fotografiju sutrašnjice"

Louis Jacques Mande - Daguerre
Prvobitna odluka Francuskog parlamenta bila je da od nosioca patenta Dagera (Daguerre) i sina Nisifora Nijepsa otkupi prava u vidu doživotnih penzija, a sâm izum "pisanja svetlošću" preda celom čovečanstvu na upotrebu i usavršavanje

Pre neki dan u jednim beogradskim novinama naš poznati glumac Lazar Ristovski obratio se javnosti s veoma dramatičnim apelom: "Vratite mi glavu!" Apel je uputio iz sledećeg razloga: duhoviti urednici tog lista uzeli su jednu fotografiju iz poslednjeg filma Ristovskog i "zamenili", iz samo njima znanog razloga, glavu sa jednim drugim akterom. Cela ova priča ne govori o problemu tehničke zamene fotografije, jer su se takve stvari događale i ranije, u vreme kada su razlozi bili manje duhoviti. Međutim, problem i ranije, a i sada, jeste u društvu koje na takav način želi da reši određene probleme.

Možda ćete se zapitati zašto sam ovaj problem izvukao iz dnevnog miljea političke scene. Reći ćete, pa i ranije je bila gola pa obučena Maya (čuvene slike Franciska de Goye), ili seoba Srba s ovcama, pa opet bez njih. Određeni materijalni trag tih događaja uvek je ostajao. Danas, prodorom digitalne tehnologije nemamo problem s medijem jer je po svojoj karakteristici ostao isti, ali imamo problem s prenosom i produkcijom konačnog rešenja. Ostaje da se nadamo da će društvo pronaći pravila ponašanja u novim uslovima. Fotografija je svuda oko nas i to nije ništa no-

vo ako na taj medij gledamo iz današnjeg ugla jer milioni fotografskih snimaka nose zapis o vremenu i događajima u poslednjih 160, i nešto više, godina. Na samom početku društvo je, u obliku fotografije, dobilo toliko potrebni medij koji će pomoću, pre svega, svojih mogućnosti da pokaže razvoj tog društva. Pre svega, fotografija je specifičnim jezikom materijalizovala stav da je viđeno – verovanje. Prva bitna činjenica jeste da je ona (fotografija) karika koja nedostaje u razvoju Gutenbergovog pronalaska. Za veoma kratko vreme korišćena je kao ilustracija teksta, potvrda verovanju jer štampanom predlošku, kao novom vidu komunikacije, bio je preko potreban novi pratilac.

Mogućnosti da se zabeleži život koji pulsira u najkraće vremenski izmerenom terminu, da se dopre do prostora koje "čovek još nije video" ili prodre u ljudski organizam do samog začeca postavili su nauku na mesto od kojeg savremeni čovek zavisi, a fotografiju kao prateći segment. Ona svojim mogućnostima pruža toliko potreban dokaz o "istini" na osnovu koje se može obaviti određena analiza. S druge strane, fotografija je kao film, radio ili televizija tehnički pronalazak, i njeno usavršavanje u direktnoj je vezi i zavisnosti od tehničkog usavršavanja samog sistema. Tako je slika o ovome svetu mogla veoma jednostavno da se prikaže: fotoaparati su postali dostupni svakom i laki za rukovanje; objektivni su omogućavali kvalitetan zapis, a osetljivi filmski materijal registrovao je stvarnost u ekstremno lošim uslovima. Sve ovo pomoglo je da se formira nova vrsta fotografskih stvaralaca a, što je još važnije, da se fotografski jezik formira do karakteristika koje danas poznajemo. Prelazak s velikoformatnog fotoaparata i staklenog negativa na fotoaparate malog formata, koji koriste perforiranu filmsku traku, omogućio je još veću masovnost upotrebe i dostupnost fotografima u prostore do kojih se do tada nije moglo stići. Tradicionalističko predstavljanje života kroz scenografiju fotografskog ateljea zaboravljeno je, a život, stvari i događaji predstavljaju se na nov način, prosto onako kakvi jesu.

"Nova stvarnost", pokret koji je u idejama Bauhauusa dobio najšire tumačenje, posebno

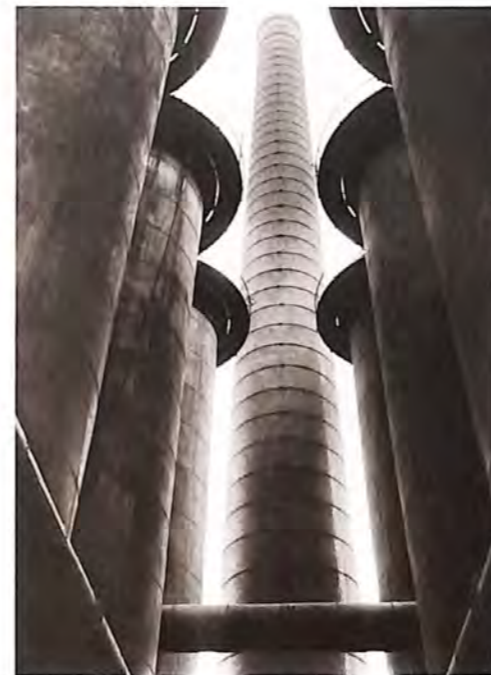
mr Mitar Trninić

Imogen Cunningham (1883 – 1976)

Karl Blossfeldt (1865 – 1932)
Arhitekta i profesor na Visokoj školi umetnosti u Berlinu smatrao je da ako pažljivo posmatramo prirodu, možemo mnogo da naučimo o tehnici i umetnosti samoj. Faktografsko prikazivanje strukture i oblika uvećanih delova rastinja bili su nešto više od prikazivanja bioloških karakteristika, bila je to nova stepenica i veoma jak podsticaj u istraživanju novih fotografskih sadržaja

ALBERT RENGER-PATZSCH (1897 – 1966)
Na izložbi "Film i fotografija", održanoj 1929. godine u Štuttgartu, predstavio se radovima koji su nekoliko godina ranije štampani u knjizi "Svet je lep". Fotografije Renger Patzsha bile su svojevrsna reakcija na sentimentalnost i ulepšavanje koje je donosio piktorijalizam, recidiv romantizma

je iritirao tradicionaliste. Stvaralački kredo ovog fotografskog pokreta bio je u tvrdnji da "ništa na svetu nije tako ružno" i da je potrebno baš u ružnom i sivom pronaći lepotu s jedne strane, a s druge da će tako proklamovani

Laslo Moholy-Nagy (1895 – 1946)
Fotografiju doživljava kao objektivnu formu novog viđenja. Eksperimentiše s fotografijom, rentgen fotografijom i fotomontažama istražujući u pravcu nove estetike. Nagy smatra da je spas fotografije u eksperimentu nasuprot ustaljenom mišljenju da za sve postoje pravila o tome "šta i kako treba raditi"

program biti snaga za "fotografiju sutrašnjice". Radovi fotografa kao što su: Karl Blossfeld, Renger Patzch, Moholy Nagy, El Lissitzky, Jaromir Funke i dr. karakteristično su ocrtavali pravac u kojem će se fotografija kretati u prvoj polovini XX veka. Fotografija je počela da koristi svoje specifične mogućnosti, da tačno opisuje stvarnost. Glavni pravci celoevropskog istraživanja u umetnosti, u to vreme, neosporno su konstruktivizam, funkcionalizam, socijalne tendencije i nadrealizam. Nije slučajno da se sve ove novine javljaju prvo u fotografiji koja se, kao i arhitektura, znatno odrazila na stvaranje novog smisla života. Nezavisno od Evrope, u isto vreme u Americi imamo slično razvijenu koncepciju. Edvard Steichen, Edvard Weston, Ansel Adams, Imogen Cunningham, a pre svih Paul Strand, trude se da perfekcijom prikaza prodru u strukturu površine predmeta.

Ako pogledamo emotivne fotografije Josefa Sudeka, jednog od najznačajnijih čeških fotografa, zbog kojeg i pokrećem celu raspravu, koji od "Nove stvarnosti" ne uzima ništa osim težnje u savršenom reprodukcijom oblika i teksture. Emotivni sadržaj Sudekovih fotografija nosio je u sebi svojevrsnu humanističku poruku. Odluku da počne da se bavi fotografijom Sudek donosi u trenutku kada živi u stacionaru za invalide iz Prvog svetskog rata. Kao jedan od njih, jer desnu ruku raznela mu je granata kada je bio na italijanskom frontu, traži izlaz iz očajne situacije.

Emotivno vezan za kraj u kojem je odrastao i muziku koja ga pokreće a, pre svega, "svetlosnom atmosferom", unosi u fotografski medij do danas prepoznatljiv lirizam. Kada pogledamo opus ovog umetnika, pronaći ćemo veliki broj pejzaža, snimaka arhitekture Praga i radove iz njegovog ateljea i okruženja. Stotine i stotine radova s velikoformatnim fotoaparatom i specijalnim panoramskim fotoaparatom formata 10 x 30 cm realizovao je za potrebe monografije i izložbi, a živeo je od reklamne fotografije.

Za nas danas je nezamislivo da sebi predstavimo kako je Sudek uopšte sve to realizovao. Koja je to pokretačka snaga bila u tom čoveku da uopšte donese odluku i koristi takav sistem za realizaciju svojih osećanja. Da nosi velikofo-

matni fotoaparat 24 x 30 cm s odgovarajućim brojem drvenih kaseti za staklene negative i težak stativ da bi zabeležio pejzaž u kojem je odrastao. Nije reč samo o teškoj opremi – trebalo je posle manipulirati snimljenim materijalom.

Sećam se priče kada smo sedamdesetih godina kao mladi studenti s profesorom Skopecom posetili majstora. Tada nam je govorio o svojoj neostvorenoj želji da snima "camerom obscurum". U tom razgovoru neko od kolega postavio je pitanje kako je realizovao i šta je želeo da kaže izložbom fotografija čija su tematika bili prozori njegovog ateljea. Sudek je

Josef Sudek (1896 – 1976)

na to odgovorio: "Radio sam to za vreme rata jer sam se plašio da izađem napolje, tamo su bili Nemci." Celu ovu anegdotu ispričao sam kao specifično poimanje u prilog "Novoj stvarnosti". Mladi autori kojima je danas dostupna nova digitalna tehnologija imaju velike mogućnosti u istraživanju fotografskog medija. Oni se nalaze pred svojevrsnom mogućnošću da zabeleže realni svet na sasvim nov način. Problem je samo u tome što nesagledive mogućnosti elektronike postavljaju pred autore izazov, do koje mere i s kojim smislom mogu da koriste bezgranični prostor manipulacije. Ova konstatacija vraća nas na početak same priče i pomenuti vapaj poznatog glumaca ■

Sadržaj fotografije *ko?*

Prvo pitanje koje postavljamo kada posmatramo određenu fotografiju, jeste Ko je prikazan na fotografiji. Odgovor na ovo pitanje daje nam osnovne informacije i najčešće otkriva šta je tema fotografije

Bert Stern, "Louis Armstrong", 1959

U prošlom broju časopisa započeli smo priču o sadržaju fotografije, veoma obimnu i kompleksnu temu koja, pored vašeg fotografskog znanja, uključuje i opšte obrazovanje, kulturu, informisanost, psihologiju i pomalo čak i filozofiju. Moglo bi se reći da sada prelazimo na

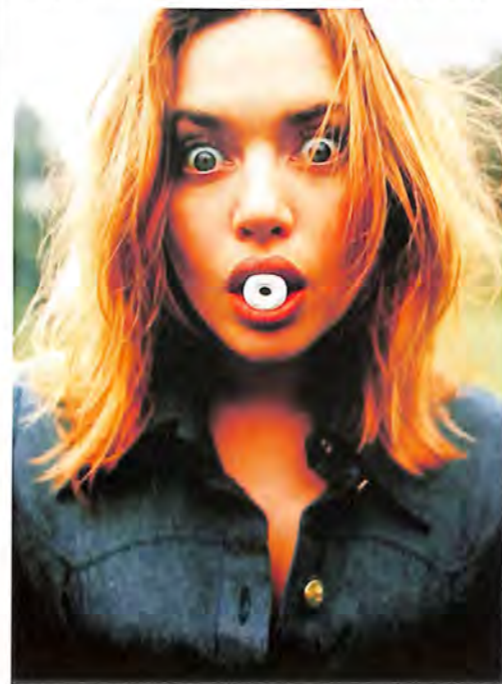
priču o "višem" nivou komunikacije gde nije važno samo da li smo pravilno upotrebili vizuelne elemente, već u kojoj meri svesno sprovodimo svoje ideje i da li smo svesni njihovog uticaja na publiku. Reč je, naravno o, već toliko puta pominjanoj, komunikaciji koja bi se lako mogla uporediti sa svakodnevnom verbalnom komunikacijom. Kada nekog upoznate, predstavite se i on vama, obično kažete šta i gde radite ili studirate i, ako vam je sagovornik blizak i interesantan, nastavljate da "razotkrivate" sebe i njega (nju). Isto tako, prilikom analiziranja ili "čitavanja" fotografije postoji određen (prirodni – podsvesni) redosled. Logično, prvo pitanje koje postavljamo

jeste Ko je prikazan na fotografiji. Odgovor na ovo pitanje daje nam osnovne informacije i najčešće otkriva šta je tema fotografije. No, kao što je čovek kompleksna i slojevita ličnost koju nije tako lako "razotkriti", tako i fotografiju (i čoveka) možemo upo-

rediti s glavicom luka koja se sastoji od bezbroj slojeva tankih listića. Sâmo pitanje Ko u jednakoj meri jeste slojevit termin. Možemo ga podeliti u četiri grupe:

- individualno Ko,
- grupno Ko,
- reprezentativno Ko,
- univerzalno Ko.

Svako pitanje Ko može da sadrži u sebi sve četiri grupe ili neke od njih, ali ćemo uvek prvo krenuti od najočiglednije i najjasnije informacije, pa sve do simbolične i filozofske prezentacije. Krenimo sada da skidamo sloj po sloj!

Peggy Sirota, "Kate Winslet", California, 1998 (iz edicije *Sterna*, Portfolio 25)

Individualno Ko

Individualni portret

Prvi sloj ili prva grupa predstavlja subjekt fotografije isključivo kao pojedinca, specifičnu osobu s imenom i prezimenom i, veoma često i zanimanjem. To znači da fotografija prikazuje, na primer, Džona Kenedija ili neku drugu osobu. Važno je napomenuti da individualno Ko uglavnom ima važnost kada su u pitanju poznate ličnosti iz sveta javnog života, zatim, u tzv. "porodičnoj" fotografiji gde je identitet osobe možda i najvažniji elemenat i kod kriminalističke fotografije gde ima ulogu dokaznog materijala. U zavisnosti od toga koga i zbog čega fotografirate, zavisi i vaš pristup. Upotrebom određenih estetskih elemenata i njihovom svesnom organizacijom (elementi dizajna) određimo na koji će način gledalac "videti" fotografisanu osobu.

Pored osnovnih elemenata kao što su svetlo i kompozicija, na opštu sliku utiče okruženje u kojem se osoba nalazi, kako je obučena, njen izraz lica, gestikulacija, poza, njen odnos prema okolini, u smislu da li je dominantan prostor ili osoba, da li se osoba "uklapa" u prostor ili ne... Svaki, i najmanji detalj, može da utiče da predstava o toj osobi, koju ste kreirali, bude verna (tj. onakva kakvu ste želeli da stvorite) ili je delimično ili sasvim suprotna. Portret, svakako, ubraja se u jednu od najtežih oblasti u fotografiji jer se zasniva na saradnji ili konfrontaciji oba učesnika. To je upravo ta komunikacija koju toliko naglašavamo, ali ona može biti dobra ili loša, to će se svakako videti na fotografiji.

Jedan od najboljih primera za to, u kolikoj meri naš doživljaj fotografije i portretisanog zavisi od fotografa, jeste čuvena fotografija Arnolda Njumana (Arnold Neumann) – portret Igora Stravinskog koju smo objavili u broju 11 u ovoj foto-školi. Skoro 90 posto površine fotografije zauzima klavir – instrument koji Stravinski svira. Tada smo ovu fotografiju pominjali u kontekstu kompozicije i skale (odnosa veličina različitih elemenata u fotografiji). I sada, kompozicija je osnova posebnosti ove fotografije. Davanjem toliko velike važnosti klaviru fotograf je želeo da mi vidimo Igora Stravinskog potpuno podređenog svojoj muzici i stvaralaštvu jer ga, najverovatnije, fotograf tako doživljava. Poenta ove priče jeste da ćemo i mi, sasvim sigurno, na isti način doživeti poznatog kompozitora jer je fotograf vrlo uspešno i promišljeno upotrebio sve estetske elemente. Sasvim drugi pristup jeste fotografija Berta Šterna (Bert Stern) – portret legende džezza Luj Armstronga (Luis Armstrong). Za razliku od odmerene distance i hladne lepote Njumanove fotografije, Štern je prikazao Armstronga kao neposrednu i opuštenu osobu a najva-

žniji detalj jeste truba koja izgleda kao da "izrasta" iz njegovih prstiju. Iako vizuelno ne zauzima veliki prostor, njen značaj prikazan je tako što ju je Armstrong "prigrlio", skoro kao voljeno biće! Ona jeste u jednakoj meri deo njegovog života, kao i klavir za Stravinskog, ali on svojim strastvenim zagrljajem i širokim osmehom govori mnogo o prirodi same muzike koju svira.

Prilikom fotografisanja poznatih ličnosti (još više kod tzv. zvezda) uvek se suočavamo s problemom njihove popularnosti. Jedan od načina da portretirate takvu osobu jeste da naglasite njegov ili njen svima poznati lik kao što je to uradila Vukica Mikača u portretu Ljube Tadića. Veoma specifično lice našeg eminentnog glumca prikazano je skoro kao maska nasuprot praznoj, potpuno crnoj pozadini. Fotograf je ovde kao, ključni elemenat, svakako postavio činjenicu da je fotografisana osoba glumac, a glumci se često "kriju" iza maske. Ipak, karakteristične crte lica svakako nisu maska i mi, gledaoci, ostajemo potpuno obuzeti snagom izraza i direktnim kontaktom kojim smo izloženi.

Drugi način jeste da napravite igru skrivalicu i na neki način sakrijete ili zamaskirate identitet osobe. Odličan primer za to jeste fotografija amerikanke Pegi Sirota (Peggy Sirota) – portret glumice Kejt Vinslet (Kate Winslet) koju znamo iz filma "Titanik". Na krajnje jednostavan i duhovit način Pegi Sirota se poigrala s prepoznatljivošću lica glumice i, u isto vreme, s određenim stereotipima o lepoticama s velikim okruglim očima!

Naravno, ne prikazuju svi portreti poznate ličnosti. Francuski fotograf Rober Duano (Robert Doisneau), čiji smo portfolio objavili u broju 17, često je fotografisao anonimne ljude na ulici. Fotografija pod nazivom "Kućepaziteljka s naočarima, ulica Žakob", prikazuje ženu kako stoji u dvorlatku vrata, iznad nje vidi se veliki natpis "Conciergerie", što na francuskom znači kućepazitelj(ka). Ipak, ne morate da znate francuski da biste shvatili ko je ova žena, u stva-

Vukica Mikača, "Ljuba Tadić", s izložbe *Bez maske*

ri šta je ona, jer njen položaj na samom ulazu u kuću, poza, izraz lica i sve što je okružuje govore o tome da je ona "gospodarica" ove kuće. Ipak, odeća odaje njen društveni status i dodaje one znake navoda kod reči gospodarica. Fotograf je očigledno smatrao da je njeno zanimanje najvažnije i to iz dva razloga. Potpuno anonimnoj osobi dao je identitet (ulogu) a, u isto vreme, otkrio nam je donekle i njen karakter koji upravo "čitamo" iz te poze i stava.

Robert Doisneau, "Kućepaziteljka s naočarima, ulica Žakob", Pariz, 1948

Portreti individualaca često mogu biti i simbolični. Portretisani mogu predstavljati određenu kulturnu, socijalnu, versku, političku, ideološku grupaciju kojoj pripadaju. Ta simbolika najčešće se postiže prikazivanjem specifične odeće, ukrasa, okruženja. Takođe, pojedinca možemo jednako uspešno prikazati u grupi ljudi, što ćemo razmatrati u sledecem broju ■

SLIKA KAO SELEKCIJA

montaža u digitalnoj laboratoriji

Pokazaćemo kako na jednostavan i brz način možete napraviti montažu fotografije po uzoru na klasičnu tehniku "sendviča"

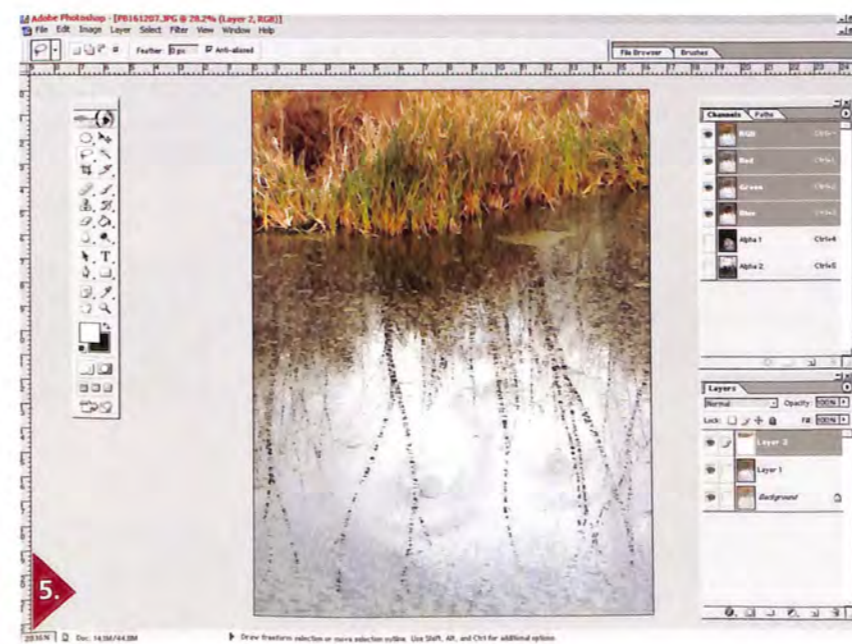
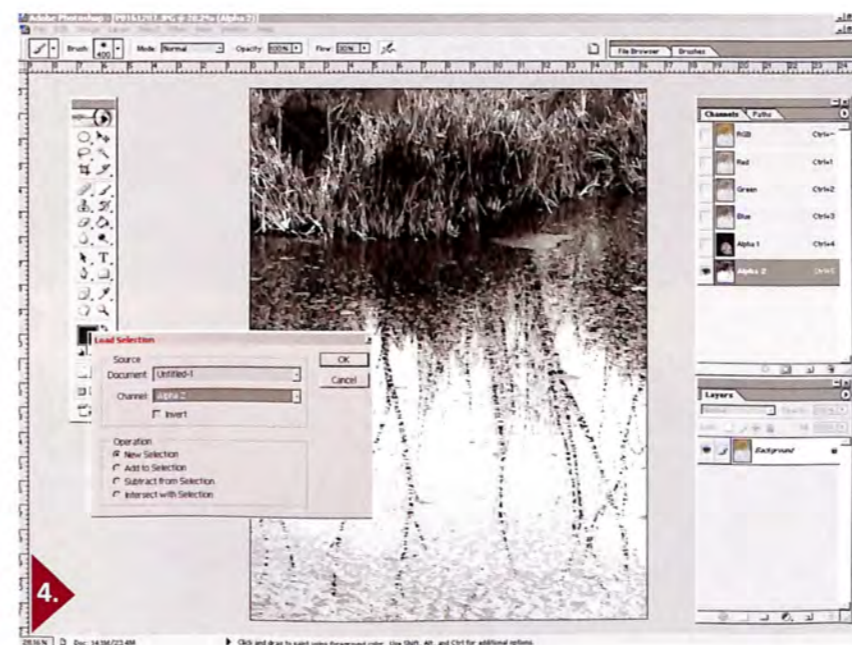
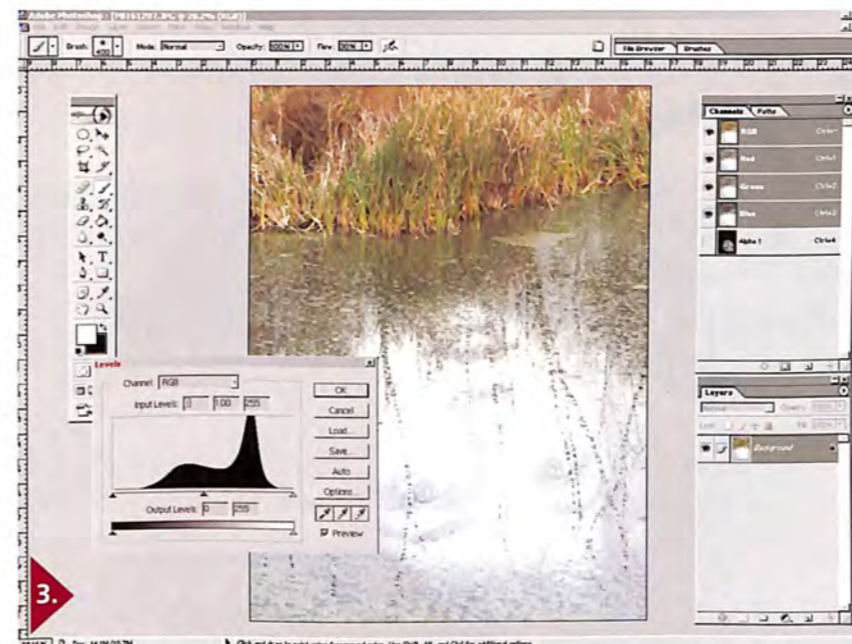
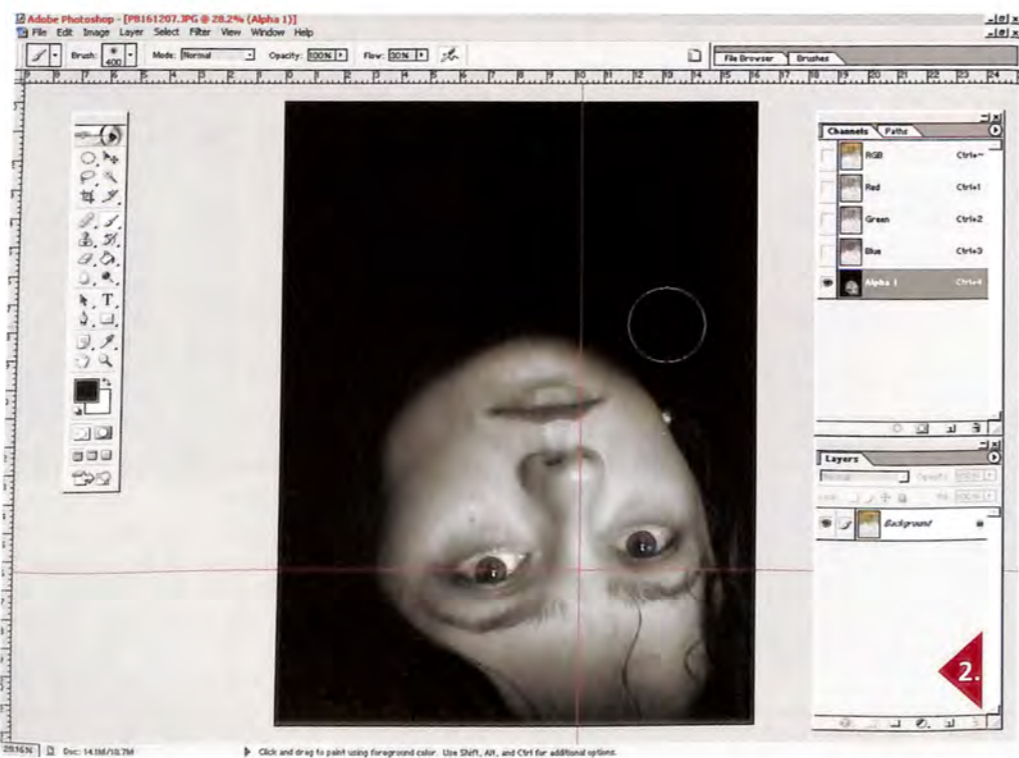
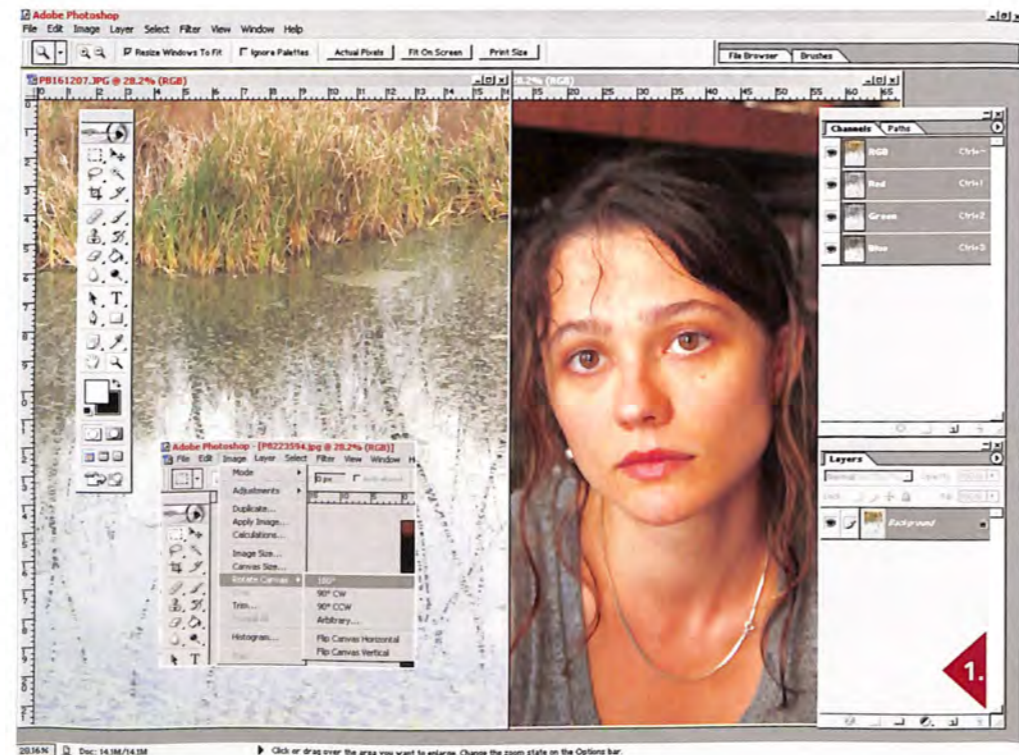

Milan Živković

Do sada smo selekcije ili tzv. alfa kanale pravili pomoću alatki za selektovanje i zatim ih koristili. Nekoliko puta smo već pominjali mogućnosti alfa kanala i koristili ih za razne namene. Ali, postoji još jedan način da se izuzetno brzo napravi selekcija od osnovne slike i da se ona ponovo primeni na istu sliku. Najčešće, ovako napravljena selekcija koristeće nam za finu kontrolu pri podešavanju osvetljenosti jer možemo precizno odvojiti svetlije od tamnijih delova. Izuzetno je korisna primena ove metode kada su u pitanju montaže ili, da povučemo ponovo paralelu s klasičnom fotografijom, mekane montaže i sendvič tehnike. Fotografima su omiljene jednostavne montaže kada se dva dijapozitiva montiraju zajedno, a posebno efektuju kada se portret spoji s nekom zanimljivom teksturom, recimo starim zidom. Nedostatak koji ima klasičan metod jeste nemogućnost da se izbegnu preklapanja dva tamna mesta koja u sendviču postaju apsolutno crna i bez ikakvih detalja. Zato ćemo ponovo ući u našu digitalnu laboratoriju i pokušati da taj problem prevaziđemo.

1. U ovom slučaju kao osnova za montažu poslužio je snimak zabarene vode u ritovima kraj Dunava, a drugi snimak jeste relativno nezanimljiv portret. Fotografija vode zanimljivija je od portreta, ali tehnikama koje ćemo primeniti daćemo joj poseban, bajkoviti izgled.

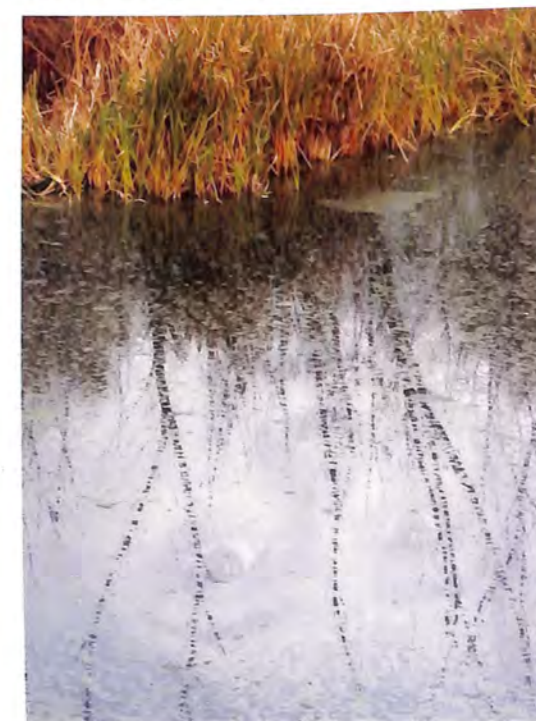
2. Prvo ćemo portret okrenuti naopako komandom Image>Rotate Canvas>180. Potom selektujemo celu sliku (Select All ili Ctrl+A) i iskopiramo je u Clipboard (Edit>Copy ili Ctrl+C). Ova slika nam više ne treba i zato ćemo je zatvoriti (File>Close ili Ctrl+W). Potom, na slici vode, otvaramo novi alfa kanal i s komandama Edit>Paste ili Ctrl+V spuštamo sadržaj Clipboarda, tj. iskopiranu sliku. Kako se na alfa kanalima može raditi sve kao i na samoj slici (moguća je korekcija osvetljenja i kontrasta, primena filtara i slično), skaliraćemo je prema unapred pozicioniranim vodećim linijama, uradićemo i blagi Perspective Distort da bismo i perspektivu poklopili sa samom slikom. Zatim ćemo alatkom Airbrush potamniti iverice i ukloniti pozadinu koja ne treba da se vidi.

3. Potom učitamo našu selekciju i na slici podesimo nivoe osvetljenja, bilo putem krive (Curves) ili putem nivoe (Levels). Dobili smo sliku koja je zanimljiva, ali na njoj smo izbledeli i one delove koje ne bi trebalo, tj. naša montaža može lako da se otkrije, pogotovu pri pažljivom zagledanju. U stvari, ova montaža jeste i najbliža klasičnoj montaži dva dijapozitiva. Kako da posvetlimo površinu vode a da alge koje su napravile zanimljivu strukturu ne diramo?

4. Iskoristićemo mogućnosti rada na alfa kanalima i napravićemo novu selekciju, ovoga puta od same slike istim postupkom kao i malopre. Dobijeni alfa 2 kanalom blago ćemo iskorogovati kontrast koristeći nivoe (Levels), pretvoriti ga u negativ komandom Image>Adjustments>Invert ili Ctrl+I i potom se vratiti na samu sliku. Zatim, za svaki slučaj, dupliramo sliku u Layer 1 i potom učitavamo, prvo selekciju alfa 1, a zatim alfa 2, pri čemu koristimo dodatne opcije kao što je Subtract from Selection. Na taj način dobili smo treću selekciju koja je blago odvojila ono što želimo da zadržimo na slici od onih delova na koje ćemo primeniti nivoe (Levels). Prosvetlimo sada selektovana mesta na slici, zatim okrenemo selekciju i komandom Select>Invert Selection ili Shift+Ctrl+I blago zatamnimo ostatak slike.

5. Primitićete da je ševar na obali takođe postao tamniji. Vratimo se korak unazad, napravimo oko tog dela slike selekciju lasom, kliknemo na osnovnu sliku ili Background Layer i s njega iskopiramo deo koji nije zatamnjen. Spustimo ga iznad ostalih slojeva tako što prvo kliknemo na Layer 1, a potom već poznatom komandom Ctrl+V spustimo kopirani deo na kome sada nezavisno podesimo nivoe osvetljenja. Zatim, spustimo sliku u jedan sloj (Flatten Image), obrišemo alfa kanale i sačuvamo je u formatu u kojem možemo da napravimo print na kućnom štampaču ili odnesemo je u laboratoriju i napravimo klasičnu kolor fotografiju.

NEKABELO BUDEBELO

PROKLETSTVO PLAVIČASTE SENKE

Svima nama koji fotografiramo u koloru bar jednom se desilo da skoro sve fotografije ispadnu nepristojno plavičaste ili, u malo srećnijem scenariju, boje na fotografijama uglavnom su prihvatljive, ali sve što je u senci ili je malo zatamnjeno ili sadrži previše plave boje u sebi

▶ Zašto se javlja takav efekat, šta ga prouzrokuje?

Glavni razlog za dominantne plave nijanse u fotografijama jeste taj što je temperatura svetla pri snimanju bila viša od one predviđene filmom koji ste koristili. Svaki svetlosni izvor ima sopstvenu "temperaturu" emitovanja svetla (merenu u kelvinima) i od te temperature zavisi da li će svetlo naginjati ka plavom delu svetlosnog spektra ili ka crvenom. Ono što nam daje najneutralnije svetlo ("beli"

izvor svetlosti) jeste svetlosni izvor s temperaturom isijavanja koja je najbliža temperaturi isijavanja sunca, dakle direktno sunčevo svetlo, ili studijska fleš rasveta koja radi na temperaturi od 5600 "K. No, ni sunce ne bi bilo sunce kada bi temperatura njegovog svetla bila uvek ista. U zavisnosti od godišnjeg doba, doba dana, oblačnosti i količine suspendovanih čestica u vazduhu, temperatura sunčevog

svetla koje pada na zemlju menja se i to drastično. Zato su i proizvođači filmova za dnevno snimanje (označenih kao "daylight" ili "for outdoor shooting") morali da "izmisle" koja bi to bila statistička prosečna temperatura sunčevog svetla pod kojom ćemo najčešće snimati, pa da onda stvore emulzije na filmu koje će najvernije reprodukovati boje pod tim (statistički) idealnim uslovima osvetljenja.

▶ Kolor balans i temperatura svetla

Vrlo slično je i s digitalnim fotoaparatom. Svi oni imaju nekoliko fabrički programiranih modaliteta rada (eng. Preset ili Mode) koji odgovaraju najvećem broju uslova pod kojima snimamo, u zavisnosti od temperature svetla koju koristimo kao što su: sunčan dan, oblačan dan, tungsten svetlo (sijalica), neonsko svetlo i (nešto što analogni filmovi nemaju) automatska korekcija boja (Auto White Balance). Nažalost, ni kod digitalnih fotoaparata situacija nije ništa bolja – njihovi modaliteti rada programirani su za "idealne" temperature svetala, za svaki modalitet posebno. Najgore prolaze oni koji se često oslanjaju na modalitet za automatsku

korekciju boja, jer upravo taj modalitet često zna da prevari jer su mu potrebne velike bele površine u kadru da bi odradio svoj posao kako valja. Ipak, vlasnici skupljih digitalnih fotoaparata nalaze se u nešto boljem položaju jer imaju i jedan modalitet koji se zove "Custom White Balance", tj. mogućnost da se ručno odredi šta u kadru predstavlja idealnu belu boju tako što se u kadar ubaci parče idealno belog papira (nije belo sve što je papir) i napravi se korekcionni snimak za balansiranje bele boje. Ako se nakon ovog balansiranja napravi snimak pod istim svetlosnim uslovima, sve boje biće izuzetno verno reprodukovane.

Dakle, ako vam je stalo do verne reprodukcije boja i imate digitalni fotoaparat s manuelnim balansiranjem boja, moj savet bio bi da na svako snimanje idete s parčetom belog papira u džepu ili torbi. Ručno balansirajte boje na svaki sat snimanja, ili češće, ako recimo sunce zađe za oblake, ili ako iz eksterijera pređete u enterijer da biste snimali. Da, možda će vas poneki prolaznik (ili kolega) čudno pogledati zato što fotografirate belo parče papira, ali će zato boje na vašim fotografijama biti verno reprodukovane.

▶ Šta se može učiniti da se spase plavičasti negativ?

Nekada su se negativni koji su "vukli" na plavo, žuto, zeleno... bacali ili ostavljali majstorima u radnji da "izvuku" nešto od njih po čuvenoj metodi zvanj "šacometrija". Sada je

tih "Majstora" (sa velikim M) ostalo još vrlo malo i uglavnom su ih zamenile digitalizovane foto-laboratorije sa, na brzinu, obučanim operaterima. Korekciju boja uglavnom oba-

vija sama foto-mašina, tj. softver u njoj koji je napravljen da nivo korekcije odradi na osnovu uobičajenih scenarija... zvuči poznato, zar ne?

▶ Ako Vam je zaista stalo... uradite sami

Naravno, postoji dobro rešenje i za fotografe koji snimaju na negativima ili slajdovima, a poseduju kompjuter. Odnosite svoje negative

u digitalnu foto-laboratoriju koja nudi uslugu skeniranja negativa. Neka ih prebace na CD-ROM bez ikakvih korekcija, ali kao foto-pozi-

tive. Odnosite CD-ROM kući, otvorite fajl svog skeniranog negativa u Photoshopu i korigujte ga sami.

▶ Automatizovana korekcija boja pomoću komande VARIATIONS

Postoje dve komande za korekciju boja u svakom instaliranom Photoshop programu. Prva, za koju se mora reći da je retko kada od neke veće koristi, jeste komanda VARIATIONS.

Ona jednostavno pruža paletu varijacija iste slike s različitim nivoima zelene, žute, cijane, crvene, plave i magente. Skoro nikada nisam uspeo da nađem varijaciju koja bi odgovarala mom poimanju verno reprodukovanih boja.

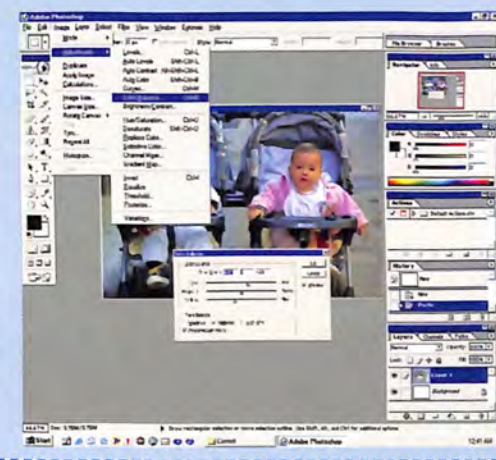

▶ Korekcija boja pomoću komande COLOR BALANCE

Druga, mnogo moćnija komanda koja je na raspolaganju svim korisnicima Photoshop programa jeste adekvatno i nazvana – COLOR BALANCE.

I ova komanda, kao i VARIATIONS, radi u tri režima koji utiču na senke, srednje tonove i svetle tonove, menjanjem vrednosti za tri balansa boja: cijan/crvena, magenta/zelena i žuta/plava. Iako ova komanda ima interaktivne ručice koje odmah pokazuju rezultate promene, nema načina da se proveriti da li je belo zaista belo, tj. da se očitaju RGB vrednosti boja na slici, te nas ponovo dovodi u situaciju da korigujemo boje metodom "šacometrije", dakle našim subjektivnim osećajem šta je prava bela ili siva boja u slici (one imaju identične sve tri RGB vrednosti). Takođe, tri režima rada (na tamnim, srednjim i svetlim delovima slike) mogu da dovedu do apsurdne situacije da dobro izbalansiramo srednje i svetle delove slike, ali da senke ostanu plavije nego što bi trebalo da budu. Mo-

žda je najveća zamerka ovom načinu korekcije boja i to što proces izuzetno dugo traje, naročito za one manje iskusne. Vrlo je teško uraditi dobru korekciju boja pomoću ove komande i ako se to radi na većem broju fotografija, veoma brzo dolazi do zamora, a time i do promene subjektivne percepcije boja.

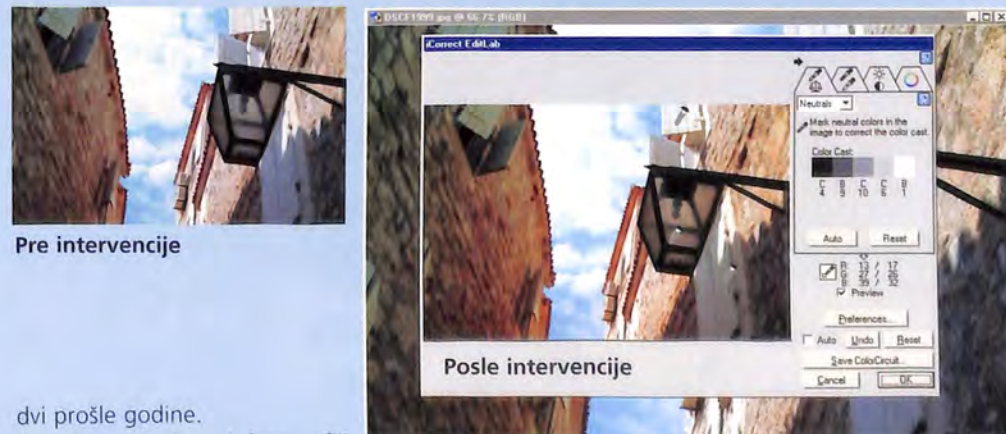
▶ Korekcija pomoću iCorrect EditLab filtra

Zbog svega navedenog dugo sam tragao za plug-in programom, tj. filtrom koji bi mi omogućio da ovaj često ponavljani proces odradim sa jednim ili sa dva klika mišem. Posle više isprobanih filtera za korekcije boja, danas koristim samo jedan koji se pokazao najpouzdanijim i koji mogu toplo da preporučim. To je Pictographicsov "iCorrect EditLab" filter koji radi na principu ručnog uzorkovanja, manjih ili većih površina, onoga što bi na slici trebalo da bude belo, sivo ili crno.

Ovaj filter polazi od toga da na svakoj fotografiji postoji površina koja je idealno bela, siva ili crna. To može biti bela (crna ili siva) majica, beli zid, prozorski okvir, oblak ili pena morskih talasa. "iCorrect EditLab" filter zahteva da manuelno kliknete na bar jedan uzorak bele, sive ili crne površine, a možete i na dva-tri kao što je učinjeno na primeru fasada stare Budvanske ulice. Na ovom primeru uzorkovani su beli prozorski kapak obasjan suncem, kapak u senci (da se izjednači belo na suncu i belo u senci) i delić ulične lampe od kovanog gvožđa za koji se vrlo dobro sećam da je bilo obojeno u čisto crnu boju.

Time sam dobio korektovanu sliku desno koja veoma verno reprodukuje boje, bez plavičastih senki, baš onako kako ju je videlo moje oko u trenutku snimanja ove fotografije u Bu-

Pre intervencije

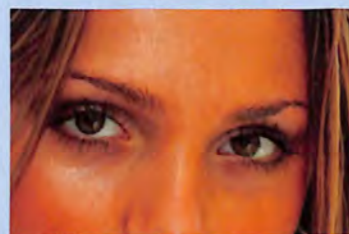
Posle intervencije

dvi prošle godine. Konačno, na desnoj fotografiji dobijamo pravu nijansu kasnog popodnevog sunca koje pada na asfalt ulice i osvetljava ovu scenu. Tačno onako kako ga je oko videlo, a kako digitalni fotoaparat nije uspeo da zabeleži jer je radio u automatskom režimu.

Kod krupnih kadrova, kao što je to često slučaj u portretnoj kolor fotografiji, kada nema drugih belih ili sivih detalja, koriste se beonjače kao uzorak bele boje. To se lepo može videti na ovom portretu Katarine. Tokom snimanja nekoliko puta ručno sam određivao kolor balans (Custom White Balance) i mislio sam da će slika verno reprodukovati nijanse njenog lica. No, snimali smo eksterijere kasno popodne, pred sâm zalazak sunca i svetlo je prebrzo menjalo svoju temperaturu. Budući da smo snimali sa dva dodatna stroboskopska fleša (s difuzerima), mislio sam da sunce neće bitno uticati na odnos boja i nisam ponovo očitao "Custom White Balance". No, prevario sam se. Kada sam prebacio snimak s digitalnog aparata na kompjuter s kalibrisanim monitorom, primetio sam da tonovi lica vuku na žutu, neprirodnu boju lica. Kako je reč o kru-

pnom planu, dakle bez ikakvih drugih detalja u kadru, ostalo mi je samo da iskoristim Katarinine beonjače kao uzorak onog što bi na fotografiji trebalo da bude belo. Pri tome, naravno sam koristio deo beonjače koji je najbliži dužici jer je taj deo uvek najbelji, tj. najmanje prožet kapilarima (koji su više izraženi u uglovima očiju i daju im crvenkastu ili žučkastu boju kod većine ljudi).

Pre intervencije

Posle intervencije

To je bilo dovoljno "iCorrect EditLab" filtru da odredi ostale boje u kadru i da proizvede rezultat na desnoj fotografiji koji mnogo realnije pokazuje prave nijanse Katarininog lica, kose i očiju.

► Posebni slučaj plavičastog snega

Dok sam pripremao ovaj članak, koleginica je primetila da bi bilo zgodno da u njemu objasnim i kako se osloboditi "tipičnog" plavetnila koje se pokazuje u zimskim fotografijama kao prelive na snegu...

Kao prvo, čvrstog sam mišljenja da to uopšte ne bi trebalo raditi. Sneg je kristalne strukture i kao takav reflektuje plavetnilo neba i baš to plavetnilo čini da ga prepoznamo kao sneg, a ne recimo prosuti beli puder po zemlji i drveću. Ukoliko slikate scenu sa snegom pri vedrom nebu, fotografija će prirodno imati veliku količinu reflektovanog plavetnila po snegu. Što je dan oblačniji, sneg će imati manje plavičastih tonova.

No, ukoliko ipak želite da smanjite plavičaste prelive na snegu, za to se ne koristi iCorrect EditLab filtar, već u Photoshoppu postoje dve

komande čijim se kombinovanjem dobija željeni efekat. Prvo, treba selektovati sve što je plavo na slici koristeći komandu SELECT: COLOR RANGE i biranjem opcije BLUES s padajućeg menija.

Nemojte se zabrinuti ako se ivice selekcije ne budu videle. Budući da plave površine nisu čisto plave, onda je i selekcija delimična (manja od 100%), te se ivice selekcije neće jasno ocrtavati. S tako selektovanom plavom bojom na slici bira se komanda IMAGE>ADJUSTMENT>HUE/SATURATION i zatim se slajder za saturaciju smanji na vrednost koja vam odgovara.

Ako ni vrednost od -100 ne proizvede dovoljno smanjenje saturacije plave boje, onda kliknete dugme OK i poslednju komandu HUE/SATURATION ponovite onoliko puta koliko je potrebno da bi se dobio željeni rezultat. Na primeru slike oca i sina u parku poslednju operaciju morao sam da ponovim dva puta.

Iako ja ne bih smanjivao plavetnilo sa snega na primeru koji sam dao, opisao sam ovu tehniku jer je izuzetno korisna ne samo za smanjivanje već i za dodavanje/naglašavanje boja (crvene, žute, plave, zelene itd.) u nekim drugim situacijama. Ovu tehniku možete vrlo lako iskoristiti da biste dodali boju, recimo, zelenilu u svojim slikama, ili istakli žute boje jesenjeg lišća, bez mukotrpnog pravljenja kompleksnih selekcija u Photoshoppu i to bez ikakvog uticaja na ostale boje na fotografiji.

► Ko ga pravi, gde se može naći i koliko košta?

"iCorrect EditLab" filtar proizvod je američke kompanije iz Minesote Pictographics International Corporation (<http://www.picto.com>) koja je specijalizovana za razvoj softverskih

proizvoda za korekciju boja. Ovaj plug-in, kao i drugi njihovi programi, može se kupiti direktno na njihovom sajtu za 99,95 dolara. Ipak, preporučio bih da prvo probate njihovu demo

verziju (<http://www.picto.com/support.htm>) i vidite da li i koliko lako dobijate željene rezultate upotrebom ovog proizvoda. ■

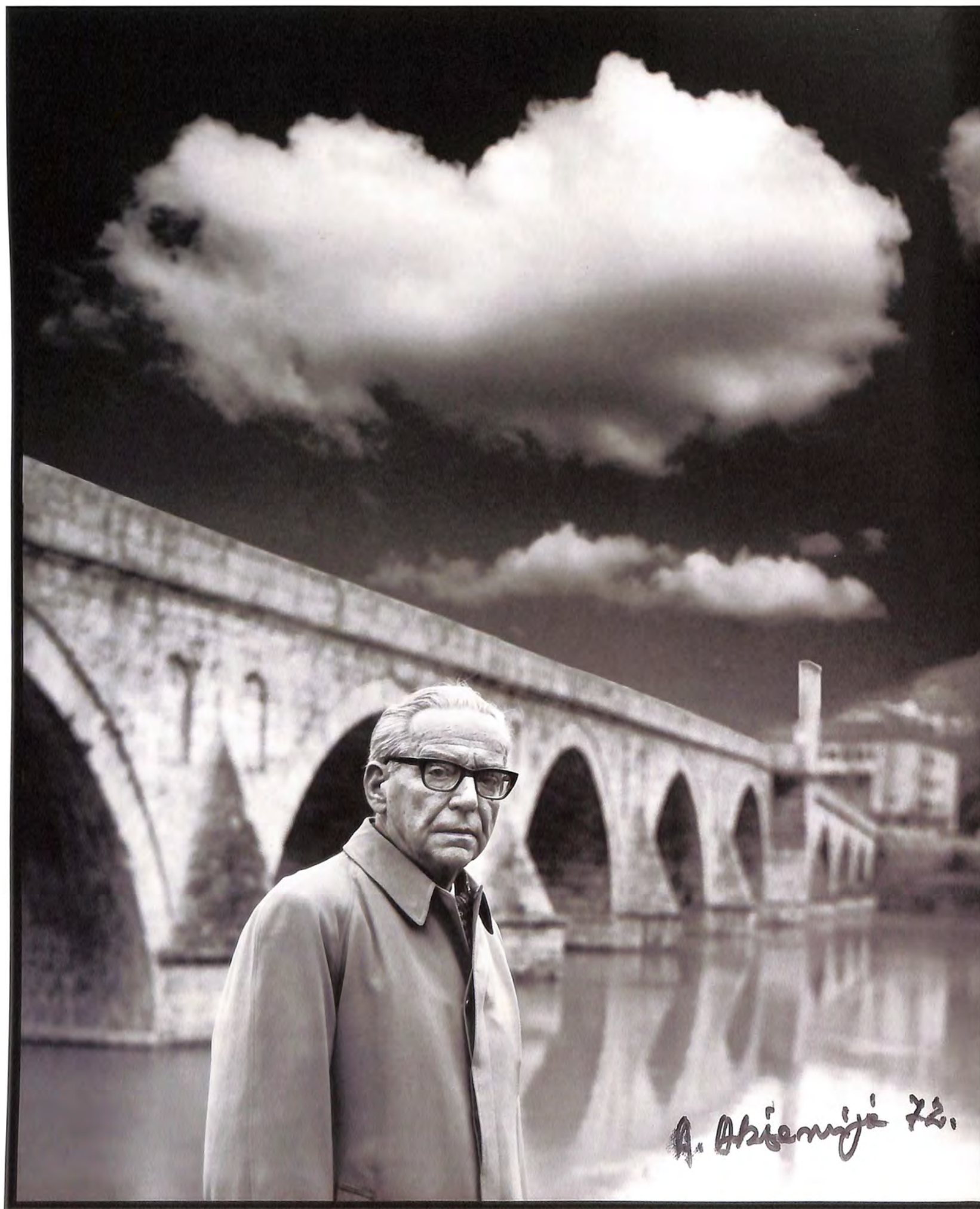

veliki grad
ne bi bio veliki
bez

B=92

b92.net

© Alija A. Akšamija "Ivo Andrić", 1972

Alija A. Akšamija

© Alija A. Akšamija, "Dva turbana", 1959

Snaga svetla i pogleda

Susret s fotografijama Alije A. Akšamije jeste pogled na deo istorije fotografije Bosne i Hercegovine za period od nekoliko decenija posle Drugog svetskog rata. Alija A. Akšamija rođen je 1919. godine u Rogučici, a fotografijom se bavi od 1937. kada je kupio prvi fotoaparata Leica. Od 1954. godine drži fotografski atelje u Višegradu, a 1955. postaje član Foto-saveza Jugoslavije, od kada se intenzivno pojavljuje na izložbama i postiže zapažene rezultate. Na primer, u prvom Almanahu jugoslovenske fotografije Foto-saveza Bosne i Hercegovine zastupljen je sa šest autora od kojih su pet iz Sarajeva (Milorad – Brka Jojić, Slobodan Krstanić, Nikola Marušić, Vita Stašević i Ivan Terzić), a samo je Alija Akšamija, koji je tada živio u Višegradu, van onovremenog centra bosansko-hercegovačke fotografije. Fotografija "Dva turbana" koja je objavljena u Almanahu jeste njegova najčešće izlagana i nagrađivana fotografija, a za vreme u kom je nastala veoma je neobična i moderno komponovana, svedena u izrazu, a istovremeno jasna po sadržaju. Na unutrašnjoj strani prednjih korica Almanaha objavljena je i njegova foto-grafika. Ovakve fotografije, koje su prethodnice pravaca razvoja fotografije u određenim sredinama, stvaraju kreativni autori koji u trenucima nadahnuća pronalaze atipična rešenja, različita od uobičajene prakse u okruženju u kome žive.

© Alija A. Akšamija "Starac", 1965

© Alija A. Akšamija "Starac", 1958

Pregled fotografskih aktivnosti u Bosni i Hercegovini

Neposredno posle Drugog svetskog rata fotografija u Bosni i Hercegovini, kao i u celoj Jugoslaviji, korišćena je pretežno u novinama i to kao ilustracija tekstova koji afirmišu aktuelnu politiku. Modnih i reklamnih fotografija, kao i ostalih vidova fotografije uglavnom nije bilo, ili je bilo malo, a autori koji su imali veće ambicije, bili su okupljeni u klubovima Foto-saveza. Te organizacije bile su amaterske po načinu organizovanja, ali okupljale su profesionalce i amatere i izložbe tih organizacija bile su smotre najuspešnijih fotografskih kreativnih ostvarenja toga vremena. U Bosni i Hercegovini Foto-savez bio je vrlo aktivan. Na javnoj sceni, osim već navedenih iz Sarajeva, pojavljuju se: Ilijaz Bešić, Sulejman Belić, Milivoj Stajić, Duško Vričko, Gojko i Danilo Sikimić, Danilo Krstanić, Đorđe Jelača, Pepa Đemal i Miodrag Radovanović. Kasnije se ističe Kemal Hadžić i grupa autora iz studentskih klubova, posebno iz Mašince. S vremenom se održavala obuka i priredivale su se izložbe u manjim mestima, pa se javljaju iz Višegrada, osim Akšamije, i Kljun Ibrahim, a u Banjaluci je najzapaženiji Duško Momčilović. U Bugojnu su Dragutin i Nevena Pevec i Đorđe i Vojislava Obradović, koji posle odlaze u Valjevo. U Bosanskom Brodu aktivni su Zvonimir Barišić, Jovica Čubrilo i Milan Paun. U Travniku je Mustafa Gafić, a u Foči Đuro Puljević. U

© Alija A. Akšamija, "Ergela", 1968

© Alija A. Akšamija, "Ergela", 1972

Visokom su Dragutin Radan i Selih Karavdić. Tokom vremena klubovi van Sarajeva imali su vrlo ambiciozne programe i po tome su posebno poznati Doboj i Maglaj gde aktivnosti nose Radivoj Sužnjević, Milenko Petković, Stojka Mičić, Nikola Miheljić, kao i Mijat Mandić, a u novije vreme, Zoran Đukić. Iz Tuzle su poznati Nuraga Sofrtić, Pleše Ervin i Risto Milićević, a iz Zenice Čedo Paunović, Murat Jašarević i Milan Latinović. U Mostaru je grupa oko Denisa Markića, a u Trebinju Esad i Mustafa Arnaudović i Zoran i Slobodan Mucović. Navođenjem ovih mesta i imena ne iscrpljuju se podaci o fotografiji u Bosni i Hercegovini, nego se daju naznake o ambijentu u kome radi Alija A. Akšamija i učestvuje u značajnim fotografskim aktivnostima i među prvima osvaja visoko umetničko zvanje u Foto-savezu Jugoslavije – KM fotografije i međunarodno zvanje AFIAP (Artista FIAP). Od 1975. godine aktivniji je u drugoj fotografskoj organizaciji – USUF, preko koje postaje član Federacije fotografa Evrope – FEP i Udruženja fotografa sveta – WFPP od 1977. godine.

Fotografske teme i estetika

Fotografsko stvaralaštvo Alije A. Akšamije može se grupisati u dve oblasti: priroda i ljudi. Kada su u pitanju fotografije prirode, osnova Akšamijine estetike jeste piktorijalizam čiji se uticaj, na prostorima tadašnje Jugoslavije, oseća i pedesetih godina prošlog veka. Piktorijalizam, kao prvi svesno uspostavljen internacionalni pokret u fotografiji, povezuje fotografe koji smatraju da fotografija i pored svoje mehaničke osnove ne treba da se bavi beleženjem činjenica i reprodukcijom stvarnosti, nego da se naglase lepota i duhovnost. Osnova Akšamijine obrade prirode jesu klasični pejzaži, totali sa skladno postavljenom kompozicijom i izvanrednim osećajem za osvetljenost motiva snimanja. Uvod u kadar najčešće su kose linije koje dovode do sfere interesovanja, a ritmično smenjivanje svetlih i tamnih partija dočaravaju prostor i dubinu. Na mnogim pejzažima predstavljene su osnovne karakteristike snimanih krajeva tako da su značajna i njihova kognitivna svojstva.

© Alija A. Akšamija, "Konj", 1972

© Alija A. Akšamija, "Snežna grafika", 1964

© Alija A. Akšamija, "Magla", 1967

© Alija A. Akšamija, "Magla", 1967

U daljoj obradi ove teme Akšamija sužava kadar na srednji, pa i krupni plan, i naglašava likovne komponente, pa percipirana scena postaje samo povod za kreativno iskazivanje i od nje gradi sliku maštovito i inventivno. Kod fotografije "Magla" naglašeno je bogatstvo svetlosti i sklad tonova, a fotografija "Snežna grafika" konvergira ka grafičkom rešenju za koje Akšamija ima istančan osećaj. Interesantno je da se i fotografija "Dva turbana", iako je u pitanju druga tematika, takođe svodi na originalno grafičko rešenje. Fotografija "Zaleđeni mozaik" ukazuje na njegovo približavanje ka apstraktnom iskazu gde je motiv snimanja samo povod za likovno artikulisanje elemenata u kadru. Fotografija "Ergela" jeste impresivan prikaz pejzaža s konjima koji su i na ostalim fotografijama prikazani u svojoj lepoti i eleganciji.

Rekao bih da je Akšamija u obradi prirode prešao put od objektivnog prikaza lepote prirode do umetničkog oblikovanja subjektivnog doživljaja osnovnih manifestacija života (zemlja, voda, vazduh, svetlost, živa bića). Za laboratorijsku obradu Akšamijinih fotografija tipično je, kao i za ostale fotografe koji se izražavaju u crno-beloj tehnici, da im intervencije koje obavljaju u laboratorijskoj obradi pomažu da se likovno iskažu i oblikuju definitivni izgled fotografske slike u skladu s impresijom koju žele da postignu. Da napomenem da pojava neopiktoralizma koji razvija digitalna fotografija aktuelizuje pitanja koja su vidljiva i kod Akšamijinih fotografija prirode.

Kod fotografija ljudi formirao je dve celine. Jednu čine snimci ljudi, žanr scene s ulica, realizovani u maniru dobre novinske fotografije, pri čemu su situacije značajki uočene i uz isticanje ljudi data je i atmosfera ambijenta u kome se odvija život. Socijalistički realizam kao vladajući pravac u umetnosti tog vremena kod nas, a koji se naročito odnosi na sadržaj, nije se vidljivo

odrazio na fotografije Alije A. Akšamije koji je akcenat stavio na etnološke sadržaje. To se posebno odražava na drugu grupu fotografija: portreti u ambijentu koje karakterišu dobro odabrani tipovi ljudi čija je sugestivnost pojačana vezivanjem pogleda za objektiv i donjim uglom snimanja, čime se postiže da oni dominiraju scenom. Njihova odeća i nešto ambijenta koji se vidi daju sociološke i etnološke podatke o vremenu i ljudima koji su motivi njegovih fotografija. Dakle, pri snimanju ljudi Akšamija je sklon realističnom prikazu, a galerija likova koje portretira jesu ljudi na čijim je licima život utisnuo tragove sudbina. Snaga i dubina njihovih pogleda i psihološki izrazi čine da trenuci snimanja prestatu u studije ličnosti koje možemo poistovetiti s likovima iz dela Ive Andrića, čiji portret imponuje jednostavnošću, ozbiljnošću, bogatstvom relevantnih informacija i atmosferom.

© Alija A. Akšamija, "Zaleđeni mozaik", 1959

Vremenska distanca koja nas deli od nastanka Akšamijinih fotografija omogućava da se uoče dve zanimljive karakteristike. S jedne strane, Akšamijine fotografije imaju obeležja koja su uobičajena za fotografsko stvaralaštvo vremena u kom su nastale, što je normalno jer javna scena utiče na formiranje autora. Međutim, Akšamijine fotografije sadrže i specifičnosti koje ga u priličnoj meri, bar kod nekih fotografija, odvajaju od većine autora koji tada stvaraju tako da on iskazuje obeležja originalnosti. Interesantno je, a i logično, da se to primećuje više kod autora koji su živeli van centra (Sarajeva) na primer, kao Stanoje Bojović u Vrnjačkoj Banji ili braća Brkan u Zadru. Verovatno je i zbog toga Akšamija imao dosta uspeha na

međunarodnim izložbama, a prema dokumentaciji njegovog sina Mehmeda, zapaženo je izlagao i dobijao nagrade, plakete i diplome u Parizu, Minhenu, Tunisu, Montrealu, Brazilu, Ženevi, Pragu...

Dragoljub Tošić

© Alija A. Akšamija, "Ploderna zemlja", 1969

Kenneth Kobre

FOTONOVINARSTVO FEATURES

"Fičer" ili slobodna fotografija prikazuje nešto obično, svakodnevicu, male stvari iz života. Fotograf koji radi "fičere" prikazuje staru i već poznatu priču na novi način, s novim pogledom

Kenneth Kobre
Dvoje dece koje se igra u vrtiću sigurno neće uticati na ishod svetskih političkih odnosa, ali fotografija o njima može da zabeleži zabavni momenat i da bude dobar "fičer"

Odmah na početku moram da iznesem dilemu oko prevoda značenja engleske reči "Features", što je naslov petog i poslednjeg poglavlja knjige koje vam predstavljamo. Nekada, dok sam počinjao da se bavim poslom fotoreportera u našim redakcijama govorilo se "Idem na ulice da sni-

mam slobodne fotografije", ali u poslednjoj deceniji, valjda pod uticajem rada za strane agencije i kod nas se odomacio izraz FIČER i često čujem da neko kaže: "Idem da slikam fičere." Možda je zbog svega najjednostavnije da prihvatimo i ovaj izraz takav kakav jeste, kao i mnoge druge reči koje smo prihvatili u izvornom obliku, pre svega u kompjuterskoj terminologiji (skeniranje, print, megapiksel ili lajf fotografija...), jer je adekvatan izraz koji bi odgovarao smislu u kojem se koristi u engleskom, u srpskom jeziku skoro nemoguće pronaći.

Šta su to "fičeri"?

"Fičer" fotografije jesu vizuelni desert za one korisnike koji žele da sprovedu dijete od fotografija nesreća, požara, političkih i ekonomskih vesti. Mnogi urednici u novinama smatraju da čitaoci dobijaju isuviše depresivnih vesti na sivim kolumnama teksta i da zaslužuju odmor uz fotografije. U nekim novinama "fičer" fotografije ne stvaraju samo odmor od vesti nego im se daje veliki prostor čak i na naslovnoj strani. U svakom slučaju, dokazano je da takve fotografije pozitivno utiču na čitaoce. "Fičeri", dakle, omogućuju novinama da obične ljude prikažu u sasvim drugom svetlu nego kada ih prikazuju u nesrećama i tragičnim situacijama. Gordon Converse koji radi za *Christian Science Monitor* preko dvadeset godina opisuje "fičer" fotografije kao "potragu za trenucima u sadašnjosti koji će biti sačuvani zauvek", a za Marka Hertzberga, urednika fotografije *Journal Timesa* one su "dokaz uspeha jednih novina u tome koliko takvih momenata biva objavljeno u njima i time koliko čitalaca su one privukle kao magnet".

"Fičer" fotografije razlikuju se od foto-vesti u više pogleda. Foto-vest prikazuje nešto novo što se dogodi, znači vremenski je određena i zahteva brzo objavljivanje. Većina "fičer" fotografija je, opet, najčešće vremenski neodređena. Fotografija inauguralnog govora predsednika Klintona, na primer, biće značajna tih dana samo kada se događaj odvio, ali "fičer" fotografije imaju istu izražajnu snagu u bilo kom vremenu. Kao evergrin pesme.

Foto-vest vrednije se po tome da li je na njoj poznata ličnost, od kolikog je značaja zabeleženi događaj ili koliko je tragičan ishod događaja. "Fičer" fotografija nasuprot tome prikazuje nešto obično, svakodnevicu, male stvari iz života. Fotograf koji radi "fičere" prikazuje staru i već poznatu priču na novi način, s novim pogledom. Kod "tvrdih" vesti događaji upravljaju fotografom. Fotoreporteri uskaču na scenu kada ih urednici pošalju na neku avionsku nesreću, na primer, ili sudar vozova gde je njihova angažovanost ograničena na pokrivanje samog događaja. S druge strane, kao "fičer" fotograf možete najčešće sami sebi da određujete zadatke. U stvari, neki nazivaju "fičere" – fotografijama inicijative. Vi ćete moći da organizujete sebi da provedete dan prateći artistu koji na trgovima izvodi tačke čoveka od gume, ili možete da provedete dan u pensionu za dresiranje pasa gde ćete sačekati da neka pudlica nauči da preskače kroz обруč.

Vesti se, međutim, ne odvijaju samo tamo gde su nesreće, a ni "fičeri" se ne nalaze samo i isključivo u parkovima i tamo gde su deca ili životinje. Granica između ove dve vrste fotografije teško se može precizno povući. Senzibilan fotograf otkriće "fičer" fotografiju čak i na velikim katastrofama. Glavna priča može da bude o šteti nastaloj od požara na stambenoj zgradi, o broju povređenih i poginulih, a foto-vest o istom događaju može da prikaže vatrogasca kako spašava stanara iz zgrade u plamenu koja se vidi na slici u pozadini. A "fičer" fotografija mogla bi da prikaže, na primer, vatrogasca koji miluje psa koga je takođe spašao iz požara. Takva fotografija može da bude objavljena i izvan okvira samog događaja. Dobre "fičer" fotografije pobuđuju duboke emocije kod posmatrača i mogu da izazovu

suze, smeh, odobravanje ili gnušanje. Neki "fičeri" imaju univerzalnu poruku bez obzira na to gde se posmatraju. Kada posmatrač u Rusiji, Kini, Africi ili Americi doživi isto posmatrajući fotografiju, onda je ona "progovorila" univerzalnim jezikom.

Motivi pogodni za "fičere"

Već godinama, uvek kada u *Sankt Peterburg Times* i *Independent* dođe novi fotograf, jedan od iskusnih veterana odvodi ga u stranu da bi mu odao tajnu dobrog "fičera". "Prijatelju", rekao bi on, "ako ti treba dobar "fičer" za sutrašnje izdanje, nećeš pogrešiti ako počneš da pratiš i snimaš decu, životinje ili kaluđerice." I, ako se pažljivije posmatraju fičeri, to i jesu motivi koji se najčešće fotografišu. Deca su za mnoge fotografe pravi motiv za "fičere" zbog svoje neopterećenosti i prirodnog držanja pred objektivom. "Oni ne pokušavaju da budu drugačiji pred fotografom od onoga kakvi jesu", kaže Charlie Riedel iz Kanzasa. A ako još pokušavaju da imitiraju odrasle, onda su još zabavniji. Ulrike Welsh specijalizovala se za snimanje dece za *Boston Globe*, a pre nego što započne snimanje uvek traži dozvolu od roditelja. "To je jedini način da roditelji ne utiču na tok snimanja," kaže ona. Ako u tom trenutku roditelji ili neko od odraslih nisu u blizini, ona upita decu gde se oni nalaze da bi tražila dozvolu. Iako time prekida dečju igru, oni se ubrzo vrate potpuno prirodnom ponašanju.

Dobra "fičer" fotografija može da bude i s kaluđericama koje na takmičenju u streljaštvu drže u rukama puške koje se nikako ne uklapaju u kliše o njima ili fotografija tehničara koji je uvukao glavu u utrobu velike makete dinosaura u filmskom studiju. Naravno, to ne

Emil Vaš, *Glas* – Yupressphoto 2000
Fotoreporter *Glasa* Emil Vaš ističe se već godinama, kako u svom listu, tako i na izložbama, "fičerima" posebnog senzibiliteta

znači da se dobar "fičer" može snimiti samo ako se snimaju deca, životinje i kaluđerice, ali su šanse da se napravi dobra fotografija s tim motivima uvek velike. Dobar motiv jesu i ljudi koji rade, uče ili se mole. Zatim, životinje u pozama nalik na ljudsku mimiku uvek su zanimljiv motiv. Na primer, krupna fotografija konja koji izgleda kao da se smeje ili kamila čija je njuška na dečjem licu kao da ga ljubi. Ljubitelji životinja uvereni su da ih njihovi "pametni" ljubimci oponašaju i uvek će s velikim interesovanjem posmatrati takve fotografije.

Da bi uvek bila spremna za snimanje "fičer" fotografija, Ulrike Welsh često se odveze na neko nepoznato mesto. Iz iskustva se pokazalo da se mnoge stvari bolje primećuju na novim i nepoznatim mestima, kao i na putovanjima, makar to bilo samo nekoliko kilometara udaljeno od mesta stanovanja. U susedstvu su nam često neke stvari toliko uobičajene da ih i ne primećujemo. Neki fotografi, opet, kad god se od njih traže "fičeri", odlaze na mesta gde su i ranije snimili uspešne "fičer" fotografije, kao što se i ribari vraćaju na mesta gde su imali dobar ulov. Neki fotografi kada rade "fičere" kruže kolima i zaustavljaju se svuda gde primete nešto što bi bilo dobro za fotografisanje. Po njima, nikada ne treba proći pored dobrog motiva s odlukom da se kasnije vrati na isto mesto jer je najverovatnije da fotografije tada više neće biti. Drugi pak kad god imaju vremena na sva snimanja idu pešice da bi bili

Branko Stojanović
Za dobar "fičer" često je dovoljno pronaći interesantan ugao snimanja iz kojeg su obični ljudi retko u prilici da vide isti prizor

u prilici da nalete na dobre "fičere". Kada se za "fičere" snimaju ljudi, postoje dva pristupa. Jedan je da, kao što to radi fotograf *Magnuma* Constantine Manos, uvek pre početka fotografisanja razgovara s ljudima i upozna ih sa svojim namerama, pri čemu oni najčešće odobravaju to što će biti fotografisani. Drugi je pristup Henri Cartier – Bressona, osnivača *Magnuma*, koji brzo pride, snimi fotografiju i odlazi kao da se ništa nije desilo. Pri tome, ne može se reći koji je pristup bolji. To zavisi od situacije i fotograf mora sam da odluči kako će biti bolje, da li da snima s upozorenjem ili bez njega. Za dobar "fičer" često je dovoljan i izbor nekog ekstremnog ugla iz kojeg će se snimati i iz kojeg obični posmatrač retko vidaju te iste prizore. Iz ptičje perspektive, na primer, ili iz sasvim niskog rakursa. Jedan od fotografa koji stalno istražuje nove uglove snimanja jeste Charlie Riedel iz *The Hays Daily Newsa* iz Kanzasa koji se ne plaši visine i možete ga videti kako snima s tornja radioodašiljača ili kako se uzverao na neko drvo. Često za snimanje iznajmljuje i paraglajder, motorni zmaj ili kači svoj fotoaparatus na motociklu, žirokoptere ili aviončice, a to sve da bi snimio fotografije iz što neuobičajnije perspektive. On često zna i da legne na zemlju kao kada se podvukao pod trambolinu da bi snimio veoma dobru fotografiju dvoje dece koja skaču na njoj.

"Fičer" fotografije često popunjavaju prostor u novinama onda kada se ne događa nešto drugo i za neke urednike novinska fotografija mogla bi se svrstati u samo dve kategorije. S jedne strane bile bi to foto-vesti, koje su često surove i govore o nasilju, katastrofama, smrti, sukobima, a s druge "fičeri", koji uglavnom izazivaju nežnost i sentimentalna osećanja. Ali, između te dve krajnosti nalazi se čitav ostali život oko nas. ■

Vizure građanskih fotografa Jevreja u Srbiji između 1880. i 1940. godine, kao i nazivi nepoznatih ateljea ili imena fotografa, podsećaju istraživače na to da postoje još mnogi magloviti periodi, nepoznate ličnosti ili dela koji zavređuju da im se posveti stručna pažnja

SLIKE i ruže u saksijama

O jevrejskim fotografima i njihovom doprinosu razvoju fotografije u Srbiji nije bilo objavljenih radova. To, naravno, ne znači da o nekim autorima ili pojavama nije pisano, ali ti napisi nikada nisu obrađivani u širim razmerama, niti su integrisani u kontekst celovitih sinteza. Ovaj rad nije opšti pregled jednog hronološkog razdoblja, već samo dopuna, uvođenje podataka koji do sada nisu nikako, ili bar nisu znatnije, pominjani u literaturi.

Danas je veoma teško razgraničiti, naročito raznoraznu populaciju koja je u pomenutom razdoblju dolazila sa severa, ponajviše iz Vojvodine, nekadašnje državne teritorije Austro-ugarske, koje ličnosti su bile jevrejskog porekla. Za neke se ta pripadnost može definitivno utvrditi, s osloncem na izvore, opštu literaturu ili sećanja svedoka, savremenika, a za druge, bez ambicija da se nasumice opredeljujemo, ostavljamo otvoreno pitanje, navodeći samo njihova imena i osnovne podatke.

Doktor za portrete

O Abrahamoviću (nepoznatog imena) zna se malo. Moguće je da je kao putujući fotograf samo privremeno boravio u Sremskoj Mitrovici. Podjednako je verovatno da je bio fotograf amater (i pomoćnik kod mesnog apotekara?). Prema jednom prilično nevešto ručno obojenom portretu koji je sačuvan u Muzeju Srema (na slici je Ernestina Cajzberger, supruga apotekara, oko 1859), može se proceniti da se Abrahamović bavio talbotipijom. Ima znakova, mada ne sasvim pouzdanih, da je u istom gradu za kratko radio i Marva Vajnberg (Weinberg) i za njega se pouzdano zna da je bio

"Na ratištu", Momir Alkalaj (?), Beograd, 1915
Iz zbirke Miloša Jurišića

putujući fotograf (na to upućuje zapis: "Atelier Ambulant, Vienne"). Pored bečkog odredišta navodio je još jedno: "Jaši, Rumunija". Ne zna se vreme njegove stalne aktivnosti, ali se prema oceni Olivera Drezgic, kustosa u Muzeju Srema, ona može locirati pred kraj 19. veka. Don Abravanel je novo ime. Radio je u Pirotu u zajedničkom ateljeu s ortakom, takođe do sada nepoznatim, Isakovicom ("Moderni fotografski atelje Don-Abravanel i Isaković"). Atelje je bio aktivan između 1896. i 1903. godine. Kao i drugi slični ateljei i ovaj je građanski, prevashodno namenjen portretisanju. Sačuvani radovi su retki, a mahom su formata "kabinet" (10 x 15 cm). Dosad ih je registrovano svega nekoliko i to u privatnim kolekcijama u Beogradu.

Slikar i fotograf J. Gognier (Goigner) sreće se u Vojvodini u prvoj polovini sedamdesetih godina 19. veka. Doselio se iz Tirola, Austrija. Školovao se na likovnim akademijama u Beču, Budimpešti i Minhenu. Često je reklamirao svoje slikarsko-fotografske veštine. Radio je u Velikom Bečkereku i – kako u jednom oglasu stoji – stanovao "u sopstvenoj kući broj 780 u čivutskom sokaku". Etnička pripadnost ga nije omela da radi i kao zograf hrišćanskih motiva (slikao je freske u vršačkoj katoličkoj crkvi i u novoj crkvi u Ečki).

Nije pisano ni o J. Dajkoviću, fotografu koji je krajem 19. veka radio u Vršcu (opis adrese: "ugao gradske bašte i puta za Belu Crkvu"). Dela – pretežno portretna – nalaze se u Fondu fotografija Muzeja grada Beograda i kod kolekcionara. Takođe portretist, ali i fotograf grupe, kao i žanr-prizora jeste Egitije Danenbaum

(Dannenbaum). Došao je u Vojvodinu iz Oravice, banje na Blatnom jezeru (Mađarska). Glavni atelje nalazio mu se u Sremskoj Mitrovici, a predstavništvo u Šapcu. Delovao je skoro četiri decenije (od sačuvanih, najraniji rad potiče iz 1891, a najstariji iz 1928). Posle 1914. firma nosi naziv "Dannenbaum i sin". Sačuvane fotografije visokog su kvaliteta. Koristio je brojne standardne formate, kao i povećanja (u tome je jedan od retkih na prelomu dva veka). Uz to, prvi je izdavao razglednice s vedutama S. Mitrovice. Danenbauma su pominjali u literaturi (komentar O. Drezgic povodom radova u Muzeju Srema), ali smo mi kasnije registrovali još desetak dela u Muzeju grada Beograda, Muzeju pozorišne umetnosti Srbije (npr. Žanka Stokić kao dete, oko 1891) i kod kolekcionara.

O delovanju Huberta Diviša (Diwisch) nema dovoljno podataka. Radio je u Somboru sredinom šezdesetih godina 19. veka. Iz arhivskih dokumenata (Fond Magistrata, Istorijski arhiv Sombora) saznaje se da je tu prispeo iz Lihštenštajna. Slična, minimalna saznanja su i o pančevačkom fotografu Marku Doktoru (Marc Doctor) koji je bio aktivan oko 1890–1900. Prema jednoj sačuvanoj fotografiji (Ženski portret, oko 1890, vizitkarta, zbirka Muzeja pozorišne umetnosti Srbije) može se zaključiti da je zaista bio "doktor" – vrstan portretist! Fotografski atelje J. Šterna i ortaka nepoznatog imena (takođe neregistrovan u literaturi) delovao je krajem 19. i početkom 20. veka u Novom Sadu. (Zapis na poledini fotokartona: J. Stern & Comp, Neusatz, Glavna ulica u Kodinoj kući). Atelje je pretežno radio građansku potrebnu fotografiju na formatu posetnice. Kartoni su specifični, intenzivno žuti s crvenim

obrubom, vrlo tanki ali čvrsti. Dela su mnogobrojna, a sačuvana su u Arhivu Srbije (npr. Antonije Hadžić, sekretar Matice srpske, oko 1880), Muzeju grada Novog Sada i kod kolekcionara.

Ni ime fotografa na prelomu dva veka, S. Leovića, koji je imao atelje u Beogradu, u Prizrenskoj ulici broj 5, dosad objavljeni pregledi istorije srpske fotografije ne pominju. Način na koji je obrazovao svoje vrlo čiste i likovno dorečene kadrove svedoči o fotografu na čije je formiranje znatno uticao odličan zanat i probran ukus epohe fin de sieclea. U radu Leovića, posebno u opremi fotografija, uočavaju se stilske promene s preloma dva veka, tipičan secesijski karakter floralne ornamentike, volute, izdužene forme s prozračnošću vizure i duh jednog novog vremena. Međutim, sam kadar je organizovan statično, po pravilima klasicizma.

Zla sudbina

Porodica Alkalaj, španski Jevreji, doselila se sredinom 19. veka najpre u Bugarsku, a nešto kasnije prešla je u Srbiju. Pored braće, najstarijeg Solomona, Isaka i Samuila, fotografa o kojima je ranije pisano, novo ime je Momir Alkalaj (Studenička 55). Da li je reč o istoj porodici ne zna se. Samo nekoliko Momirovih radova (iz 1915?) sačuvano je u zbirci Miloša Jurišića u Beogradu. Takođe nepoznat, fotograf Moša Altaras bio je aktivan između 1928. i 1935. Radio je u Beogradu, na Čukarici (adresa nije poznata). Bio je član Odbora Saveza fotografa Kraljevine SHS i Udruženja fotografa Srbije. Pretežno građanski portretist, a fotografisao je i grupe. Malobrojni radovi nalaze se u Muzeju grada Beograda i kod kolekcionara.

U prvoj deceniji 20. veka u Bačkoj Palanci radio je fotograf Janoš Vajnman (Weinmann). Poznat je samo jedan rad formata "podsetnice" s portretom mladog čoveka. Nalazi se u privatnoj kolekciji u Beogradu. Više je sačuvanih radova vršačkog slikara i fotografa A. Vajsera (Weiser) čiji radni vek počinje krajem 19. veka, a završava se oko 1910. Vodio je atelje "Elite" u Vršcu (Kunstanstalt fuer photographie vergrößerung und malerei "Elite", Versetz, Szekehazutca 10 sz). Prevashodno je bio građanski portretist.

Malobrojni radovi sačuvani su u zbirci Muzeja grada Beograda (Fond Caler-Gašparović). Još jedan nepoznat, vršački fotograf Franc Kunčer, čije je ime takođe novo, radio je u Glavnoj ulici približno između 1900. i 1910. Sudeći po pečatu na poledini vizitkarte (udarenom preko Kunčerovog imena), atelje je preuzeo novi vlasnik, fotograf Franc Virc (Wuerz). Ima znakova da je delovao sve do 1918. Jedna sačuvana fotografija (Dva deteta, oko 1910) svedoči o tome da je reč o standardnom građanskom portretisti koji koristi enterijer i rekvizitarium ateljea. (Zanimljivo je: između dva

svetska rata delovao je u Beogradu fotograf Momčilo Virc – još jedno nepoznato ime – a po sećanju starijih beogradskih fotografa i on je došao odnekud sa severa, iz "preka". Da li je on u rodinskoj vezi s F. Vircom, za sad je neizvesno).

Fotografi i trgovci

U Beogradu, između dva rata, većina fotografa uporedo s ateljeom vodi i male trgovine fotografskog materijala i pribora. Alfred Medina bio je jedan takav univerzalac. Delovao je 1920–1940. Naziv firme bio je "Moderni fotografski atelje", a adresa: Obilićev venac 44. Standardan je ateljejski fotograf, portretista. Takođe, i Moša Mandil radio je u sopstvenom ateljeu "Rojal", Vasina 15, oko 1934. Među njegovim delima sreću se mnogi glumački portreti (a blizu je i Narodno pozorište). Neki

"Porodica", Egitije Danenbaum, S. Mitrovića, oko 1890. Iz zbirke Gorana Malića

radovi sačuvani su u Zbirci Muzeja pozorišne umetnosti Srbije. I Avram Mandilović je fotograf i trgovac. Nije utvrđeno tačno vreme njegove aktivnosti, a prema delima koja se sreću u muzejima i kod kolekcionara, verovatno je radio između 1925. i 1940. Prethodno je bio udružen s fotografom Rekalicem, ali se ne zna koliko dugo i u kom periodu. Bio je vrlo aktivan u društvenom i strukovnom životu – član Upravnog odbora Udruženja fotografa Srbije i član Saveza fotografa Kraljevine SHS.

U Sarajevskoj ulici, najpre u broju 62, a kasnije u 83 (zgrada je porušena oko 1964), radio je između dva rata Foto "Žak", atelje Žaka Koenova, vlasnika (kraće vreme) i ateljea Foto Press Internacional u Skenderbegovoj ulici br 1. Koenova životna priča je zanimljiva: za vreme

rata, nemačkih racija i odvođenja Jevreja u radne logore Koenovi su se sklonili u Kuršumlju. Tamo su promenili imena, Žak u Đorđe – Đoka, a njegova žena Rebeka, takođe fotograf, u Dara. Žak je umro u Kuršumlji pred kraj rata (1943. ili 1944). Prema nekim sećanjima, atelje je bio posebno opremljen za fotografisanje vojnika. "U dva izloga, sa obe strane ulaznih vrata, bile su slike, i ruže u saksijama".

Legenda među starim beogradskim fotografima, Gavra Konfino, nije do sada zaintrigirao istraživače da ga bar imenom uvedu u svoje preglede. Bio je aktivan između 1920. i 1948. (s prekidom u toku okupacije). Radio je u Beogradu (Balkanska 42; zatim kao "Foto Gavra" na Terazijama 24 – atelje je 1948. otkupio fotograf Blagoje Govedarica). Bio je sekretar i potpredsednik Udruženja fotografa Kraljevine SHS (1928); sekretar Udruženja fotografa Srbije (1928/29). Bio je građanski fotograf, ali je pratio i modne trendove u fotografiji. Naročito je zapamćen kao učitelj mnogobrojnih fotografa širom Srbije, Crne Gore i Bosne.

Za nekoliko ličnosti podaci su veoma skromni: između 1929. i 1940. delovao je Foto-salon Kassevicz iz Sente. Marija Kasević javlja se kao autor jednog foto-triptiha objavljenog u švajcarskom časopisu *Camera*, 1943. godine (usmeni podatak od B. Miroslavljevića iz Novog Sada). Jovan Korel (Korell) radio je između 1920. i 1941. u Torži, Bačka. Početkom okupacije gubi mu se svaki trag. Foto-atelje "Kod Moše", nepoznatog vlasnika, radio je u Nišu između 1920. i 1941. Đuro Guld je kao fotograf takođe bio aktivan u istom razdoblju u Novom Sadu. Bio je član Uprave Vojvodanskog fotografskog udruženja. Osnovna delatnost: građanski portreti; grupe. Smatra se da je nastradao u logoru, 1941. Nepoznat literaturi jeste i beogradski fotografski atelje "Brajner". Prema pečatu na jednoj fotografiji, delovao je na adresi Kragujevački drum 1. Na kraju, treba reći da se u našim beleškama – ispisima iz arhiva, muzeja, s poledina fotografija, iz starih novina ili dokumenata – sreće još pedesetak nerazrešenih naziva ateljea ili imena za koje ima indicija da su jevrejska, ali to nije pouzdano utvrđeno.

Ovaj rad treba shvatiti kao podsticaj za dalja istraživanja jednog korpusa fotografske građe u najvećoj meri prekrivenog nostalgijom i zaboravom. Nema ambiciju da vrednuje i sudi, već da iznosi nove podatke, ukaže na imena nepoznata literaturi i tako pomogne uspostavljanju boljih saznanja o istoriji srpske fotografije. Doprinosi jevrejskih fotografa (uz izdavače razglednica, trgovce foto-opremom...) svakako daju podatke za jednu izoštreniju sliku istorije fotografije na našem tlu.

Goran Malić

CANON EOS-300D

Jednooki refleksni digitalni fotoaparati s efektivnom rezolucijom od 6,3 miliona piksela namenjen je amaterima koji žele da se digitalizuju i zamene svoje analogne jednooke refleksne fotoaparate

Na iznenađenje mnogih Canon je krajem avgusta predstavio novi jednooki refleksni (SLR) digitalni fotoaparati EOS 300D s do sada nezamislivom cenom od oko 1.000 evra, a koja bi trebalo da utiče na masovne korisnike analognih SLR fotoaparata da se opredele za digitalne. Canon sada ima kao i kod SLR analognih fotoaparata različite kategorije namenjene širem krugu korisnika. Tako je EOS 300D namenjen amaterima, EOS 10D je poluprofesionalni, a EOS 1D i EOS 1Ds rezervisani su za profesionalce.

Dizajn

Mnoge karakteristike dizajna nasledene su od analognog fotoaparata EOS 300V, s nešto većim dimenzijama i rukohvatom koji je presvučen gumom, što ga čini udobnim za držanje. Manje je impresivna plastična konstrukcija i mnoštvo drugih stvari koji diktriraju cenu, ali malo je verovatno da će potencijalni kupac bacati okolo ovaj fotoaparati. Toččić za izbor ekspozicijskih režima rada na desnom gornjem delu i toččić za izbor komandi ispred okidača zadržali su identičan položaj i izgled kao kod EOS 300V. Na zadnjem delu nalazi se TFT LCD monitor od 1,8 inča, a iznad njega je manji informacioni LCD displej. Za razliku od EOS 10D koji je imao, za Canon foto-

aparate, uobičajen pomoćni toččić za izbor komandi kojim se pretraživao meni, on je sada zamenjen sa četiri selektora i uopšteno gledajući, jednostavniji je za upotrebu.

Ekspozicijski sistem i tražilo

Od ekspozicijskih režima rada na raspolaganju su: P – program koji dozvoljava korisniku promenu automatski izabrane kombinacije otvora blende i brzine zatvarača, Tv – prioritet brzine zatvarača, Av – prioritet otvora blende, M – ručno postavljanje, A-DEP program koji omogućava jednostavnu kontrolu dubinske oštine, potpuna automatika i šest programa sa scenama (portret, pejzaž, makro, sport, program za snimanje noćnih scena i programska opcija koja isključuje mogućnost korišćenja blica). Ekspozicijski sistem zasnovan je na procenjenom merenju u 35 zona, povezan s autofokusnim sistemom. Nakon registrovanja položaja, veličine, udaljenosti, osvetljenosti objekta i pozadine, fotoaparati određuje prosečnu ekspoziciju koja daje odlične rezultate u većini svetlosnih situacija. Koristeći dugme označeno "*" možemo memorisati ekspoziciju i meriti parcijalno samo na centralnom delu od oko 9% površine slike, a to je moguće u P, Tv, Av i M režimima rada. Centralno merenje može se aktivirati samo postavljanjem toččića za izbor ekspozicijskih režima rada u položaj "M". Ovo je jedna od razlika u odnosu na EOS 10D jer ne možemo da biramo način merenja po želji, već on zavisi od izabranog ekspozicijskog režima rada. Pored

toga, moguća je korekcija automatski izmerene ekspozicije, bracketing automatske ekspozicije i memorisanje izmerene ekspozicije. Brzina zatvarača kreće se u rasponu od 30 do 1/4.000 s, a normalna sinhronizacija kada se radi s blicem jeste 1/200 s.

Jedna od važnijih razlika u tražilu jeste što EOS 300D ima prizmu koja je napravljena od slepljenih ogledala, dok je kod EOS 10D ona od stakla, zbog čega je i slika koju vidimo u tražilu nešto tamnija, ali zato je jeftinija i lakša. Pokriva 95% vidnog polja i moguća je korekcija dioptrije od -3 do +1 m⁻¹. Na mat-staklu označeno je sedam autofokusnih polja, ali samo s malom tačkom u sredini polja. Za automatsko izoštravanje koristi TTL-CT-SIR (Through-the-lens Secundar Image Registration) sistem s CMOS senzorom od sedam autofokusnih polja. Centralno polje je krstastog tipa, dok su ostalih šest polja linearna. Kao pomoćno svetlo za izoštravanje u lošim svetlosnim uslovima koristi bljesak ugrađenog blica koji se mora podići kada su svetlosni uslovi loši, dok u automati i u nekim programima sa scenama on se automatski aktivira.

Fotografisanje s blicem

Ugrađeni blic čiji je položaj nešto viši u odnosu na EOS 10D koristi E-TTL merenje koje meri svetlost na osnovu predbljeska koji emituje neposredno pre glavnog bljeska. Aktivira se automatski ili malim dugmetom na levoj strani, što zavisi od izabranog režima rada. Od spoljnih bliceva može da koristi samo novu EX seriju bliceva koja pored visoke sinhronizacije omogućava i memorisanje izmerene ekspozicije (FE-Lock).

Kvalitet snimljenih fotografija

Fotografije se mogu snimati u maksimalnoj rezoluciji 3.072 x 2.048 piksela, a moguće je fotografisanje i u nižim rezolucijama 2.048 x 1.360 i 1.536 x 1.024 piksela u kompresovanim JPEG formatu koji podržava EXIF 2,2 standard u dva različita stepena kompresije (Fine i Normal). Pored kompresovanog, moguće je snimati i u "sirovom" RAW formatu koji se uz pomoć programa koji se dobija uz fotoaparati može konvertovati u neki od poznatih formata. Može da snima istovremeno i u RAW i JPEG formatu, s tim da je rezolucija snimljene fotografije u JPEG formatu fiksna na 2,8 miliona piksela.

Toččić za izbor ekspozicijskih režima rada identičan je kao kod fotoaparata EOS 300V

Fotografije se memorišu na standardnu CompactFlash karticu

Prostor za bateriju nalazi se u rukohvatu fotoaparata

Canon EOS 300D ima dodatni prostor za bajoneta potreban za nove EF-S bajonete

Za memorisanje snimljenih fotografija koristi CompactFlash memorijsku karticu tipa I/II ili IBM MicroDrive, a takođe podržava sistem formatiranja u FAT 32 namenjen memorijskim karticama preko 2 GB. Kao i kod ranijih modela EOS D30, D60 i 10D, u slučaju da otvorite vrata gde je smeštena memorijska kartica, fotoaparati se automatski isključuje, a ako je u tom trenutku trajala operacija zapisa na memorijsku karticu iz memorije za privremeni smeštaj (buffer), sve fotografije koje se nisu snimile bespovratno će nestati bez ikakvog upozorenja. Fotografije snimljene bez posebnog podešavanja fotoaparata izgledaju impresivnije nego slične snimljene EOS 10D zahvaljujući tome

ekspozicije snima na memorijsku karticu tri fotografije s normalnim i korigovanim balansom belog u rasponu od +/-3. Osetljivost se može podešavati u rasponu od ISO 100 do 1600, dok kod automatskih režima rada i u programima sa scenama osetljivost se automatski postavlja na ISO 100, 200, 400 zavisno od svetlosnih uslova. Nivo šuma slike za osetljivosti do ISO 400 je gotovo neprimetan, a za osetljivosti ISO 800 i ISO 1600 nešto je povećan, ali ipak je daleko manji nego kod mnogo skupljih digitalnih fotoaparata. U kontinualnom režimu rada snima 2,5 snimaka u sekundi, ali memorija za privremeni smeštaj može da primi samo četiri fotografije.

ISO 100

ISO 400

ISO 800

ISO 1600

Novi bajonet

Novi Canon EOS 300D ima metalni EF/EF-S, što znači da može koristiti sve Canon EF objektivne isto tako dobro kao i novi EF-S. Ali, novi objektiv ne može se koristiti na ostalim Canonovim fotoaparatom jer je zadnja grupa sočiva više izbačena napolje, koja ne smeta Canonu EOS 300D jer ima dodatni prostor iza bajoneta. Takođe, na fotoaparatu iznad bajoneta može se videti pored uobičajne crvene tačke koja služi za pozicioniranje kod stavljanja EF objektivne i bela tačka koja služi za stavljanje EF-S objektivne. Ne treba zaboraviti da koristi manji CCD senzor koji je za 1,6 puta manji od klasičnog formata od 35 mm, pa je, na primer, žižna daljina od 18 mm ekvivalentna 28,8 mm.

Veza s računom uspostavlja se pomoću USB 1,0 koji podržava PTP (Picture Transfer Protocol). Povezivanjem ovog fotoaparata s nekim od Canon štampača moguće je direktno štampanje, a podržava i novouspostavljeni standard za direktno štampanje PictBridge. Posедуje i video-izlaz i priključak za daljinski okidač. Za razliku od modela EOS 10D, ne poseduje ni sinhro priključak za studijsku rasvetu, što se i ne očekuje za ovu klasu fotoaparata.

Napaja se energijom koristeći litijum-jonsku punjivu bateriju BP-511 od 7,4 V i 1.100 mAh koja omogućava da napravimo oko 600 snimaka pri temperaturi od 20 °C i bez korišćenja ugrađenog blica. Baterija se puni u punjaču CB-5L oko 90 minuta kada je potpuno prazna. Na raspolaganju je i nosač baterija s vertikalnim rukohvatom BG-E1 koji nam olakšava fotografisanje kada držimo fotoaparati u vertikalnom položaju, a u njega se mogu smestiti dve BP-511 baterije.

U osnovnom paketu s ovim digitalnim fotoaparatom dobijaju se: punjiva Li-jon baterija BP-511 i punjač CB-5L, kaiš, poklopac za objektiv, USB i video kabl, Canonovi programi i Adobe Photoshop Elements 2,0, a u prodaji će biti i komplet s objektivom EF-S 18-55 mm f/3,5-5,6.

Da li će EOS 300D biti predvodnik koji će digitalne SLR fotoaparate doneti na masovno tržište ostaje da se vidi u narednom periodu.

Razlika između EF i EF-S bajoneta

TEHNIČKI PODACI

Tip: jednooki refleksi digitalni s izmenjivim objektivima

Priključak za objektiv: Canon EF / EF-S bajonet

Uvećanje žižne daljine: 1,6 puta

Senzor: CMOS veličine 22,7 x 15,1 mm sa 6,5 miliona piksela (efektivno 6,3 miliona piksela)

Velicina slike: 3.072 x 2.048, 2.048 x 1.360 i 1.536 x 1.024 piksela

Način snimanja slika: RAW, RAW+JPEG, JPEG (EXIF 2,2)

Tražilo: pokriva 95% vidnog polja, korekcija dioptrije -3 do +1 m⁻¹

Autofokus: CMOS senzor sa sedam AF polja ručno ili automatski biranih (osetljivost 0,5 do 18 EV za ISO 100)

LCD ekran: TFT LCD od 1,8 inča sa 118.000 piksela

Brzina zatvarača: 30 s do 1/4.000 s i B

Sinhronizacija blica: 1/200 s

Osetljivost: automatska ISO 100/200/400 i ručno ISO 100/200/400/800/1.600

Tipovi ekspozicije: auto, P – program, Av – prioritet otvora blede, Tv – prioritet brzine zatvarača, M – manualno, A-DEP i šest programa sa scenama (portret, pejzaž, makro, sport, program za snimanje noćnih scena i plus programska opcija koja isključuje mogućnost korišćenja blica)

Merni sistem: procenjeno u 35 zona, parcijalno (9% na centralnom delu) i merenje s naglaskom na centar

Korekcija ekspozicije: +/-2 s korakom 1/3

Auto Bracketing: +/-2 EV s korakom +/-1/3 i 1 EV

Balans belog: automatski, 6 manualnih opcija, prethodno izmereni

Bracketing balansa beloga: +/-3 nivoa

Kontrola dubinske oštine: moguća

Prikljucci: USB 1,1, video izlaz (NTSC/PAL)

Tip memorijske kartice: CompactFlash tip I i II i MicroDrive

Ugrađeni blic: GN 13 (ISO 100) i pokriva polje objektivna do 28 mm

Samookidač: 10 sekundi

Broj dodatnih funkcija: nema

Napajanje: punjiva Li-ion baterija BP-511/512 i CR2025 za datumar i back up

Dimenzije: 142 x 99 x 72 mm

Masa: 560 g

Cena (MP): oko 92.000 din (1.380 evra) u kompletu s objektivom 18-55 mm

Informacije o prodaji: PROFIFOTO, Beograd, tel 011/655-100, 655-257

- mali šum slike čak i za osetljivost od ISO 1.600,
- dobar kvalitet snimljenih fotografija,
- dobro merenje ekspozicije,
- odnos cena-kvalitet,
- veliki kapacitet baterije.
- nije moguće fino podešavanje balansa belog;
- kada se otvore vrata za memorijsku karticu, fotoaparatus isključuje bez upozorenja;
- tražilo je nešto tamnije od EOS 10D;
- nije moguća korekcija blic ekspozicije.

Osnovne razlike između EOS300D i EOS 10D

EOS 300D

Cena: 1.380 evra (s objektivom)

Materijal tela: plastika

Masaa: 560 g

Objektiv: EF, EF-S

Tražilo: slepljena ogledala

AF režim rada: automatski

Merni režim rada: automatski

Brzina snimanja: 2,5 snimaka u sekundi

Memorija za privremeni smeštaj: 4 snimka

Opseg osetljivosti: ISO 100 do 1.600

Korekcija blic ekspozicije: nema

Priključak za studijsku rasvetu: nema

Dodatne funkcije: nema

Ručno podešavanje balansa belog: nema

EOS 10D

Cena: 2.000 evra

Materijal tela: legura magnezijuma, aluminijuma i plastika

Masa: 790 g

Objektiv: EF

Tražilo: pentaprizma

AF režim rada: automatski/ručno

Merni režim rada: automatski/ručno

Brzina snimanja: 3 snimka u sekundi

Memorija za privremeni smeštaj: 9 snimaka

Opseg osetljivosti: ISO 100 do 3.200

Korekcija blic ekspozicije: moguća

Priključak za studijsku rasvetu: ima

Dodatne funkcije: 17

Ručno podešavanje balansa belog: može u kelvinima

EF-S 18-55 mm f/3,5 - 5,6

Objektiv koji se pojavio u prodaji kada i EOS 300D ima novi EF-S bajonet koji se za sada može koristiti isključivo na ovom fotoaparatu i dizajniran je za korišćenje na digitalnim fotoaparatusima. Zadnja grupa sočiva više je izbačena napolje, a velicina kruga projekcije koju daje objektiv manja je u odnosu na klasične EF objektivne jer je velicina senzora manja od klasičnog filma od 35 mm, slično kao kod Nikonovih DX objektivna. Konstrukcija objektivna je plastična i kompaktnih je dimenzija. Koristi DC motor za izoštravanje koji nije tako tih i brz kao USM koji koriste skuplji objektivni, dok je prsten za zumiranje dovoljno širok i omogućava komforan rad, prsten za izoštravanje je uzak i ne poseduje skalu s udaljenošću, što pokazuje da nije dizajniran za ručno izoštravanje. Isporučivaće se kao komplet sa EOS 300D.

Tekst i fotografije: Boris Bjelica

TEHNIČKI PODACI

Bajonet: Canon EF-S

Žižna daljina: 18-55 mm (ekvivalentna 28,8-88 mm kod formata od 35 mm)

Vidni ugao: 72°20' do 27°50'

Maksimalni otvor blende: f/3,5-5,6

Minimalni otvor blende: f/22-36

Konstrukcija (br. sočiva / br. grupa sočiva): 11/9

Sistem za izoštravanje: DC – motor i pomeranjem prednjeg sočiva

Minimalna daljina izoštravanja: 0,28 m

Prečnik filtra: 58 mm

Senilo: EW-60C

Dimenzije / masa: 69 x 66,2 mm / 190 g

6.3
Megapix

EOS 300D
DIGITAL

BEOGRAD
TEL: 011/655 100, 655 257

od 955.- €

*SVE CENE SU VELEPRODAJNE,
BEZ URAČUNATOG POREZA NA PROMET

+195 EUR ZA OBJEKTIV
F18-55mm (28-90mm)

PROFIFOTO official distributor

you can
Canon

NIKON DX OBJEKTIVI

Novi tip Nikon objektiv je namenjen je isključivo jednookim refleksnim digitalnim fotoaparatom čija je veličina senzora 1,5 puta manja od formata negativna kod 35 mm

Nikon F-bajonet koji se zadržao do danas pretrpeo je nekoliko promena kroz istoriju. Prva promena s AI na AIS omogućila je automatsku ekspoziciju kod objektivna za manuelno izoštravanje. Druga promena odnosila se na autofokusne objektivne sa AF na AF-D. Ona je omogućila tačnije određivanje ekspozicije jer je koristila i vrednost udaljenosti u proračunu ekspozicije. S proleća ove godine Nikon je predstavio novi koncept objektivna s oznakom DX, namenjenih isključivo jednookim refleksnim digitalnim fotoaparatom čija veličina senzora iznosi 24 x 12 mm.

Razvojem novih objektivna namenjenih isključivo digitalnim fotoaparatom može se pretpostaviti da će Nikon ostati odan dosadašnjoj veličini senzora, a koja je za 1,5 puta manja od klasičnog filma od 35 mm. Dosadašnji korisnici digitalnih fotoaparata Nikon koristeći objektivne namenjene analognim fotoaparatom imali su manji vidni ugao za 1,5 puta od formata negativna kod 35 mm. Tako, objektiv od npr. 20 mm kod klasičnih ekvivalentan je vidnom uglu od 30 mm kod digitalnih, a objektiv od 200 mm vidnom uglu od 300 mm. To je bila velika prednost za fotografe koji koriste teleobjektivne jer na taj način dobijaju manje, lakše i jeftinije objektivne s manjim vidnim uglom, međutim, fotografi koji koriste širokougaone objektivne bili su uskraćeni. Upravo razvojem novih DX objektivna Nikon je izašao u susret i onim korisnicima koji bi želeli da imaju veći vidni ugao, a da pri tome ne moraju da plaćaju astronomske cene za ekstremno širokougaoni objektiv od 14 mm, čija je konstrukcija skuplja. Manje žižne daljine na DX seriji objektivna postignute su zahvaljujući smanjenoj veličini kruga projekcije koju daje objektiv jer je veličina senzora manja od klasičnog filma od 35 mm. Ovu novu grupu objektivna pored Nikon digitalnih SLR fotoaparata može koristiti i Fujifilm

Fine Pix S2Pro jer ima istu veličinu senzora, dok je pri fotografisanju analognim fotoaparatom od 35 mm, prema probama koje sam napravio ovim objektivima, moguće fotografisati samo sa žižnim daljinama iznad 18 mm, a kod nižih žižnih daljina dobijaćemo kružne fotografije ili zatamnjene ivice. Do sada, Nikon je napravio tri objektivna name-

AF DX Fisheye Nikkor 10,5 mm f/2,8G ED

TEHNIČKI PODACI

Bajonet: Nikon AF
Žižna daljina: 10,5 mm (ekvivalentna 15–75 mm kod formata od 35 mm)
Vidni ugao: 180°
Maksimalni otvor blende: f/2,8
Minimalni otvor blende: f/22
Konstrukcija (br. sočiva / br. grupa sočiva): 10/7
Sistem za izoštravanje: klasičan s pomeranjem prednjeg sočiva
Minimalna daljina izoštravanja: 0,14 m
Prečnik filtra: 27 mm (postavlja se na zadnje sočivo)
Senilo: fiksno (nalazi se na objektivu)
Dimenzije / masa: 63 x 62,5 mm / 305 g

njena isključivo digitalnim fotoaparatom: AF-S DX Zoom Nikkor 12–24 mm f/4G IF-ED, AF-S DX Zoom Nikkor 17–55 mm f/2,8G IF-ED i AF DX Fisheye Nikkor 10,5 mm f/2,8G ED.

U ovom broju testiraću samo objektiv DX Zoom Nikkor 12–24 mm f/4G IF-ED, dok ću za ostala dva dati tehničke podatke.

AF-S DX Zoom Nikkor 17–55 mm f/2,8G IF-ED

TEHNIČKI PODACI

Bajonet: Nikon AF
Žižna daljina: 17–55 mm (ekvivalentna 25,5–82,5 mm kod formata od 35 mm)
Vidni ugao: 79° – 28°
Maksimalni otvor blende: f/2,8
Minimalni otvor blende: f/22
Konstrukcija (br. sočiva / br. grupa sočiva): 14/10
Sistem za izoštravanje: unutrašnji sistem (IF) sa SWM motorom
Sistem za zumiranje: rotacioni
Minimalna daljina izoštravanja: 0,36 m
Prečnik filtra: 77 mm
Senilo: HB-31 (isporučuje se s objektivom)
Dimenzije / masa: 85,5 x 110,5 mm / 755 g

DX 12 mm

DX 15 mm

DX 18 mm

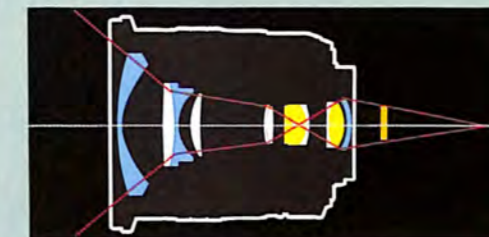
DX 19 mm

DX 24 mm

Fotografija snimljena sa žižnom daljinom od 12 mm analognim fotoaparatom od 35 mm

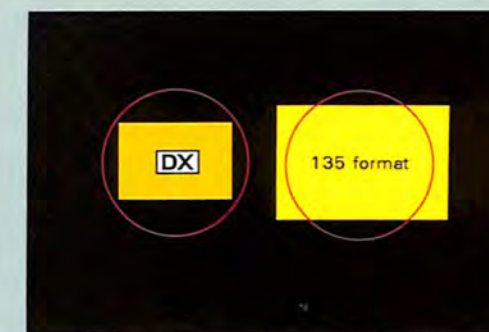

DX ZOOM NIKKOR 12–24 MM F/4G IF-ED

Ovaj objektiv je prvenac iz DX serije i pokriva žižnu daljinu od 12 do 24 mm koja odgovara vidnom uglu od 18 do 36 mm (ekv. 35 mm). Svetlosna jačina objektivna je fiksna i iznosi f/4, a kao što mu slovo "G" u nazivu označava, ne poseduje prsten za blendu. To ne predstavlja problem kao kod objektivna koji se mogu koristiti i na klasičnim fotoaparatom jer se, inače, kod svih Nikon jednookih refleksnih digitalnih fotoaparata otvor blende bira na samom fotoaparatu.

Optička konstrukcija objektivna sastoji se od 11 elemenata raspoređenih u sedam grupa, od kojih su pet ED sočiva (eng. Extra-low dispersion – vrlo niska disperzija). Sve ovo omogućava smanjenje hromatske aberacije i dobijanje veće rezolucije koja je poželjna kod digitalnih fotoaparata. Kvalitet snimljenih fotografija sa žižnom daljinom od 12 mm i maksimalnim otvorom blende daje nešto lošije rezultate, dok je s ostalim otvorima blende i s većim žižnim daljinama kvalitet dobijenih fotografija odličan. Što se tiče distorzije, ona je primetna kod fotografisanja objekta s pravim ivicama, ali je vrlo dobro kontrolisana za vidni ugao koji imamo na raspolaganju. Dobar antirefleksni sloj na sočivima, uz korišćenje senila, pruža nam mogućnost lagodnog fotografisanja u kontrastvetlu jer se veoma retko pojavljuju neželjeni refleksi. Rukovanje je dobro zahvaljujući dosta širokim prstenovima za zumiranje i ručno izoštravanje, a ugrađeni SWM (Silent Wave Motor) omogućava brzo i tiho izoštravanje. Koristi filtar prečnika 77 mm, a isporučuje se zajedno sa senilom HB-23. Volim da koristim širokougaone objektivne čija optika otkriva nove mogućnosti i pogled na svet oko nas tako da mi je bilo veliko zadovoljstvo raditi s njim nekoliko dana, koliko sam imao priliku da ga testiram. Možda bi mogao da bude malo jeftiniji, ali predstavlja jedini izbor za korisnike Nikon SLR digitalnih fotoaparata koji žele da imaju nešto veći vidni ugao. U narednom periodu sigurno se mogu očekivati jeftiniji objektivni iz DX serije koji će zadovoljiti potrebe i onih korisnika s manje novca u džepu.

Boris Bjelica

Kod DX serije objektivna smanjen je prečnik projekcije kruga koju daje objektiv u odnosu na objektivne koji se koriste kod formata od 35 mm

+ široki vidni ugao,
– lagana kontrola rada,
– tih i brz autofokus.

– cena za maksimalni otvor blende f/4.

DX Zoom Nikkor 12–24 mm f/4G IF-ED

TEHNIČKI PODACI

Bajonet: Nikon AF
Žižna daljina: 12–24 mm (ekvivalentna 18–36 mm kod formata od 35 mm)
Vidni ugao: 99 – 61°
Maksimalni otvor blende: f/4
Minimalni otvor blende: f/22
Konstrukcija (br. sočiva / br. grupa sočiva): 11/7
Sistem za izoštravanje: unutrašnji sistem (IF) sa SWM motorom
Sistem za zumiranje: rotacioni
Minimalna daljina izoštravanja: 0,3 m
Prečnik filtra: 77 mm
Senilo: HB-23 (isporučuje se s objektivom)
Dimenzije / masa: 82 x 91 mm / 504 g
Cena (MP): 83 000 din. (1.240 evra)
Informacije: REFOT B, Beograd, Pćinska 17, tel. 011/ 2456-151, www.refot.com

Fujifilm FinePix F700

Digitalni fotoaparati kompaktnih dimenzija s novim CCD senzorom SR tipa i trostrukim zum objektivom koji pokriva vidni ugao od 35 – 105 mm (ekv. 35 mm)

Krajem januara Fujifilm najavio je uvođenje generacije CCD senzora koji je dobio naziv Super CCD SR, a on je trebalo da omogući bolji dinamički opseg približan onome koji daje film, što je detaljno opisano u časopisu *Refoto* broj 15. Fujifilm FinePix F700 je prvi digitalni fotoaparati s ugrađenim novim senzorom SR tipa.

Dizajn

Dizajn je na prvi pogled veoma sličan fotoaparatu Canon PowerShot S50, jedino je nešto tanji, a masa mu je svega 190 g. Telo je napravljeno od legure magnezijuma s malim rukohvatom za prste s prednje strane, što zahvaljujući maloj masi omogućava udobno držanje. Raspored komandi je logičan, a toččić za izbor režima rada olakšava podešavanje. Na zadnjem delu nalazi se TFT LCD monitor od 1,8 inča, s čijim sam kvalitetom fotografija veoma zadovoljan jer daje oštru i svetlu sliku, dok se iza vrata na donjem delu krije prostor za bateriju i xD-PictureCard memorijsku karticu.

Objektiv

Trostruki zum objektiv ima žižnu daljinu od 35 do 105 mm (ekv. 35 mm) s maksimalnim otvorom blende od f/2,8 do f/4,9. Oštrina koju daje objektiv je dobra, s minimalnom hromatskom aberacijom, jedino je otvor blende od f/4,9 za telepoložaj objektivna nešto manji, što je realno očekivati kod ovako kompaktne konstrukcije.

Od momenta kada se uključi, biće spreman za snimanje posle svega 1,8 sekundi, a da bi se fotografija snimila u maksimalnoj interpoliranoj rezoluciji od 6 miliona piksela, potrebno je

oko 2,3 sekunde, što su zaista dobri rezultati. U kontinualnom režimu rada moguće je snimiti pet snimaka u sekundi.

Osetljivost se bira automatski ili ručno na ISO 200, 400 i 800, dok se osetljivost od ISO 1600 može koristiti samo za rezoluciju 1.280 x 960 piksela. S ugrađenim blicem može se fotografisati na udaljenostima do 5 m kad je osetljivost postavljena automatski. Daje dobar balans belog, s malim procentom podekspozicioniranosti, ali poseduje i mogućnost korekcije snage blica, pa ga možete prilagoditi svom ukusu i potrebama.

Merenje svetlosti, kao i reprodukcija boja su odlični, ali nisam primetio veliko poboljšanje kao što je najavljeno u dinamičkom opsegu (raspon između svetlih i tamnih tonova), koji je tek nešto malo bolji nego kod ostalih digitalnih fotoaparata, ali daje mnogo veću rezoluciju od normalnog CCD od 3 miliona piksela. Automatski balans belog radi dobro u najvećem broju situacija, a moguće je i manuelno podešavanje.

S njim se isporučuje postolje koje fotoaparatu ovako malih dimenzija omogućava stabilnost prilikom prebacivanja fotografija u računar ili punjenja baterije koja se puni u samom fotoaparatu. Takođe, isporučuje se s Li-jon punjivom baterijom NP-40, AC adapterom koji je ujedno i punjač AC-5VW, postoljem, xD-

- + - kvalitetan objektiv,
- dobar kvalitet izrade tela,
- brzina zapisa na memorijsku karticu,
- kratko vreme spremnosti za rad,
- daje mnogo veću rezoluciju nego normalni CCD od 3 miliona piksela

- pomoćno svetlo za izoštravanje nije od velike pomoći,
- Super CCD SR ne donosi velika poboljšanja kao što je najavljeno,
- makrofokus je ograničen samo za široki položaj objektivna.

PictureCard memorijskom karticom od 16 MB, audio/video kablom, USB kablom, kaišem za nošenje i pratećim programom.

B. Bjelica

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: CCD veličine 1/1,7 inča s ukupno 3,1 milion S-piksela i 3,1 R milionom piksela (efektivno 3,1 milionom piksela)

Veličina slike: 2.832 x 2.128 (interpolirana), 2.048 x 1.536, 1.600 x 1.200 i 1.280 x 960 piksela

Način snimanja slike: JPEG (EXIF 2,2), RAW i kratak zvučni film (AVI)

Objektiv: 7,2 – 50,8 mm f/2,8 – 4,9 (odgovara 35 – 105 mm kod fotoaparata od 35 mm) i digitalni zum od 1,4 – 2,2 puta

Izoštravanje: pasivni sistem sa širokim autofokusnim poljem i centralnim spot poljem

Monitor: TFT LCD od 1,8 inča sa 118.000 piksela

Tražilo: optičko

Tipovi ekspozicije: auto, P-program, S-prioritet brzine zatvarača, A-prioritet otvora blende, M-manuelno i četiri programa sa scenama (portret, pejzaž, sport i noćne scene)

Merenje: na čitavoj površini u 64 segmenta, centralno i spot

Brzina zatvarača: 3 s do 1/1.000 s

Osetljivost: automatska (ISO 160 do 400), ISO 200 / 400 / 800 / 1600 (samo za rezoluciju 1.280 x 960)

Balans belog: automatski, šest manualnih opcija, prethodno izmereni

Bracketing: tri ekspozicije s korakom +/- 1/3 do 1 EV

Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV

Korekcija blic ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV

Tip kartice za pohranjivanje: xD-Picture Card

Priključci: USB 1,1, audio/video izlaz (NTSC/PAL), AC adapter

Napajanje: punjiva Li-jon baterija NP-40

Dimenzije: 108 x 54 x 28 mm

Masa: 190 g (bez baterija)

Cena (MP): oko 37.000 din. (560 evra)

Informacije: Megafoto, Beograd

4.0
Megapix

IXUS i
DIGITAL

BEOGRAD
TEL: 011/655 100, 655 257

345.- €

*SVE CENE SU VELEPRODAJNE,
BEZ URAČUNATOG POREZA NA PROMET

PROFIFOTO official distributor

you can
Canon

OLYMPUS C-5000 ZOOM

Naslednik uspešne karijere koju su imali raniji modeli C-3000 i C-4000 s poboljšanim osobinama i pristupačnijom cenom

Dizajn je u osnovi veoma sličan ostalim digitalnim fotoaparatom iz C-serije, a zaobljene ivice i veoma dobro oblikovan rukohvat s prednje i zadnje strane čini ga modernijim. Telo je napravljeno od plastike u matiranoj srebrnoj boji, s detaljima od metala na prednjem i gornjem delu. Raspored komandi delimično je zadržao od prethodnih modela, s nekoliko poboljšanja koja zajedno s točkim za izbor režima rada koji ima dvanaest pozicija omogućava jednostavno rukovanje. Položaj džojstika malo je niži nego što je potrebno, pa je u nekim situacijama kada se preko njega bira otvor blende ili brzina zatvarača nezgodan za korišćenje.

Objektiv i sistem za izoštravanje

Zum objektiv ima uvećanje od 3 puta i pokriva žižnu daljinu od 7,8 do 23,4 mm (ekv. 38 – 114 mm kod 35 mm) sa svetlosnom jačinom f/2,8 – 4,8. Moguće je koristiti i digitalni zum do 4 puta. Minimalna daljina izoštravanja iznosi 50 cm, a kada se aktivira normalni makrorežim rada, može se fotografisati i na udaljenosti od 20 do 50 cm, dok u superrežimu rada možemo prići objektu do 4 cm, što nam omogućava da snimimo površinu veličine svega 48 x 35 mm. Kvalitet objektiv je odličan, jedino je primetna distorzija od – 0,9 posto za najširi položaj objektiv, dok s povećanjem žižne daljine ona nestaje. Kada se koristi adapter CLA-6, moguće je koristiti filtre ili dodatna sočiva.

ESP sistem za izoštravanje koji radi na bazi kontrasta dobro funkcioniše i u slabijim svetlosnim uslovima. Omogućava izoštravanje, na primer, u uslovima noćnog gradskog osvetljenja, ali u mraku nedostaje osvetljivač za izoštravanje, koji se delimično može nadomestiti korišćenjem manualnog izoštravanja. Auto-

fokusni sistem ima devet autofokusnih polja krstasto raspoređenih, koja se pored automatskog izbora mogu i ručno postaviti, ali to zahteva kao i kod još nekih modela Olympusa prethodno podešavanje u meniju koje se, nažalost, poništi nakon što se fotoaparat isključi ili prebaci na neki drugi režim rada.

Kao i ostali Olympus digitalni fotoaparati u C-seriji poseduje puno opcija za kontrolu ekspozicije koja nam dalje omogućava veću prilagodljivost. Pored ugrađenog blica ima i šinu s kontaktima za eksterni blic, a potpuno je kompatibilan Olympus blicevima FL-20 i FL-40.

Senzor

Ima ugrađen CCD senzor s efektivnom rezolucijom od pet miliona piksela koja omogućava dobijanje fotografija u maksimalnoj rezoluciji 2.592 x 1.944 piksela ili u nekoj od velikog broja nižih rezolucija u kompresovanom JPEG formatu u tri različita stepena kompresije koje podržava EXIF 2,2 ili u nekompresovanom TIFF formatu. Kvalitet snimljenih fotografija zaista je odličan, s odličnom rezolucijom i reprodukcijom boja, naročito u nekompresovanom TIFF formatu, a nivo šuma slike generalno je nizak, čak iako je postavljena veća osetljivost.

Za napajanje koriste punjivu Li-jon Li-10B bateriju koja nam omogućava oko 90 minuta neprekidnog rada s uključenim TFT LCD monitorom. Isporučuje se s kaišem, xD-PictureCard memorijskom karticom od 32 MB, USB i video kablom, Li-jon baterijom (Li-10B), punjačem, poklopcem za objektiv i daljinskim okidačem RM-2 i programom CAMELIA Master 4,1.

B. Bjelica

- + odličan kvalitet slike,
  - super makrorežim rada,
  - veliki broj opcija za podešavanje,
  - dobro merenje ekspozicije.
-
- relativno mala svetlosna jačina za telepoložaj objektiv,
  - nema AF osvetljivač,
  - način manualnog izbora autofokusnih polja.

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: CCD veličine 1/1,76 inča sa 5,36 miliona piksela (efektivno pet miliona piksela)

Veličina slike: 2.560 x 1.920, 2.272 x 1.704, 2.480 x 1.536, 1.600 x 1.200, 1.280 x 960, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela

Način snimanja slika: JPEG, TIFF i kratak film

Objektiv: 7,8 – 23,4 mm f/2,8 – 4,8 (odgovara 38–114 mm kod fotoaparata od 35 mm) i digitalni zum do 4 puta

Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem sa devet polja automatski ili ručno biranih (ESP), centralno i manualno izoštravanje

Monitor: 1,8 inča TFT LCD sa 134.000 piksela

Tražilo: optičko

Tipovi ekspozicije: P – program, S – prioritet brzine zatvarača, A – prioritet otvora blende, M – manualno i šest programa sa scenama (portret, sport, pejzaž, portret s pejzažom u pozadini, noćne scene i autoportret)

Merenje: ESP zonsko merenje i spot

Brzina zatvarača: 16 s do 1/1.000 s

Osetljivost: automatska (ISO 50-320), ISO 50/80/160/320

Balans belog: automatski, šest manualnih opcija s mogućnošću korekcije i prethodno izmereni

Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV

Korekcija blic ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV

Bracketing: 3 ili 5 ekspozicija s korakom +/- 1/3 do 1 EV

Tip kartice za pohranjivanje: xD-PictureCard

Priključci: USB, video-izlaz (NTSC/PAL), AC adapter

Napajanje: punjiva Li-jon baterija Li-10B

Dimenzije: 105 x 74 x 46 mm

Masa: 238 g (bez baterija)

Cena (MP): oko 42.000 din. (630 evra)

Informacije: Olympus, Mekenzijska 57, tel 011/ 34-04-138, www.olympus.co.yu

OLYMPUS

Your Vision, Our Future

SAVRŠEN TRENUTAK
 ZA SAVRŠEN FOTOAPARAT

Olympus *μ*[mju:] 400 DIGITAL:

Proглаšen najboljim digitalnim fotoaparatom u svojoj klasi,
 TIPA European Photo & Imaging Award 2003/2004.

4 miliona piksela u vodootpornom* kućištu.

www.olympus.co.yu

Najbolji HP digitalni fotoaparat s efektivnom rezolucijom od 5,08 miliona piksela i novom tehnologijom koja poseduje funkciju tzv. digitalnog blica

HP PHOTOSMART 945

HP Photosmart 945 jeste poboljšana verzija modela PhotoSmart 850, do sada najboljeg digitalnog fotoaparata u ponudi iz HP. Zadržan je identičan izgled kao i kod ranijeg modela, s nešto izmenjenim rasporedom komandi i kućištem koje je sada u crnoj boji, što mu daje mnogo ozbiljniji i profesionalniji izgled. Rukovanje je jednostavno, a posebna novina jeste tzv. "help" opcija koja nam objašnjava svaku funkciju koja se može podesiti u meniju, ali, naravno, na engleskom, nemačkom, francuskom, španskom i holandskom jeziku.

Objektiv

Zadržan je identičan 8 puta zum objektiv koji je napravio Fuji Photo Optical Co Ltd, a pokriva vidni ugao ekvivalentan žižnoj daljini od 37 do 300 mm kod fotoaparata od 35 mm s dosta dobrom svetlosnom jačinom za ovaj raspon od f/2,8 do 3,1. Sistem za izoštravanje s centralnim autofokusnim poljem funkcioniše dobro, a zahvaljujući ugrađenom osvetljivaču može da izoštrava i u potpunom mraku bez ikakvih problema. Posедуje opciju ručnog izoštravanja i makrorežim rada koji mu omogućava izoštravanje od 0,1 m za širokougaoni položaj objektivu ili 0,9 m za telepoložaj. Ugrađeni CCD senzor od 5,26 miliona piksela daje fotografije u maksimalnoj rezoluciji od 2.608 x 1.952 piksela ili u manjoj rezoluciji od 1.296 x 976 piksela u tri različita stepena JPEG kompresije i podržava EXIF 2,2 standard. Nažalost, za one koji bi ovaj fotoaparat koris-

tili možda i u ozbiljnije svrhe izostavljena je mogućnost snimanja u nekompresovanom TIFF ili RAW formatu.

Digitalni blic

Najveće unapređenje ogleda se u novoj "HP Adaptiv Lighting" tehnologiji u koju je uključena nova funkcija nazvana digitalni blic (eng. Digital Flash). Ona omogućava da kada se aktivira ova opcija fotoaparat sam procenjuje sliku koju fotografiramo i na onim delovima koji se nalaze u senci povećava osetljivost CCD senzora. Na taj način dobijamo bolji balans između svetlih i tamnih delova fotografije, tj. približnije onom što naše oko vidi. Na raspolaganju su dva stepena jačine kod funkcije digitalni blic. Međutim, zbog povećanja osetljivosti u tamnim delovima povećava se i šum slike koji je inače nešto veći kod ovog fotoaparata. Naravno, ova opcija nije zamena za klasičan blic koji poseduje ovaj fotoaparat, a koji je efikasan na udaljenostima do 4,5 m, već nam samo pomaže da fotografiju koju snimimo ne treba naknadno doradivati u računaru. Za napajanje je zadržao klasične četiri alkalne, litijumske ili punjive NiMH baterije formata AA, a poseduje i priključak za AC adapter. Isporučuje se sa četiri alkalne baterije formata AA, SD memorijskom karticom od 32 MB, audio/video kablom, USB kablom za PC, USB kablom za direktno štampanje, kaišem za nošenje, poklopcem za objektiv, adapterom za postolje i programima.

B. Bjelica

- funkcija "Digital Flash",
- cena,
- jednostavno rukovanje,
- AF osvetljivač.

- povećan šum za veće osetljivosti,
- manja brzina rada,
- nema TIFF i RAW format.

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: CCD veličine 1/1,8 inča sa 5,26 miliona piksela (efektivno 5,08 miliona piksela)
Veličina slike: 2.608 x 1.952, 1.296 x 976 piksela
Način snimanja slika: JPEG-EXIF 2,2 (Best, Better, Good) i kratak zvučni film
Objektiv: 7,6 - 61 mm f/2,8 - 3,1 (odgovara 37 - 300 mm kod fotoaparata od 35 mm) i 7 puta digitalni zum
Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem s centralnim senzorom
Monitor: TFT LCD od 2 inča sa 130.338 piksela
Tražilo: elektronsko (EVF) sa 230.000 piksela
Tipovi ekspozicije: automatika, Tv-prioritet brzine zatvarača, Av-prioritet otvora blende i dva programa sa scenama (portret i pejzaž)
Merenje: procenjeno na čitavoj površini, centralno i spot
Brzina zatvarača: 16 s do 1/2.000 s
Osetljivost: automatska, ISO 100/200/400
Korekcija ekspozicije: +/-3 s korakom 1/3 EV
Balans belog: automatski, četiri manuelne opcije i prethodno izmereni
Tip kartice za pohranjivanje: SD (Secure Digital)/ MMC (MultiMediaCard)
Priključci: USB, audio/video izlaz (NTSC / PAL), AC adapter
Napajanje: četiri alkalne baterije ili NiMH baterije formata AA
Dimenzije: 115 x 85 x 85 mm
Masa: 300 g (bez baterija)
Cena (MP): oko 40.000 din. (600 evra)
Informacije: Hewlett-Packard d.o.o., Beograd, Mirocka 1, tel 011/322-80-14, www.hp.com

Bez digitalnog blica

Jači digitalni blic

Slabiji digitalni blic

Milioni slika se rađaju svake sekunde. Budite spremni.

Sigurno Vam se dešavalo da napravite milion fotografija, a da nijednom od njih niste zadovoljni: ili su blede, ili potpuno promene boju, ili se na njima ništa ne vidi. Međutim, HP Photosmart digitalne kamere olakšaće život svim foto entuzijastima. Svaka ima odličnu rezoluciju, jednostavna je za upotrebu i nikad povoljnija! Model HP Photosmart 945, na primer, sadrži još i ekskluzivnu HP Adaptive Lighting tehnologiju, zbog koje će Vaše fotografije biti oštre i jasne, sa najneverovatnijim detaljima čak i u uslovima kontra svetla. Unapređene ručne komande za podešavanje boja, kontrasta, fokusa, izoštrenosti... će Vas možda posebno inspirisati... Uz ovakve HP rezultate ostaje Vam samo da uživajte u svojoj kreativnosti.

HP PHOTOSMART 945
499 €*

Rezolucija 5,3 MP
56x zoom (8x optički, 7x digitalni)
32 MB SD memorijska kartica
Digital Flash baziran na HP Adaptive Lighting tehnologiji

HP PHOTOSMART 435
169 €*

HP PHOTOSMART 635
189 €*

HP PHOTOSMART 735
229 €*

HP PHOTOSMART 935
369 €*

Prilikom kupovine ne zaboravite da zatražite garantni list i uputstvo za upotrebu na srpskom jeziku. Kontaktirajte HP partnere i posetite www.hp.com

HP partneri: **Alti**, Čacak, 032/303 000, **Art Computer**, Novi Pazar, 020/312 222, **Bel Computers**, Beograd, 011/35 44 007, **BP Computers**, Novi Sad, 021/401 442, **Bus Computers**, Kikinda, 0230/34 521, **Čikom**, Podgorica, 081/227 114, **Control Point**, Užice, 031/520 397, **Desk**, Beograd, 011/32 92 140, **Electro World**, Beograd, 011/3229 163, **Grappolo**, Beograd, 011/397 49 13, **MB Soft**, Beograd, 011/30 33 160, **Mikroračunari**, Beograd, 011/30 30 293, **Multiprint**, Bar, 085/313 092, **Nonius**, Beograd, 011/34 34 448, **Solution**, Beograd, 011/28 92 354

©2003 Hewlett-Packard Development Company, L.P.

* preporučena maloprodajna cena u dinarskoj protivrednosti, bez poreza na promet

HP PHOTOSMART 7960

HP Premium Plus papir

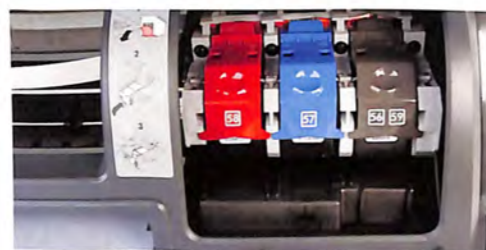
Ispod ovog savršeno dizajniranog fotoštampanja krije se "mašina" koja omogućava štampanje fotografija odličnog kvaliteta uz pomoć ili bez računara na veoma jednostavan način.

Ubrzani razvoj digitalne fotografije uslovio je da se proizvođači fotoštampanja takođe utrukuju da naprave štampač koji će da daje bolji kvalitet odštampane fotografije na jednostavniji način, a da cena odštampane fotografije i sâm štampač budu što jeftiniji.

HP Photosmart je novi štampač koji omogućava štampanje fotografija snimljenih digitalnim fotoaparatom uz pomoć računara. Na prednjem delu po meni savršeno izdizajniranog štampača nalaze se kontrolna dugmad i TFT LCD monitor od 2,5 inča (6,5 cm). Ispod gornjeg poklopca krije se prostor za sve do sada poznate memorijske kartice koje koriste digitalni fotoaparati (CompactFlash tipa I i II, SmartMedia, Memory Stick, SD/MMC i xD-Picture-Card), dodatni USB priključak za direktno štampanje s fotoaparata i ležište za kertridž koji se trenutno ne koristi. TFT LCD monitor na centralnom delu štampača omogućava potpunu kontrolu i čak delimičnu obradu fotografije snimljene digitalnim fotoaparatom, a čiju smo memorijsku karticu stavili u odgovarajući slot na štampaču. Tako možemo napraviti isečak, korigovati boje i ton, izostriti je, ukloniti crvene oči i izabrati format na kojem će biti odštampana, a sve to bez posredstva računara.

Za štampanje koristi novu Photo Ret Pro tehnologiju s istim tehnološkim osnovama kao i prethodna Photo Ret IV, s rezolucijom glave štampača od 1.200 dpi i preciznim pomeranjem u koracima od 1/4.800 inča. Glavna razlika jeste što za štampanje koristi osam različitih mastila raspoređenih u četiri kertridža (crni nosi oznaku 56, kolor s oznakom 57, foto s oznakom 58 i novi foto sivi oznake 59). Na ovaj način u glavu štampača mogu da

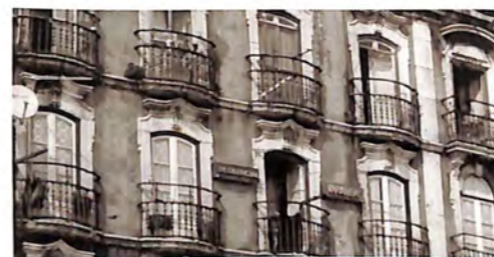

stanu tri kertridža, a četvrti koji se trenutno ne koristi odlaze se na specijalno napravljeno ležište za njega, koje se nalazi ispod gornjeg poklopca. Tako, ako želimo da štampanje fotografije visokog kvaliteta, koristićemo kombinaciju kertridža 58 + 57 + 59, a za štampanje dokumenata i fotografija u nešto slabijem kvalitetu koristi se kombinacija 58 + 57 + 56. Možda nam ovo izgleda komplikovano, ali na ovaj način postignuta je univerzalnost ovog štampača i povećana racionalnost potrošnje mastila koje igra značajan udeo u konačnoj ceni odštampane fotografije.

Kvalitet odštampanih fotografija u boji je odličan, s bogatstvom nijansi i odličnom reprodukcijom boje, a vidi se znatan napredak u odnosu na ranije HP fotoštampanje. Kod štampanja crno-belih fotografija prihvatljive rezultate s čistim crno-belim tonovima moguće je postići samo kada se koristi HP Premium Plus Photo papir. Međutim, kada se koristi papir nekog drugog proizvođača, nemoguće je dobiti neutralne crno-bele tonove. Uglavnom se dobijaju malo toplije boje s blagim sepija tonom i svetlije od onih koje se dobijaju ako se štampa na HP papiru.

Novi HP štampač s novom Photo Ret Pro tehnologijom deluje kao sistem i najbolje rezultate postiže u kombinaciji s originalnim mastilom i papirom. Tada je trajnost odštampanih fotografija 73 godine, ali ako koristite papire drugih proizvođača, ne možete očekivati identičnu trajnost. Ovo je možda ograničavajući faktor za one koji bi želeli da koriste druge papire.

B. Bjelica

Konica Premium Photo Glossy papir

- jeftiniji je od sličnih štampača,
- dobra reprodukcija boja i kvalitet štampe,
- bolja štampa crno-bele fotografije,
- univerzalnost.

- visoka cena kertridža,
- korektna štampa crno-belih fotografija moguća je samo na HP Premium Plus Photo papiru,
- ograničeni smo samo na A4 format.

TEHNIČKI PODACI

Tehnologija štampanja: HP termalna inkdžet

Rezolucija: 1.200 x 1.200 dpi (4.800 x 1.200 dpi na Premium Plus fotopapiru)

Veličina papira: standardni A4, A5, A6, B5, C6, DL i L, nestandardni 76 x 127 mm do 216 x 356 mm

Ugrađena memorija (RAM): 16 MB

Operativni sistemi koje podržava: Windows (98, NT, Me, 2000 Pro, XP), Macintosh OS 9.1 i X 10.1 i 10.2

Veza s računarem: USB 2.0 i USB s prednje strane za direktno povezivanje s digitalnim fotoaparatom

Kertridži: crni C6656A, kolor C6657A, foto C6658A, sivi C9359A

Dimenzije: 589 x 246 x 455 mm

Masa: 7,62 kg

Nivo buke: od 37 do 43 dB (ISO 7779)

Cena (MP): oko 12.000 din. (180 evra)

Informacije: Hewlett-Packard d.o.o., Beograd, Miročka 1, www.hp.com

Sa 9MB/sekundi, sa mojom novom SanDisk® Ultra® II memorijskom karticom mogu da zabeležim najvreliju akciju - bez obzira koliko je hladno!

Minimalna brzina memorisanja podataka od 9MB/sekundi i ekstreman raspon temperature na kojoj radi od -25 do +85° C

SanDisk Ultra II CompactFlash® i SD™ kartice jesu najbolje memorijske kartice za digitalnu fotografiju. S minimalnom brzinom čitanja podataka od 10MB/sekundi i 9MB/sekundi pisanja podataka, daje Vam neverovatne performanse uključujući već proverenu sigurnost koju dobijate od svetskog lidera u proizvodnji memorijskih kartica. Da bi produžila trajanje baterije Vašeg digitalnog fotoaparata, SanDisk Ultra II memorijske kartice minimalizuju potrošnju struje tako da ste uvek spremni baš za onaj snimak koji Vam se ukaže jednom u životu. Kada Vam je potrebna velika brzina koristite SanDisk Ultra II memorijske kartice. Dostupne u: 256MB / 512MB / 1.0GB (CompactFlash) i 256MB (SD).

Hi-speed memory

www.sandisk.co.yu
www.sandisk.com/ultra

REFOT B

Ekstremni uvoznik i distributer
Pčinjska 17, 011 2456 151, 244 7958

SanDisk

JENOPTIK JD 5200Z3

Digitalni fotoaparati robustnog izgleda s efektivnom rezolucijom od 4,92 miliona piksela i trostrukim zum objektivom

Odnedavno na našem tržištu mogu se kupiti digitalni fotoaparati nekada kod nas dobro poznatog nemačkog proizvođača Jenoptik. Od dosta bogate ponude digitalnih fotoaparata ovog proizvođača odlučio sam da u ovom broju testiram JENOPTIK JD 5200z3 s efektivnom rezolucijom od 4,92 miliona piksela. Prvi utisak koji odaje ovaj digitalni fotoaparati jeste da nema tako moderan dizajn i robustnog je izgleda, ali je veoma komforan za držanje. Broj upravljačkih dugmadi na fotoaparatu je mali jer se podešavanje najvećeg broja parametara obavlja isključivo preko menija, a na samom fotoaparatu bez ulaska u meni može se podesiti samo režim rada blica i izoštravanja.

Objektiv

Zum objektiv s uvećanjem od 3 puta pokriva žižnu daljinu do 8 do 24 mm (ekv. od 34 do 102 mm kod 35 mm) sa svetlosnom jačinom f/3,4 - 3,6. Moguće je koristiti i digitalni zum do 2 puta. Minimalna daljina izoštravanja jeste 40 cm, a kada se aktivira makrorežim rada, može se fotografisati i na udaljenosti od 8 do 40 cm. Pasivni autofokusni sistem s centralnim poljem ne može se pohvaliti brzinom i osetljivošću, pa je tako u lošijim svetlosnim uslovima izoštravanje nemoguće, ali se u takvim slučajevima može koristiti ručno izoštravanje.

Kvalitet slike

Senzor CCD s efektivnom rezolucijom od 4,92 miliona piksela omogućava dobijanje fotografija u maksimalnoj rezoluciji 2.560 x 1.920 piksela, a moguće je fotografisati i u nižim rezolucijama 1.600 x 1.200, 1.280 x 960 i 640 x 480 piksela u kompresovanom JPEG formatu koji podržava stariji EXIF 2,1 standard u tri različita stepena kompresije. Sem automatskog postavljanja osetljivosti, moguće je i ručno postavljanje na osetljivosti ISO 100, 200 i 400. Kvalitet snimljenih fotografija jeste zadovoljavajući, fotografije su dobro eksponirane, i oština je dobra. Efekat šuma znatno je povećan na osetljivost od ISO 400, a kašnjenje nakon okidanja daleko je veće u odnosu na današnje standarde. Posедуje i ugrađeni blic koji omogućava fotografisanje na udaljenostima do 3 m. Može da JD 5200z3 nije najbolji digitalni fotoaparati u klasi od pet miliona piksela, ali prihvatljiva cena i garancija od dve godine za neku grupu kupaca biće opredeljujući pri kupovini. Za napajanje koristi četiri baterije formata AA koje mogu biti alkalne ili punjive NiMH. Preporučio bih vam da ako se opredelite za kupovinu ovog digitalnog fotoaparata, obavezno nabavite punjive NiMH baterije i odgovarajući punjač jer je tada korišćenje ekonomičnije. Uz fotogra-

- povoljna cena,
- solidan kvalitet slike,
- garancija u trajanju od dve godine.

- otežano izoštravanje kada su svetlosni uslovi loši,
- sve funkcije postavljaju se preko menija,
- sporo izoštravanje i brzina rada.

parati isporučuju se četiri alkalne baterije, CompactFlash memorijska kartica od 32 MB, USB i audio/video kabl, torbica, kaišem i CD-ROM sa pratećim programima.

B. Bjelica

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom

Senzor: CCD veličine 1/1,8 inča sa 5,24 miliona piksela (efektivno 4,92 miliona piksela)

Velicina slike: 2.560 x 1.920, 1.600 x 1.200, 1.280 x 960 i 640 x 480 piksela

Način snimanja slika: JPEG (Fine, Normal, Economy), kratak zvučni film

Objektiv: 8 - 24 mm f/3,4 - 3,6 (odgovara 34 - 102 mm kod fotoaparata od 35 mm) i 2 puta digitalni zum

Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem s centralnim poljem i ručno izoštravanje

Monitor: TFT LCD od 1,8 inča

Tražilo: optičko

Tipovi ekspozicije: P - program, S - prioritet brzine zatvarača, A - prioritet otvora blende i M - ručno

Merenje: na čitavoj površini, centralno i spot

Brzina zatvarača: 8 s do 1/2.600 s i B

Osetljivost: automatska, ISO 100 / 200 / 400

Balans belog: automatski, četiri manuelne opcije i prethodno izmereni

Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV

Memorijska kartica: CompactFlash tip I

Priključci: USB, audio/video izlaz (NTSC / PAL), AC adapter

Napajanje: 4 alkalne baterije formata AA ili 4 NiMH baterije

Dimenzije: 116 x 75 x 62 mm

Masa: 270 g (bez baterija)

Cena (MP): 38.900 din. (585 evra)

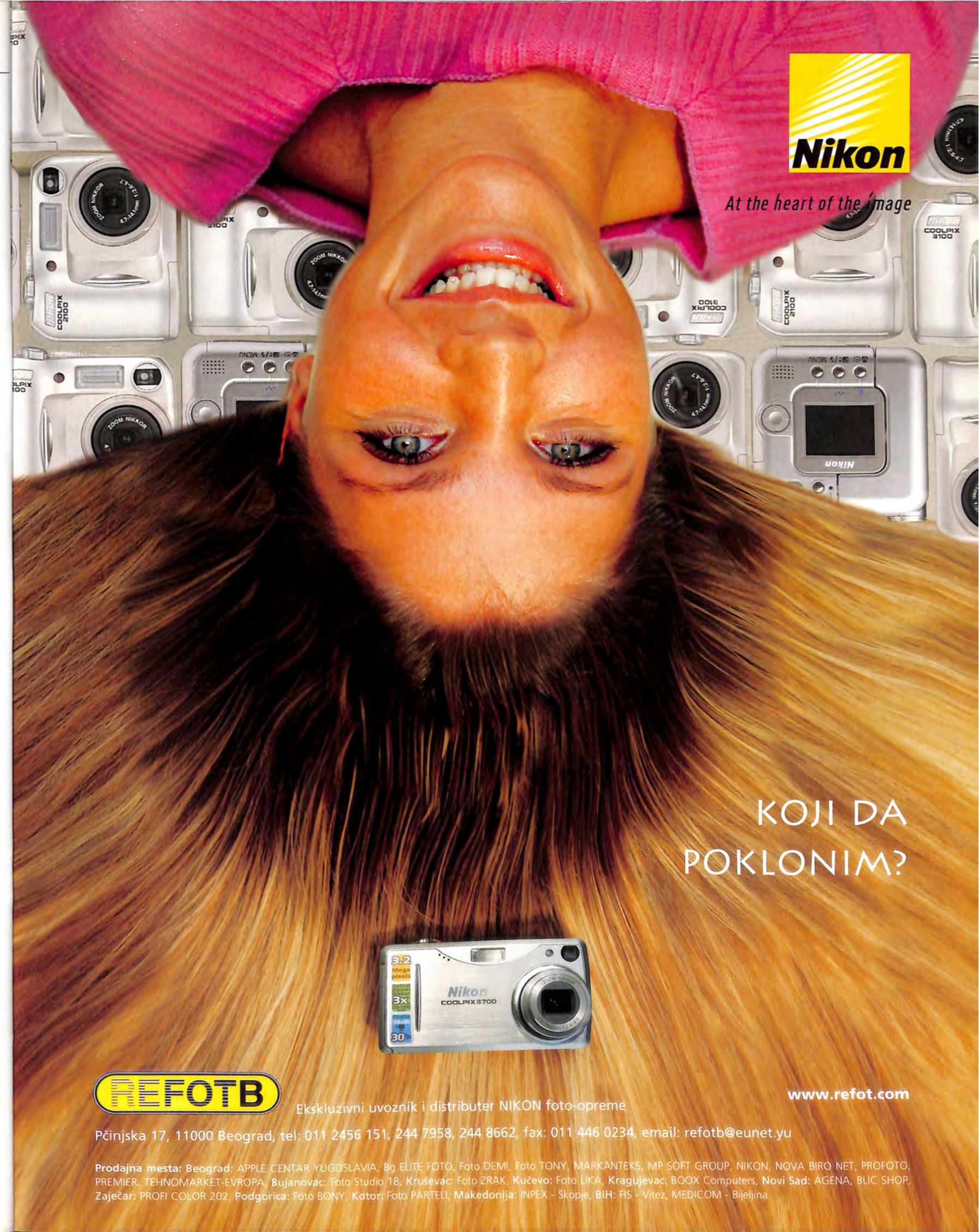
Informacije: Yuphoto, Jug Bogdana 22, Beograd, tel. 2622-242, www.jenimage.com

Fotografija snimljena u maksimalnoj JPEG rezoluciji sa isečcima gde je različito postavljena osetljivost

At the heart of the image

KOJI DA
POKLONIM?

REFOTB

Ekskluzivni uvoznik i distributer NIKON foto-opreme

www.refot.com

Prodajna mesta: Beograd: APPLE CENTAR YUGOSLAVIA, Bg ELITE FOTO, Foto DEMI, Foto TONY, MARKANTEKS, MP SOFT GROUP, NIKON, NOVA BIRO NET, PROFOTO, PREMIER, TEHNOMARKET-EVROPA, Bujanovac: Foto Studio 18, Kruševac: Foto ZRAK, Kučevo: Foto LIKA, Kragujevac: BOOX Computers, Novi Sad: AGENA, BLIC SHOP, Zajčar: PROFI COLOR 202, Podgorica: Foto BONY, Kotor: Foto PARTELI, Makedonija: INPEX - Skopje, BiH: FIS - Vitez, MEDICOM - Bijeljina

Hasselblad XPAN II

Fotografija: Nebojša Babić

Nova unapređena verzija revolucionarnog panoramskog fotoaparata koji poseduje mogućnost da na jednoj istoj rolnoj filmu od 35 mm snima dva različita formata

Originalni Hasselblad XPan panoramski fotoaparata sa dvostruko formatnim sistemom koji se pojavio 1998. godine bio je revolucionaran jer je omogućavao snimanje fotografija veličine 24 x 36 mm i 24 x 65 mm na istoj rolnoj filmu formata od 35 mm. Ovo se postiže jednostavnim pomicanjem dugmeta za izbor formata, a fotoaparata automatski menja format i poziciju filma na toliko precizan način da je razmak između snimaka ravnomeran bez obzira na to koliko se menja format u toku snimanja na jednoj rolnoj filmu. Ovaj jedinstveni panoramski fotoaparata, postao je nezamenljiv za ovih pet godina od kada je napravljen za mnoge fotografe koji snimaju pejzaže i bave se komercijalnom fotografijom u njihovom radu. Naravno, novi Hasselblad XPan II zadržao je sve osnovne karakteristike prethodnog modela, a ima i nekoliko dodatnih mogućnosti koje njegov prethodnik nije posedovao.

Novine

Sve promene na novom XPan II vešto su izvedene. Izostavljen je točičić za postavljanje osetljivosti filma na prednjoj strani i dugme za ko-

rekciju ekspozicije na glavnom prekidaču za uključivanje i isključivanje. Obe ove opcije, kao i bracketing automatske ekspozicije, višestruka ekspozicija i izbor sinhronizacije blica na prvoj ili drugoj zavesici sada se biraju na zadnjoj strani uz pomoć kontrolnog LCD displeja, pritiskom na dugme "mode" dok se ne pojavi željena funkcija, a zatim jednostavnim korišćenjem dugmeta gore/dole podešavamo parametre. Uopšteno govoreći, XPan II ima moderniji dizajn od prethodnog modela i kada se jednom naviknete na redosled funkcija, kretanje kroz meni i postavljanje željenih funkcija na kontrolnom LCD displeju predstavljaće pravo uživanje.

Druga bitna promena kada koristite ovaj fotoaparata jeste novi LCD displej u tražilu, na kojem su prikazani brzina zatvarača, korekcija ekspozicije i indikator ručnog merenja ekspozicije. Uključivanje ovih informacija u tražilo čini ovaj fotoaparata prijatnijim i humanijim, naročito kod reportažne fotografije gde je potrebna brža kontrola postavljenih elemenata za fotografisanje. Inače, tražilo ima istu svetlosnu jačinu kao i prethodni XPan, a format se automatski menja kada se dugme okrene na normalni ili panoramski položaj. Tražilo

takođe automatski koriguje paralaksu (razlika između onog što vidimo kroz tražilo i onog što trenutno kadriramo kroz objektiv). Paralaksa je najviše izražena kod snimanja na kraćim udaljenostima, a ram za korekciju automatski se pomera kada se izoštrava na prstenu objektivu. Takođe, poseduje daljinomer koji nam omogućava jednostavno izoštravanje. Jedina mana ovog fotoaparata jeste što kada se stavi objektiv od 45 mm sa senilom, postaje vidljiv u tražilu u njegovom donjem desnom uglu.

Merenje

Za merenje svetla koristi TTL s naglaskom na centralni deo kadra (oko 20 x 30 mm) bilo da se koristi panoramski ili normalan format. Kao i kod ostalih fotoaparata s centralnim mernim sistemom, može doći do greške u merenju pri fotografisanju u kontrastu i kada je objekat suviše kontrastan. Ovo se može ispraviti korekcijom ekspozicije ili memorisanjem željene izmerene vrednosti ekspozicije laganim pritiskom na okidač.

Transport filma je automatski, a novi model poseduje mogućnost višestruke ekspozicije do devet puta, a kod vraćanja filma moguće je podesiti da jezičak filma ostane van kasete ili u njoj. Poseduje i priključak za daljinski električni okidač. Na jednom filmu od 36 snimaka moguće je snimiti 36 snimaka u normalnom formatu ili 20 u panoramskom, a moguće je i kombinovanje ova dva formata.

Objektivi

Na raspolaganju su tri objektiva 5,6/30 mm, 4/45 mm i 4/90 mm čija je konstrukcija ostala

ista, jedino senila za objekte od 45 mm i 90 mm imaju novi mehanizam za zaključavanje. Standardni objektiv od 45 mm pokazuje odlične rezultate oštine čak i kada ga koristite kod panoramskog formata. U ovom formatu ugao gledanja ekvivalentan je objektivu od 25 mm kod standardnog formata, što ga čini veoma upotrebljivim za mnoge korisnike. Za ekstremnije poglede objektiv od 30 mm daje ugao gledanja ekvivalentan 17 mm, ali zato za ovu ekstremnu širinu treba platiti i ekstra cenu od oko 3.370 evra. Na ovu cenu treba dodati i cenu centar filtra ako želite da fotografišemo sa svim otvorima blende. Na primer, kod objektiva od 45 mm on je neophodan kada se fotografije na slajd filmu i s otvorima blende većim od f/8. Jedino na taj način dobićemo ispravno ekspaniran film na čitavoj površini panoramskog formata, a cena ovog filtra iznosi oko 290 evra.

Za "samo" 3.070 evra (u kompletu s objektivom od 45 mm) u osnovi XPan II je skup fotoaparata, ali ako se uporedi s cenom drugih pravih panoramskih fotoaparata, sve ovo ima više smisla jer dobijamo kombinaciju dva formata u jednom fotoaparatu. Novi XPan II je pre evolucija nego revolucija originalnog fotoaparata. Informacije o brzini zatvarača i kompenzaciji ekspozicije u tražilu čine ga jednostavnim za korišćenje i držanje u ruci, a sinhronizacija na drugoj zavesici privući će modne fotografe, čak i ako ne poseduje TTL blic merenje.

Boris Bjelica

Tražilo fotoaparata

Kontrolni LCD displej

TEHNIČKI PODACI

- Tip fotoaparata:** 35 mm s optičkim tražilom
- Priključak za objektiv:** XPan bajonet
- Tražilo:** optičko s korekcijom dioptrije -4 do +2 m⁻¹
- Merni sistem:** centralno TTL merenje
- Tipovi ekspozicije:** manualna i A – automatska s prioritonom otvora blende
- Brzina zatvarača:** 8 – 1/1.000 s i B (maksimalno 540 s)
- Sinhronizacija blica:** 1/125 s
- Kompenzacija ekspozicije:** +/- 2 s korakom 1/2 EV
- Auto Bracketing ekspozicije:** tri ekspozicije s korakom +/- 1/2 ili 1 EV
- Raspon osetljivosti filma:** 25 – 3.200 (DX i ručno)
- Transport filma:** automatski
- Samookidač:** 2 sekunde ili 10 sekundi
- Izvor energije:** 2 litijumske baterije od 3 (CR2)
- Dimenzije:** 166 x 82 x 51 mm
- Masa:** 757 g (bez baterija)
- Cena (MP):** oko 2.610 evra (samo telo)
- Informacije:** www.hasselblad.com

- +**
- mogućnost izbora između dva formata,
- visok kvalitet objektivu,
- bolja kontrola rada nego kod prethodnog modela.

-
- visoka cena,
- objektiv od 45 mm sa senilom vidi se u tražilu,
- ne poseduje blic TTL merenje.

VAŠA KUĆNA DIGITALNA LABORATORIJA

SKENERI

Kada danas, recimo, pogledamo rezoluciju, mogućnosti i na prvom mestu brzini, doći ćemo do neverovatnog zaključka: rezolucija je, s nekada standardnih 300 dpi skočila na 4.800 dpi, a istovremeno, cena je pala za oko deset puta, što znači da skeneri, koje danas imate priliku da kupite i na njima radite, plaćate 40 puta manje

Kućni skeneri uglavnom su podeljeni u dve kategorije: "flat bed" (ravni skeneri) i film skeneri. Ovi drugi usko su specijalizovani i najčešće mogu da skeniraju filmove od 35 mm i APS format filmova. Karakteriše ih izuzetan kvalitet CCD elementa s rezolucijom od najmanje 2.700 dpi, mada su im, po mogućnostima, veoma blizu i ravni skeneri s adapterom za skeniranje filmova. Ukoliko skenirate film formata 6 x 9 cm s maksimalnih 4.800 dpi i tu sliku resemplujete na 300 dpi, njene dimenzije biće 96 x 144 centimetara – impozantno, zar ne!

Priču o skenerima predstavilićemo kroz proizvode ne tako poznate firme Umax koja u svom proizvodnom programu ima skeneri koji pokrivaju svaki segment potražnje – od film skenera kao što su Umax PowerLook 180 s rezolucijom CCD elementa od 1.800 dpi i PowerLook 270 Plus koji ima rezoluciju skeniranja 2.700 dpi. U prvom slučaju veličina skenirane slike jeste 21,6 x 14,4 cm, a drugi skener daje sliku veličine 32,4 x 21,6 cm.

Rezolucija

Pojasnimo sada neke vrednosti koje možete videti na kutijama i u uputstvima. Jedna od tih vrednosti jeste tzv. hardverska rezolucija ili, da je tako nazovemo, prava ili realna moć razlučivanja, a druga se odnosi na interpoliranu rezoluciju slike i tu se mogu naći vrednosti koje na prvi pogled izgledaju impozantno – obično se navodi da je mogućnost interpolacije nekog od skenera 9.600 dpi. U realnom radu ovo nema nikave praktične primene jer bilo koji od uređaja u tzv. "entry level" kategoriji s cenom manjom od 100 evra nema softverske mogućnosti da taj posao uradi kvalitetnije od bilo kog softvera za obradu slike. Postoji još jedan način označavanja rezolucije koji može biti zbunjujući, a to su dvojne vrednosti. Ako pogledamo Umaxove skeneri, onda imamo sledeći slučaj: Astra 2500 ima stvarnu moć razluči-

vanja od 600 x 1.200, Astra 4600 ima rezoluciju od 1.200 x 2.400 dpi, a Astra 6700 od neverovatnih 2.400 x 4.800 dpi. Ove dvojne vrednosti posledica su razlike u rezoluciji CCD elementa i kvalitetu step motora koji pozicionira konzolu koja nosi CCD. Kako je tehnološki jeftinije napraviti kvalitetan motor, tako je i razvoj skenera išao u tom pravcu.

Bitno je napomenuti još i način na koji skener digitalizuje predložak. Skener, u stvari, radi diskretizaciju (vidi Refoto 10), tj. pretvara predložak koji skenira u jedan konačan niz tačaka u formi mreže gde konzola koja nosi CCD putuje stepenasto i snima niz uskih horizontalnih traka (y) gde je svaka od velikog broja traka definisana prosečnom vrednošću boje (x). Na taj način dobili smo XY mrežu piksela koja daje sliku u računaru. Dobijena slika kojom nastavljamo dalju manipulaciju ima

tri vrednosti ili veličine: veličinu merenu u pikselima, veličinu u cm i rezoluciju. Na primer, slika dobijena skeniranjem dijapozitiva formata od 35 mm u rezoluciji od 2.700 dpi ima veličinu 2,4 x 3,6 cm, ali je po količini informacija mnogo kvalitetnija od slike koja je velika 20 x 30 cm, ali u rezoluciji 72 dpi. Ukoliko veličinu slike posmatramo po prostoru koji zauzima na disku, prva slika velika je 28 MB, a druga ima samo 1,38. Sada je pravi trenutak da postavimo pitanje čemu sva ova priča o rezoluciji, kvalitetu i mogućnostima skenera. Odgovor je sadržan u jednostavnoj poslovi – od viška glava ne boli. Ako, na primer, skenirate mali original veličine 9 x 13 cm, njime nećete moći da napravite mnogo veću sliku ako je potrebno da je kvalitetno odšta-

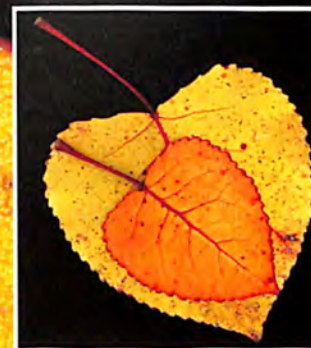
mpate na vašem superkvalitetnom fotoštampaču. Ali, ako istu sliku skenirate sa 4.800 dpi, njena veličina u istoj rezoluciji biće 208 x 144 cm, a to je dovoljno kvalitetan početak za bilo kakav posao.

Kućni ili profesionalni skener?

I na kraju još jedno pitanje – ako su sada personalni skeneri tako dobri, zašto bi nekome trebao profesionalni skener. U odgovoru su sadržane, u stvari, dve karakteristike: brzina i, do sada nepomenut, Density ili dinamički opseg. Možda vam brzina i nije toliko bitna – bar na prvi pogled, ali – recimo da se se upravo vratili iz fotografske radnje sa stotinak fotografija s odmora i hoćete da ih skenirate i pokažete prijateljima na ekranu TV uređaja. Ako je vreme prosečnog skenera potrebno za takozvani Warming Up i Prescan 10 sekundi i još plus 15 sekundi za skeniranje svake slike u rezoluciji od 300 dpi, vreme samog skeniranja, ne računajući tu i zamenu negativa, jeste oko 45 minuta. Umax Astra 6700 taj posao bi, na primer, odradila za 13 minuta jer je kod ovog skenera Prescan nakon prvog zagrevanja kraći od dve sekunde, a samo skeniranje traje oko 6 sekundi.

I konačno, magična reč Density koju ćete naći samo u specifikacijama stvarno kvalitetnih skenera. Brojke ove oznake pokazuju sposobnost skenera da prenese što je moguće kvalitetnije sliku, a da pri tom ne izgubi detalje u dva ekstrema – belinama i tamnim partijama. Obično se Density veže za film skeneri i sposobnost da se i s tamnih dijapozitiva dobiju kvalitetni skenovi, ali to je isto tako važna osobina i ravnih, stonih skenera. I kada na kraju saberemo sve ono što bi naš novi uređaj trebalo da ima, onda stvari postaju prilično jasne. Za neznatnu razliku u ceni dobijate uređaj koji će odgovoriti svakom vašem zahtevu. A ukoliko su vaše potrebe usmerene ka ozbiljnijem radu ili dizajnu i pripremu za štampu, onda dileme više nema.

Milan Živković

UMAX

scanners & cameras

Listići topole obojeni bojama jeseni
direktno su skenirani na
UMAX ASTRA 6700

ravnom skeneru fantastičnih karakteristika:

- hardverska rezolucija 2400 x 4800 dpi
- ultra brz prenos putem USB 2.0 veze
- prescan za par sekundi
- opciono TPU dodatak za skeniranje transparentnih materijala do 6x9 cm

(skenirano sa 2400 dpi - veličina slike 600 Mb, 128 x 117.5 cm u rezoluciji 300 dpi)

Direct Link

www.DL.co.yu

011/ 321 51 51
Beograd, Mike Alasa 9

CONCAVA TESSINA

Švajcarska baš i nije velika zemlja. Ni po broju stanovnika, niti po površini, ali sve što dolazi iz te relativno male zemlje, vrhunskog je kvaliteta

Od legendarnog strelca Viljema Tela, Papine lične garde, švajcarskih čokolada, o satovima da i ne govorimo, sve je to uvek jedinstveno i savršeno. Jedino im je SwissAir propao, ali dok je postojao, funkcionisao je savršeno. Isto tako, savršeni su i fotografski aparati tamo proizvedeni. Compass je fotoaparat s kojim su bili upoređivani fotoaparati iz tog vremena. O Alpi smo već pisali u broju 6 našeg časopisa. Arca Swiss je rotirajuća panoramska kamera s vidnim uglom od "samo" 360°, a Tessina, o kojoj ovom prilikom govorimo, jeste mali dvooki refleksni fotoaparat s ugrađenim motorom koji koristi tzv. "Lajka" film širine 35 mm.

Razvoj i namena Tessine

Za razliku od džepnog sata, onaj koji se nosi na ruci u Engleskoj zove se "wrist watch", u slobodnom prevodu – zglobni ili više u skladu s našim jezikom – ručni sat. Kasnih četrdesetih godina prošlog veka u Engleskoj je dr Steinech konstruisao ABC "wrist" fotografski aparat, što će reći da je ovaj aparat prilikom snimanja bio pričvršćen za zglobov ruke. Kasnije je konstruktor svoju ideju dopunio, razradio i ponudio firmi Concava S. A. iz Lugana. Ona je, srećom, prihvatila ponudu i tako je stvorena Tessina – najatraktivniji fotoaparat za tzv. tajna snimanja, što je elegantno ime za špijunski fotoaparat. Tehničke mogućnosti ovog fotoaparata i kvalitet dobijenih fotografija jesu takvi da je Tessina dugo bila najtraženiji fotografski aparat korišćen za vojnu, civilnu, ekonomsku i modnu špijunažu.

Konstrukcija i rukovanje

Tessina jeste minijaturni dvooki refleksni fotoaparat za snimanje

na filmu širine 35 mm. Nešto veći je od polovine kutije cigareta. Istini za volju, treba reći da je snimak na filmu veličine 14 x 21 mm, što je uz savršeni objektiv Tessinom 2,8/25 mm sasvim dovoljno da se izradi fotografija formata barem 18 x 24 cm, a po potrebi i veća. Kao što smo rekli, koristi film širine 35 mm, ali samo sa svojim originalnim kasetama u koje staje oko 44 cm filma, što je dovoljno za 24 snimka. Na prvi pogled ovo izgleda komplikovano, a stvar se daleko pojednostavljuje ako čovek ima "punilicu" za Tessine kasete. To je jednostavna igračka napravljena od plastike u

koju se na jednu stranu stavi obična kasetna filmom od 35 mm, a na drugu Tessina kasetna koja se puni na dnevnoj svetlosti. Ugrađenim nožem, sličnim onim na starim modelima Exakte, film se preseče i tako napunjena kasetna stavi se u svoje ležište u Tessini. Pre snimanja potrebno je izvući nazubljeni točkica s desne strane fotoaparata i naviti oprugu, čime se dobija mogućnost snimanja 6 – 8 snimaka bez potrebe za posebnim premotavanjem. Objektiv Tessine može da zatvori blendu do vrednosti 22, a najmanja udaljenost snimanja jeste 0,3 m, što dovoljno govori o ozbiljnosti i mogućnostima Tessine.

Tražila i uoštravanje

Refleksno tražilo jednako je veličini snimka, znači 14 x 21 mm. Fotoaparat se isporučuje sa sklopivim šaht tražilom čija su prednja i zadnja strana izrađene od stakla tako da ono može da posluži i kao optičko tražilo. Po potrebi, ovo tražilo može se izvući iz šina i zameniti pentaprizmom. Ipak, bez obzira na to koje se tražilo koristi, zbog malog formata samog mat-stakla snimatelj mora imati izvanredan vid da bi mogao sliku precizno uoštriti. Srećom, kratka žična dužina objektiva ima veliku dubinsku oštrinu tako da je daleko lakše odrediti daljinu snimanja procenom nego se mučiti uoštravanjem na malom mat-staklu.

Zatvarač, ekspozicije i snimanje

Zatvarač je centralnog tipa s ekspozicijama od 1/2 do 1/500 sekundi + B. Sinhornizacija za blic moguća je pri svim brzinama ekspozicije. Postoji mogućnost snimanja X i M (vakubljescalice) uz klasični kontakt za blic. Izuzetno "mek" okidač smešten je na prednjem desnom delu fotoaparata i, za divno čudo, na njemu

postoji priključak za žičani okidač. Sâm zatvarač vrlo je tih i nečujan, što je izvanredno za diskretno snimanje, ali je zato premotavanje za sledeći snimak dosta bučno. S obzirom na to da se premotavanje filma na sledeći snimak startuje tek kada se skine prst s okidača, moguće je da se zvuk premotavanja filma "odloži" po potrebi za "povoljnije" vreme. Recimo još i to da se na prednjem delu Tessine nalazi klizni poklopac koji, pored mehaničke zaštite objektiva za snimanje i objektiva tražila, služi i kao kočnica okidača. Kada je ceo film završen, podigne se mala poluga s oznakom "R" i film se vrati u kasetu korišćenjem drugog nazubljenog točkica suprotno od mesta na kome je točkica za navijanje opruge koja se koristi za premotavanje filma.

Pribor, završna obrada i cene

Pored već navedene pentaprizme, punjača kasete, kaiša kojim se fotoaparat pričvršćuje na ruku na mestu gde obično stoji sat, postoji i metalni kaiš za nošenje oko vrata koji na sebi ima navoj kako bi se Tessina mogla staviti na stativ. Posebno je interesantan i tanki Gossen – Tessina selenski svetlometer koji se stavlja u šine, umesto table ekspozicije, na gornjem delu fotoaparata i koji se može "ukuplovati" s regulatorom blende. Napomenimo još i to da na regulatoru udaljenosti postoji i skala dubinske oštine.

I na kraju, zbog male debljine tela fotoaparata snimanje se obavlja preko refleksnog ogledala, sličnog ogledalu refleksnog tražila, što daje okrenutu stranu snimku. Zbog toga je potrebno, pri povećavanju fotografija, staviti emulziju negativa prema izvoru svetlosti, a ne prema objektivu aparata za povećavanje, kao što je normalno pri izradi fotografija.

Tessina je napravljena izuzetno dobro i precizno. Uostalom, kao i svaki pravi švajcarski sat. Concava S. A. proizvela je ove fotoaparate između 1960. i 1976. godine u hromiranoj, crvenoj i zlatnoj verziji. Hromirane Tessine među kolekcionarima vrede do 500 evra, ostale i do 750. Kaiš za nošenje na ruci, punjač kasete i lanac za nošenje oko vrata vrede do 50 evra, pentaprizma i svetlometer do 150. Najskuplji deo pribora, ovo je kuriozitet, jeste deo koji nema nikakvu funkcionalnu vezu s fotografijom. To je sat pravougaone forme s oznakom Tessina, koji se može staviti u šine umesto svetlomera. Ovaj sat proizveden je u veoma maloj seriji tako da među kolekcionarima može da bude plaćen i preko 350 evra.

I na kraju, anegdota vezana za Tessinu. Pre izvesnog niza godina, u vreme vladavine "čvrste ruke", zamolio me prijatelj, profesionalni fotograf, da mu pomognem pri snimanju unu-

trašnjosti civilnog objekta u koji je bez ikakvih problema mogao svako da uđe, ali u kome je, iz ne znam kojih razloga, fotografisanje bilo zabranjeno. Moj prijatelj je, pošto je radio za direkciju toga objekta, imao sve potrebne pisane dozvole za snimanje. Ali, to ništa nije vredelo jer, obezbeđenje objekta nije dozvoljavalo da se snima. Znao sam za tu glupu zabranu i pošto mi davo nije dao mira poneo sam od kuće svoju Tessinu napunjenu filmom od 400 ASA. Dok smo, posle silnog telefoniranja skoro dva časa kasnije konačno dobili dozvolu za snimanje, u međuvremenu sam, za inat, Tessinom snimio sve što me je zanimalo, a da to niko nije primetio.

Miroslav Nikoljačić

Dozvolite mašti da zaplovi!

Vodootporni papiri za ink-džet štampače!

REFOTB

Pčinjska 17, 11000 Beograd, tel: 011 2456 151, 244 7958,

Snežana Mitrović

JELOUSTON

Park prepun čuda

Jelouston (Yellowstone), prvi nacionalni park u svetu, prostire se najvećim delom u Vajomingu i vrlo malo u Ajdahu i Montani na površini od oko 9.000 kvadratnih kilometara. Osnovan davne 1872. godine, poslužio je kao model i inspiracija za stotine drugih nacionalnih parkova u svetu. U ovom kraljevstvu vatre, vode, zemlje i vazduha nalazi se oko 290 vodopada i najveći broj gejzira u svetu. Park je dom poslednjih stada bizona koji žive slobodno, zatim grizlija, losova, kojota, vukova, orlova, pelikana i mnogih drugih vrsta životinja i ptica

Snežana Mitrović, autor ove reportaže, po zanimanju je diplomirani geograf. Njena ljubav prema prirodi i daljinama prerasla je u ljubav prema fotografiji. Prvi susret s fotografijom bilo je poznanstvo s Tomislavom Peternekom, koji je svojim entuzijazmom, profesionalnošću i predanošću fotografiji bio inspiracija za njen kasniji rad. Fotografijom se bavi ozbiljnije od kada se s porodicom preselila u Kaliforniju, pre tri i po godine. Pored pejzaža, oblast koju najviše voli jeste makrofotografija.

Koristi Nikon Coolpix 5700 i Nikon D100 s Micro-Nikkor objektivom 105 mm F/2,8 D. Za rubriku foto-amater poslala nam je fotografije fascinantnog Jelouston parka koji je posetila sa svojom porodicom. Pored fotografija objavljujemo i njenu priču koja će vam sigurno upotpuniti doživljaj.

Da je Jelouston, pre svega, geološki park, shvatili smo još prvog jutra kada smo, kao magičnim štapićem, vraćeni u doba nastanka Zemlje. Poseta ovom parku pruža vam izuzetnu priliku da shvatite osnovne teorije o razvoju

biljnih i životinjskih vrsta i da se vratite u prve trenutke razvoja ljudske drame. Verovatno da su i prvi istraživači koji su naišli na ovu teritoriju, kao i mi, bili impresionirani divljinom, planinama, zelenim livadama na kojima pasu losovi i jeleni, rekama prema kojima hrle stada bizona, kanjonima koje nadleću orlovi, blatom koje ključa, vrućim izvorima i najvećim kuriozitetom – gejzirima.

Pred našim očima otvorio se nestvarni svet. Terminalni izvori, bazeni mlečno plave ili čudesno zelene boje s vodom koja ključa, Jelouston – veliki kanjon i Jelouston reka koja formira dva vodopada od kojih je veći dva puta viši od Nijagarinih, jezero Jelouston, Mamutske terase (snežno bele stepenaste stene preko kojih se sliva vruća voda), neprestane erupcije gejzira i sve to u potpunom skladu i miru koji vas prati duž celog puta. Ovo mesto moglo bi se predstaviti i kao prelazak iz pakla u raj. Naravno, gejziri su najzanimljiviji deo parka. Erupcije nekih od njih mogu da se predvide i dešavaju se svakog sata ili svakog dana, a na druge se čeka i po pedeset godina.

Najpoznatiji je *Old Faithful* koji eruptira na svakih devedeset godina i privlači najveći broj posetilaca. Njegove erupcije visoke su u proseku 60 metara, čime se svrstava u grupu najjačih gejzira u ovom parku. Celokupna geotermalna aktivnost odvija se zahvaljujući vodi iz kiše i snega koja pronalaženjem pukotina dolazi do magme koja je na ovom prostoru samo nekoliko kilometara ispod površine zemljine kore (uobičajeno je da je ta dubina od 30 do 50 km). Pregrejana voda nalazi pukotine u steni i izbija na površinu u vidu gejzira – toplih izvora, božanstvenih azurno plavih bazenčića ili, jednostavno, vodene pare. Čini vam se da sve oko vas ključa, a da to i nije tako bezopasno upozoravaju vas natpisi koji se često mogu videti pored staze. Da nisu ugroženi samo neoprezni ljudi od, nekada i preko 100 stepeni vrele vode, govori i priča o spašenom vuku koji je bio gotovo skuvan u jednom od jeloustonkih izvora.

Jelouston je geološki jedno od najinteresantnijih mesta na svetu, mesto najvećih vulkanskih erupcija u istoriji Zemlje. Ispod parka

ključa tzv. supervulkan koji je otkriven pre 35 godina putem satelitskih snimaka. Erupcija ovog supervulkana mogla bi imati zastrašujuće posledice za čovečanstvo, a po predviđanjima, celokupna Severna Amerika bila bi prekrivena 10 cm debelim slojem pepela. Srećom, ovo nismo znali pre nego što smo krenuli u avanturu. Kao što Japanci gledaju svet kroz fotoobjektiv, Amerikanci sve posmatraju kroz prozor automobila. Na oko 500 km staza kroz Jelouston često smo mogli videti zaustavljene kolone iz kojih posetioci posmatraju krda bizona, jelene koji pasu pored nekog potocića ili pelikane i kandaske guske u jezeru Jelouston. Ovaj park je i dom oko 250 grizlija koje smo uspeali da vidimo samo u specijalnom zoološkom vrtu za medvede, vukove i kojote.

Godine 1988. u Jeloustonu je bila rekordna suša. Veliki požari tog leta uništili su 36 odsto šume borova i drugog rastinja. Uprkos predviđanjima da će to uništiti park, šuma se vrlo brzo oporavila i već sledeće godine šumsko cveće oživeo je na proplancima i brežuljcima. Kažu da tako nešto do tada nije bilo viđeno. Ekosistem se oporavio sâm i na taj način pružio nam priliku da posmatramo kako se, bez uticaja čoveka, održavao kroz vekove. ■

NOVOGODIŠNJI POPUST na specijalna izdanja časopisa **PC**

PC-PRESS

**PC
DVD**

Prvo računarsko
DVD ROM izdanje u zemlji

Gigabajti besplatnog softvera

Velika kolekcija open source, public domain i shareware softvera

Hitovi kolekcije:

- Mandrake Linux 9.1
- OpenOffice.Org
- Ulean PhotoImpact
- FileMaker Pro
- Abyy FineReader OCR
- VMWare
- Mrežna rešenja za firme
- SoundForge
- Internet klijenti
- DVD, DivX i MP3 plejeri
- Antivirus i firewall programi...

Mandrake Linux 9.1 - kompletna distribucija i uputstvo za instalaciju

OpenOffice.org za Linux i Windows

Public domain i shareware programi za vaš PC

Service Pack-ovi za Windows 2000/XP, Office XP, Photoshop, CorelDraw...

Uputstva za prilagodavanje softvera domaćim uslovima

Multimedijalni i zabavni sadržaji

plus Elektronsko izdanje časopisa "PC"

Prvih 85 brojeva vodećeg domaćeg računarskog časopisa. Tekstovi iz svih brojeva u PDF i HTML formatu. Indeksi po brojevima, autorima i ključnim rečima **plus** adresar računarskih firmi. Fleksibilan mehanizam za pretraživanje teksta uz zadavanje osnovnih ili kompleksnih upita.

500 dinara

DTP

za poslovne korisnike

Bojan Stojanović, Dragan Grbić i Darko Staničić
Predgovor: Dejan Ristanović

- Ⓢ Detaljna i popularno pisana uputstva za upotrebu programa QuarkXPress, Adobe InDesign, Photoshop, Illustrator, Acrobat, CorelDraw i Microsoft Word
- Ⓢ Obrada i priprema digitalnih fotografija
- Ⓢ Fontovi, kodni rasporedi i prilagodavanje domaćim uslovima
- Ⓢ Elektronski dokumenti u radnoj grupi
- Ⓢ Tok teksta kroz firmu, od elektronskih beleški do finalnog dokumenta

- +CD**
- Ⓢ Service Pack-ovi za Quark, Photoshop, Illustrator, CorelDraw, Office...
  - Ⓢ Ghostscript, GSview i drugi uslužni DTP programi
  - Ⓢ Alati za prilagodavanje fontova domaćim uslovima

600 dinara

PC-PRESS

Potražite porudžbenicu na www.pcpres.co.yu/DTP ili u našoj Redakciji:
PC Press, Dositejeva 51, Beograd, tel: 011/181-526 i 187-742, e-mail pc@pcpress.co.yu

digitalni foto-studio MATRIX

Olivera i Robert u svojoj foto-laboratoriji

Ono što izdvaja ovu foto-laboratoriju od drugih jeste pristup i odnos prema mušterijama. Olivera i Robert, vlasnici ovog studija, podstaknuti interesantnim i kvalitetnim fotografijama svojih mušterija, odlučili su da organizuju izložbu fotografija u svom foto-studiju

Prva nagrada: Ljubotin Vladimir

U Novom Sadu, u Radničkoj ulici broj 5, nalazi se digitalna foto-laboratorija i studio Matrix čiji su vlasnici Olivera Sekulić Bartoš i Robert Bartoš. Opremljeni, sada već možemo reći, standardnom opremom za digitalnu laboratoriju, nude sve vrste usluga od razvijanja filmova, izrade fotografija na Fuji Frontier 330 digitalnom printeru, do obrade i pripreme fotografija, kao i narezivanja CD-a. Prilično velik studio i dobra ponuda foto-materijala dovoljni su razlozi da posetite ovo mesto. Ipak, postoji jedan mnogo važniji razlog zbog kojeg je i ovaj članak nastao, a on se najbolje odražava u izjavi Olivera Sekulić Bartoš: "Neću da štancujemo fotografije, ne želim da imam mušterije, već saradnike!"

Ono što izdvaja ovu foto-laboratoriju od drugih jeste pristup i odnos prema ljudima kojima nude svoje usluge. Bilo da ste profesionalni fotograf, foto-amater ili jednostavno volite da fotografirate, dobićete ljubaznost, poslovnost, tačnost i razumevanje. Sve to deo je intimne atmosfere koja proizlazi iz otvorene komunikacije s mušterijama gde se ne priča samo o formatu fotografija već i kako i gde su nastale, zašto neke nisu uspele i šta uraditi s najboljim. Često se tu razgovara i o fotoaparatu, optici, svetlu, uslovima snimanja... Neobično je to što ni Robert ni Olivera nisu iz fotografske struke. Robert se uglavnom bavio pripremom za štampu, dok je Olivera psiholog. Naravno, oboje imaju dobru

Ivana Brezovac uručuje prvu nagradu - pretplatu za REFOTO Ljubotin Vladimiru

Druga nagrada: Brkanić Stanislav

Treća nagrada: Komlušić Boža

"podlogu" za fotografiju, s različitih stanovišta, što je verovatno i razlog ovakvoj posvećenosti novom poslu. Kao i u svakoj priči, i ova vuče korene iz prošlosti jer se Olivera kao devojka amaterski bavila fotografijom. Još tada želja joj je bila da ima svoju foto-laboratoriju (u kupatilu!) jer je bila fascinirana crnobelom fotografijom. Nažalost, želju nikada nije ostvarila, ali se pojavom digitalne fotografije rodila nova fascinacija – ka digitalnoj tehnologiji. Naravno, digitalna foto-laboratorija obuhvata to sve. Interesantno je napomenuti da su Robert i Olivera došli na ovu ideju upravo preko našeg časopisa, jer smo u nekoliko navrata pisali o digitalnim laboratorijama i reklamirali ih! Na sledeću ideju, kako kažu, došli su sami, a ona je upravo i povod ovog predstavljanja. Podstaknuti interesantnim i kvali-

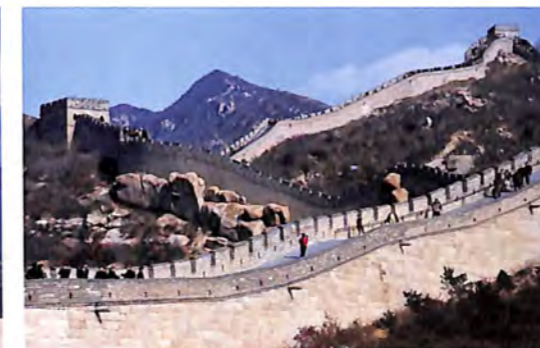
tetnim fotografijama svojih mušterija, odlučili su da organizuju izložbu od nekih tridesetak fotografija. Po sopstvenom izboru odabrali su najuspešnije fotografije nekolicine mušterija, a s obzirom na to da studio Matrix posećuju, pored profesionalnih fotografa i foto-amateri, izdvojili su po tri fotografije i iz njihovih serijala. Na ovaj način želeli su da pokažu da i "obični" ljudi koji shvataju fotografiju kao prirodni deo svog života često dostignu nivo vredan pažnje koji treba podeliti s ostalima, a s druge strane, izložbom foto-amatera dali su primer u kom pravcu bi mogao svako od njih da se razvije ako im se da malo podstreka i pomoći. Prvi podstrek dali su kroz nagrade: prva nagrada bila je godišnja pretplata za časopis REFOTO, druga nagrada bila je knjiga o fotografiji, a treća vaučer na deset kolor filmova i pet fotografija formata 20 x 30 cm u studiju Matrix. Kao urednik časopisa REFOTO bila sam pozvana da uručim nagrade i moram priznati da sam bila prijatno iznenađena velikim interesovanjem za izložbu koje premašuje posećenost mnogih "profesionalnih" fotografskih izložbi, što je samo još jedna potvrda neophodnosti ovakvih događanja.

Ova lepa priča ne završava se ovde jer Olivera i Robert imaju u planu da uskoro pokrenu školu fotografije ili nešto kao seriju radionica za početnike u fotografiji. Takođe, želja im je da osnuju foto-sekciju kroz koju bi se svi zaljubljenici u fotografiju družili, menjali svoja iskustva i organizovali izložbe, izlete... Kao uvod u sve to 23. decembra organizuju još jednu veoma interesantnu izložbu – performans čiji je cilj da "razbije" misteriju oko nastajanja fotografije i da privuče što više novih "zaljubljenika" u fotografiju. Fotograf Zoran Stanišin, u potpuno zamračnim prostorijama studija Matrix simuliraće rad u klasičnoj laboratoriji. Na zidove će okačiti unapred eksponirane fotografske papire na koje će posetioci, pri crvenom svetlu uz pomoć četke, nanositi razvijajući i posmatrati ceo proces nastajanja fotografije. Fotografije će zatim biti izložene svetlu i s obzirom na to da neće biti fiksirane, nestaću. Naziv ovog performansa jeste "Radanje ili čarolija stvaranja fotografije". Njegov cilj jeste da na jednostavan način prikaže latentnost fotografije koju je lako povezati s virtuelnom realnošću digitalne fotografije i samim tim premostiti jaz između tradicionalne crno-bele i savremene digitalne fotografije.

Ivana Brezovac

Isidora Gordić

Almashi Shamue

Boris Holik

 U potpunosti prilagođena lokalizovanoj verziji Windows-a XP za srpski jezik

 Idealna za početnike – sadrži opis računara i njegovih komponenti

 Sjajan priručnik za škole računara – slojevito izlaganje, sa mnogo primera i slika

Nabavite svoj primerak knjige (ћирилично ili latinično izdanje) putem Interneta:

www.pcpres.co.yu/winxsrpski/
ili u našoj Redakciji:
PC PRESS
Dositejeva 51
Beograd
011/181-526 i 187-742
pc@pcpress.co.yu

PC-PRESS

600
dinarara

600
dinarara

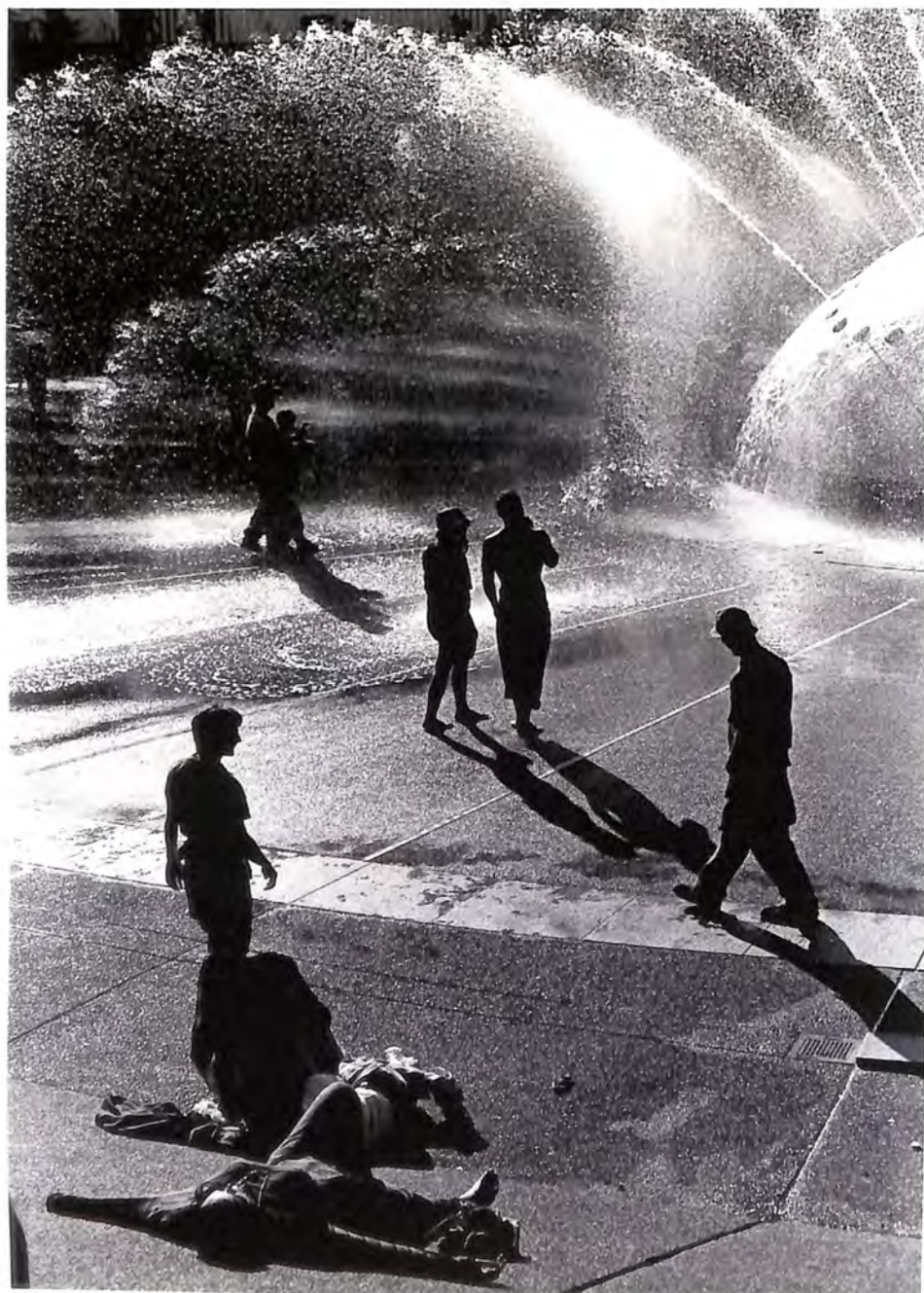
Microsoft
Windows XP
на српском

**Prva računarska knjiga
штампана српском
ћирилицом**

Analiza fotografskih radova

Drago nam je što smo u prilici da komentarišemo fotografiju "Svetlosni akordi" **Jovana Đorđevića** jer predstavlja kreativno korišćenje osvetljenosti motiva snimanja. Zahvaljujući pravcu iz kojeg sunčevi zraci obasjavaju snimljenu scenu oseća se skladna dinamika, a dugačke senke daju utisak prostornosti. Bogatstvo tonova i ritmično smenjivanje svetlih i tamnih delova kadra u potpunosti ilustruju da reč fotografija u prevodu znači "pisanje svetlošću". Ljudske figure dobro su raspoređene tako da je na ovoj fotografiji sve urađeno dobro i nemam nikakve zamerke. To nije čudno jer se Jovan Đorđević, pored svoje osnovne profesije (profesor muzike), dugo i uspešno bavi fotografijom.

Leonora Kohanjec iz Temerina poslala nam je uspešan snimak "Železnička stanica" koji se može dobro upotrebiti za ilustraciju nekog problema železnice. Naime, ovaj kadar bez ljudi, vozova i bilo čega drugog što ukazuje na život odaje utisak praznine i napuštenosti i kao da govori: "Kroz Temerin ni vozovi ne prolaze." Ovakvom utisku doprinosi i to što ništa nije istaknuto selektivnom oštrinom, nego je sve podjednako oštro radi velike dubinske oštine. Ovo je zaista prilika da podsetimo na pojmove osnovne i dubinske oštine i od čega oni zavise. Osnovna oštrina jeste oštrina u jednoj ravni i to ona koja nastaje kada je rastojanje objektiv (snimatelja) od objekta snimanja tako da na snimateljski materijal tačno pada njegov oštar lik jer je uoštravanjem podešeno odgovarajuće rastojanje između objektiv i snimateljskog materijala. Dubinska oštrina jeste kada na fotografiji nije oštra samo ona ravan na koju smo "podesili metražu" (obavili uoštravanje) nego i ispred (između snimatelja i mesta uoštravanja) i iza (od mesta uoštravanja prema beskonačnosti). Dubinskom oštrinom obuhvaćen je manji prostor od mesta uoštravanja prema snimatelju i veći prostor od mesta uoštravanja prema beskonačnosti. Dubinska oštrina zavisi od tri faktora: 1. što je predmet snimanja na kome "postavljamo metražu" (uoštravamo) bliži snimatelju, dubinska oštrina je manja i obrnuto; 2. ako je žižna dužina objektiv veća, dubinska oštrina je manja i obrnuto. Znači, teleobjektivi imaju najmanju dubinsku oštrinu, a širokougaoni najveću; 3. ako je otvor blende manji, dubinska oštrina je veća. Znači, dubinska oštrina jeste najmanja pri punom otvoru blende (kada je otvor najveći), a povećava se smanjenjem otvora blende i najveća je pri najmanjem otvoru. Na mnogim objektivima obeleženo je i može se pročitati kako se menja dubinska oštrina u zavisnosti od udaljenosti mesta osnovne oštine i otvora blende. Da napomenemo da je za većinu objektiv beskonačnost = 300 f. Dakle, za normalni objektiv Lajka formata to je $300 \times 5 \text{ cm} = 15 \text{ metara}$. Vidljivo je da Leonora ovu problematiku poznaje i uspešno je rešava, kao što je dobro rešila i estetske probleme.

naših čitalaca

Dragoljub Tošić, EFIAP, profesor fotografije

Kapadokija je raj i iskušenje za svakog ljubitelja fotografije, kako to piše **Robert Semnic** iz Novog Sada, koji nam je poslao sedam fotografija ovog lepog, neobičnog i za snimanje atraktivnog kraja Turske. Kolega Semnic uspešno koristi Nikon AF-601 i film Fuji 100 ASA tako da su mu fotografije dobro realizovane i predstavljaju lep putopis, tim pre što su i likovno artikulisane. Ovu puta objavljujemo dve njegove fotografije da bismo ukazali na dva moguća pristupa u snimanju pejzaža. Prvi vidimo na fotografiji "Pet simbola Kapadokije" (1) koju uzimamo za primer dobro realizovane razglednice na kojoj se prepoznaju osnovne karakteristike po kojima je snimljen kraj poznat. Motiv je dobro uočen i korektno su obavljene sve potrebne radnje (stajna tačka i ugao snimanja, eksponometrijski elementi, osvetljenje, kompozicija). Ova fotografija daje dosta informacija o motivu snimanja, korisna je kao kognitivni izvor i može poslužiti kao ilustracija u udžbeniku geografije. Drugi pristup u snimanju pejzaža ilustrujemo fotografijom "Zub" (2) na kojoj se može komentarisati kreativni aspekt. Pejzaž tada tretiramo kao "svoj atelje" i sve podređujemo osećaju, subjektivnom izrazu i ideji koju realizujemo. Jedan od mogućih načina jeste kako je to Robert Semnic uradio naglašavajući "Zub" u odnosu na ritmično ponavljanje oblika stenja. "Zub" kao uzorak prekinuo je ritam i time postao ključni elemenat slike (pogledajte tekst Ivane Brezovac "Elementi dizajna - RITAM" u broju 16 časopisa REFOTO). Ja, međutim, smatram da je to "igra na prvu loptu" i da jednostavna i očigledna simbolika skreće pažnju sa stenja koje se nalazi levo i desno od "zuba", a da su tu veoma interesantni oblici koji pružaju mogućnost za nastanak fotografija koje prikazuju te forme, kao na primeru koji objavljujemo. Problem jeste u tome što je to sada teško povećati, a da ostane dovoljno oštro i tehnički korektno. Moj savet jeste da se kod ovako interesantnih motiva više bavite analizom šta se sve može uraditi i da snima mnogo više. Zanimljivi mogu biti srednji, pa i krupni planovi. Pogledajte katalog izložbe Branibora Debeljkovića u Umetničkoj galeriji "Nadežda Petrović" u Čačku.

Fotografija "Skadarlijske večeri" koju nam je poslao **Momčilo Đorđević** iz Beograda predstavlja lep primer uspešnog noćnog snimka na kome je dočarana atmosfera štimunga večeri u Skadarliji. Fotografija je snimljena fotoaparatom Minolta 303 B, objektivom Vivitar 2,5/28 mm, a eksponometrijske vrednosti bile su: otvor blende 5,6, ekspozicija 5 sekundi uz upotrebu stativa. Kao prvo, percipirana scena dobro je kadrirana tako da su svetle partije u sredini, a tamnije na periferiji, što pogled posmatrača zadržava u slici. Takođe, dobro je što nije korišćen blic tako da je sačuvana noćna atmosfera. Upotreba stativa omogućila je da pri dugoj ekspoziciji budu oštri oni delovi fotografije gde su akteri statični, a blaga neoštrina onih koji su u pokretu daje fotografiji dinamiku. Repetitivnost svetlih i tamnih motiva na stolovima sugerise osećaj dubine i prostranosti. Osim fotografije koju objavljujemo, Momčilo Đorđević napravio je niz uspešnih snimaka tako da je u pitanju zanimljiva reportaža o ovom lepom ambijentu koji asocira na stari Beograd.

foto-komentar

Fotografija "S koncerta" **Vesne Stepanski** iz Zemuna uspešno dočarava atmosferu na manifestacijama ove vrste na kojima pirotehnički efekti inteziviraju doživljaj i deo su "scenografije" koja je uobičajena na sličnim događajima. Vesna je dobro uradila što je koristila ambijentalno osvetljenje bez dodatka svetlosnih izvora i tako situaciju prikazala autentično. To joj je omogućilo korišćenje snimateljskog materijala visoke opšte osetljivosti. Ukupan snimateljski postupak znalački je sproveden i jedino što bismo savetovali jeste svedeniji izrez

kako bi fotografija intezivnije okupirala pažnju posmatrača.

Ivan Manojlović, student istorije umetnosti iz Beograda poslao nam je osam fotografija na kojima je pokušao, kako sâm kaže, da prenese atmosferu scena koje ga svakodnevno okružuju i koje doživljava kroz emocionalni filtar. Imam utisak da je Ivan krenuo u dobrom pravcu. Uspešno koristi Canon A 60 i fotografije su mu tehnički, uglavnom, korektne, a sudeći prema nazivima koje im daje, o njima dosta razmišlja. Fotografiju "Bol" objavljujemo da bismo ukazali na greške koje je napravio. Kao prvo, treba razmišljati šta se želi prikazati. Na fotografiji "Bol" prikazana su zapravo dva motiva. Jedan je spomenik, a drugi jesen i to se dobro vidi ako se ta fotografija preseče po vertikalni na dva dela. Dobijamo dve fotografije koje su, svaka za sebe, logična celina. Sledeći problem jeste to što je ova fotografija nedovoljno ekspozicionirana (ostale fotografije koje je poslao nemaju ovaj problem). Kod ove fotografije greška je nastala zato što je spomenik znatno svetliji od ostalog dela kadra, a svetlomjerom je izmerena ukupna količina svetlosti u vidnom polju objektiva i zbog toga su delovi spomenika ostali bez detalja i presvetli. Ako je spomenik najvažniji deo fotografije, a prema nazivu jeste, onda je trebalo eksponometrijske elemente odrediti prema spomeniku (spot merenjem ili merenjem osvetljenosti spomenika izbliza). Konačno, zbog greške u izrezu predlažemo da se fotografija uradi kako je sada objavljujemo, a da to Ivan ubuduće ima u vidu prilikom snimanja.

Fotografija "Dijagonale i paralele" koju je poslao **Milorad Vukanac** snimljena je fotoaparatom Praktika PLC 3, filmom Fuji Superia od 100 ASA i objektivom Karl Zeiss 2,8/20 mm. Očigledno je da kolega Vukanac ima iskustva u korišćenju širokougaonog objektiva jer iako je upotrebio "dvadeseticu", nije dobio rušenje linija, što je u tim situacijama čest slučaj. Dakle, dobro je izabrao stajnu tačku i pažljivo postavio aparat da bi izbegao deformacije. Takođe, osvetljenje je dobro izabrano, a dijagonala koja polazi iz levog donjeg ugla fotografije dobar je uvod u sliku i senke. Svetle i tamne partije ritmično se smenjuju i daju prizoru potrebnu dubinu. I kontrast je primeren izgledu percipirane scene, posebno što su vidljivi detalji u svim, i svetlim i tamnim partijama. Utisak koji ostavljaju donji i srednji deo fotografije pojačao bi se ako bi je s gornje strane skratili, pa je to moguća varijanta ove fotografije.

Jasmina Jovanović iz Kraljeva poslala nam je četiri fotografije koje pokazuju da ona izvanredno uočava motive, zanimljivo i subjektivno kadrira, tako da njeni snimci nisu registracija motiva snimanja nego su specifični Jasminini pogledi, i likovno ih dobro organizuje. Fotografija "Luka Petrovac" je besprekorna kompoziciono, "Turska pijaca" je atraktivan mozaik kolorita, a "Stepenište" je primer vrlo zanimljivog ugla snimanja. S ovim fotografijama povećanim na izložbeni format (može 24 x 30 cm) Jasmina bi lepo mogla da se predstavi na Saveznoj izložbi omladinske fotografije u Zrenjaninu (autori do 25 godina). Objavljujemo fotografiju "Obala Senke", s plaže u Turskoj, da bi smo pokazali da je ovaj motiv mogao bolje da se iskoristi. Naime, postojale su dve mogućnosti: jedna je da se obuhvati više prostora s gornje strane, deo zaliva i kuće desno, i da se da kompletnija informacija o ovom letovalištu. Druga mogućnost bila je da se u kadru zadrže samo suncobrani koji sa senkama daju izvanredan grafički utisak, pri čemu repeticija motiva daje ritam i sklad. Uključivanje ljudske figure u prvom slučaju može biti korisno jer identifikuje dimenzije, a u drugom nije od značaja. Jasmina je prema načinu na koji je postupila ostala negde na pola puta. Očigledno je da je prednost dala suncobranima, ali ideju njihovog korišćenja za likovnu predstavu nije do kraja konsekventno sprovedla. U svakom slučaju, čestitamo Jasmini i predlažemo joj da snima u mestu gde živi i rado bismo videli njene motive iz Kraljeva.

Fotografija "Portret" koju nam je poslao **Milorad Čakardić** iz Sombora primer je korektno snimljenog portreta. Ugao snimanja, osvetljenje i trenutak snimanja dobro su izabrani, a model se jasno izdvaja od pozadine. Takođe, rekao bih da smiren izgled i pogled portretisane žene govore o njenom karakteru i blagoj naravi tako da portret i pored svoje jednostavnosti daje dosta informacija i ima elemente studije ličnosti, a posebno što je pogled, usmeren ka objektivu, vrlo sugestivan. Očigledno je da je između snimatelja i modela postojala dobra saradnja. Iako je kadar veoma interesantan i neobičan, odstranjivanjem nekog dela pozadine istakao bi se lik.

Podaci o fotografiji "Ivana" koju nam je poslao **Ivan Janković** iz Beograda jesu sledeći: film Orwo Pan 125 ASA, negativski razvijatelj – Tetenal, pozitiv urađen na kolor papiru, fotoaparat Canon AE-1, objektiv 52 mm, upotrebljen UV filtar, snimak napravljen na Goliji, na nadmorskoj visini 162 metra, osvetljenje difuzno. Kao prvo, komentarisao bih upotrebu UV filtra koji se koristi za apsorbovanje UV zračenja kojeg najviše ima na planinama i pored mora. UV zraci deluju nepovoljno prilikom snimanja jer "slajeruju" snimateljski materijal, pa nam je negativ usled njihovog dejstva malo siv, iako su uslovi za snimanje dobri i trebalo bi da dobijemo normalni kontrast. UV zraci nisu iz područja vidljivog dela spektra i ne učestvuju u formiranju optičkog lika predmeta snimanja, pa zato upotreba UV filtra ne zahteva promenu eksponometrijskih vrednosti, blende i ekspozicije. Zbog toga se UV filtar može držati stalno na objektivu da bi ga zaštitio od prljanja, a ne samo na planini i moru kada je potreban radi otklanjanja nepovoljnog dejstva UV zraka. Dakle, Ivan je dobro upotrebio UV filtar, kao što je dobro obavio i ostale radnje prilikom snimanja. Ivanina fotografija je lep snimak za uspomenu. Osvetljenje je dobro, a otvorena blenda je blagom neoštrinom pozadine istakla njenu figuru i lik. Da je fotografija pravljena na crno-belom materijalu i ručnom izradom, moglo bi se malo rasvetliti Ivanino lice, a naročito oči, pa bi njen pogled više došao do izražaja. Međutim, smatram da je Ivan propustio priliku da snimi dobar portret jer je Ivana zahvalan model, a njen izraz lica je dopadljiv i sugestivan i s dobrim portretom mogao bi učestvovati na izložbama. No, verovatno za to ima vremena, pa preporučujemo Ivanu da to uradi drugi put.

ČOVEK i PEJZAŽ

nova tema za konkurs

Kroz kratak istorijski osvrt na ovu temu i dva fotografska primera, pokušali smo da vas inspirišemo i podstaknemo da učestvujete na našem sledećem konkursu

Svetlana Dingarac

Čovek i pejzaž, kao posebna tema, pre svega može se shvatiti kao produbljivanje veze čoveka i prirode. Uopšteno gledano, moguća su (najmanje) dva pristupa. U prvom, pejzaž je dominantan, a ljudska figura ima prolazan karakter. Ona ga oživljava i humanizuje. Uz to, veličina ljudske figure, ili neke druge prepoznatljive forme, podstiče razumevanje odnosa i veličina u prirodi. Tradicionalna fotografska pravila obavezno će istaći da je pejzaž bez ljudske figure prazan. Ipak, ne misle svi tako. Na pitanje zašto su njegovi pejzaži bez figure, Ansel Adams mirno je odgovorio: "Ne snimam čoveka, već za čoveka!" Drugi pristup jeste da ljudska figura dominira u slici, i psihološki i fizički, dok je predeo, najčešće u pozadini, jedna vrsta dopune, produbljivanje likovne površine. Takve fotografije nekad su na ivici

Rade Milisavljević

reporterskih, a katkad su svesno aranžirane. Primera, i jednih i drugih, bilo je i u nekadašnjoj jugoslovenskoj fotografiji. Autori kao Fran Krašovec, Janez Marenčič, Milan Pavić, braća Vranić, Ivo Eterović mnoga svoja dela gradili su na vezi čoveka i prirode. Aktovi Branibora Debeljkovića na stenovitim obalama Jadrana, figure stočara i stada u pejzažu Komova Stanoja Bojovića, usamljene figure u prostanstvima Istočne Srbije, ili u dalekim predelima Tibeta Radeta Milisavljevića tipični su primeri takvog pristupa.

Ali, tražiti prepoznatljivu figuru čoveka u svakoj slici bilo bi banalizovanje ovog zadatka. Sreću se i fotografije u kojima uloga čoveka nije smesta vidljiva,

ali nesumnjivo postoji kroz elemente urbane gradnje, na primer usamljenih seoskih kuća, crkava i sl., što upućuje na sredno prisustvo čoveka. Iako on nije uključujući direktno, slika nije manje bogata unutrašnjim asociacijama; takvih primera ima kod nekih vojvođanskih autora, a najviše kod Stevana Lazukića čija su mnoga dela ne samo reportažna beleška o ravnici već i likovna igra, snevanje, emocionalna veza čoveka i prirode.

Današnje shvatanje čoveka i pejzaža, kao i "čoveka u pejzažu", znatno se razlikuje od nekadašnjeg. Pored tradicionalno shvaćenih odnosa, gde je čovek u slici eksplicitno prisutan, sreću se i sasvim drugačiji, znatno promišljeniji pristupi. Bugarski internacionalac Kristo Javašef "povezuje" pojedine predele, prekriva ih platnom da bi ih kao konačan čin fotografisao. U tom slučaju fotografija je dokument konceptualne akcije umetnika i, prema tome – konačno delo. Kada se svemu tome doda mogućnost upotrebe boje, složenih i strpljivo odabranih motiva, praćenja određenih objekata u prirodi u raznim godišnjim dobima, može se sa sigurnošću računati na dobre fotografije. Shvatanje teme čovek i pejzaž, jeste, dakle, veoma široko. Uostalom, i pravo je da je tako: Za valjan umetnički senzibilitet granice ne bi trebalo da postoje.

Goran Malić

Naš časopis ponovo pokreće stalnu rubriku "Fotokonkurs" gde će objavljivati fotografije čitalaca, amatera i profesionalaca. Pravo učesća imaju svi koji se bave fotografijom, a jedini uslov jeste da uz svaku fotografiju ili dijapozitiv pošaljete i originalni kupon iz našeg časopisa REFOTO, čitko popunjen osnovnim podacima o autoru. Broj fotografija ili dijapozitiva koji neko želi da pošalje nije ograničen s tim da, jedan kupon važi za jednu fotografiju. Uz sve priloge potrebno je naznačiti naziv fotografije ili dijapozitiva, kao i neophodne tehničke podatke, npr. kojim filmom i fotoaparatom je snimljeno i dr.

Formati i tehnologija radova

Učesnici mogu poslati:

- CRNO-BELE FOTOGRAFIJE I FOTOGRAFIJE U BOJI FORMATA OD 13 X 18 CM DO 18 X 24 CM,
- DIJAPOZITIVE U BOJI 24 X 36 MM,
- FOTOGRAFIJE SNIMLJENE NA CD U REZOLUCIJI 300 DPI VELIČINE DO 18 X 24 CM.

Slanje radova

Ovogodišnji konkurs sastoji se iz šest periodičnih konkursa. Učesnici mogu poslati radove za februarski, aprilski, junski, avgustovski i oktobarski broj časopisa, za svaki pojedinačno i za decembarski koji je završni. Za svaki od navedenih brojeva časopisa obavlja se žiriranje, biraju radovi u užu izbor i određuju nagrade.

Rokovi:

- ZA FEBRUARSKI BROJ DO 25. JANUARA;
- ZA APRILSKI BROJ DO 25. MARTA;
- ZA JUNSKI BROJ DO 25. MAJA;
- ZA AVGUSTOVSKI BROJ DO 25. JULA;
- ZA OKTOBARSKI BROJ DO 25. SEPTEMBRA;
- ZA FINALNI, DECEMBARSKI BROJ DO 20. NOVEMBRA.

Za decembarski broj, kada je finale ovogodišnjeg konkursa, žiriraju se radovi pristigli za decembarski broj, kao i svi oni koji su ušli u užu izbor u prethodnim brojevima časopisa.

Nagrade konkursa

Nagrade konkursa sastoje se od nagrada za svaki broj časopisa i nagrada konkursa kao celine. Za svaki od ovogodišnjih brojeva dodeliće se po tri nagrade:

1. GODIŠNJA PRETPLATA NA ČASOPIS,
2. KNJIGA "ELEMENTARNA TEHNIKA FOTOGRAFIJE" DRAGOLJUBA KAŽIĆA,
3. DESET CRNO-BELIH FILMOVA FORTE – FOTOTEHNA.

Velike, završne nagrade konkursa jesu:

1. NIKON DIGITALNI FOTOAPARAT,
2. METZ BLIC – FOTOTEHNA,
3. LOWEPRO FOTO-TORBA.

U svakom broju časopisa objavljuju se rezultati žiriranja za taj broj, popis radova koji su ušli u užu izbor, nagrade tog broja i reprodukcije 7-8 izabranih fotografija. U decembarskom broju objavljuju se finalni rezultati konkursa, završne nagrade i reprodukcije najboljih fotografija konkursa.

Završne odredbe:

- radovi koji su poslani na konkurs ne vraćaju se,
- organizator radove može koristiti za potrebe časopisa, bez naknade i uz potpisivanje autora,
- odluke žirija su konačne,
- pravo tumačenja ovih propozicija ima organizator.

OPASNIJE, BOLJE.

Život je težak. Fotografisati ga još je teže. LowePro torbe su napravljene tako da izdrže i najteže situacije. Moderan dizajn, neuporediva istrajnost i preko 30 godina iskustva čine da postanemo Vaš izbor. Samo napred. Uхватите život. Mi se brinemo o vama i vašoj opremi.

www.lowepro.com

REFOTB

Ekskluzivni uvoznik i distributer

Pčinjnska 17, 11000 Beograd, tel: 011 2456 151, 244 7958, fax: 011 446 0234, www.refot.com/lowepro

lowepro

P: Poštovani prijatelji, Najpre bih želeo da pohvalim vaš časopis, koji redovno čitam. Naravno, uz reči pohvale imam i dve zamerke: prva se odnosi na sporost u uređivanju vaše prezentacije na Internetu, a druga zamerka u vezi je s neobaveštavanjem o povremenim foto-berzama koje se održavaju u Beogradu. Nažalost, veoma je teško doći do informacije gde se u Beogradu održavaju foto-berze i kada. Bilo bi možda interesantno za čitaoce da ponekad objavite i prosečan cenovnik polovne foto-opreme koja se prodaje na berzama ili u nekim prodavnicama. Uz želje za vaš uspešan rad i u nadi da će vaš i naš časopis biti još sadržajnije, šaljem vam i nekoliko fotografija za rubriku "Analiza fotografskih radova naših čitalaca".
Mnogo pozdrava iz Sombora,
Milorad Čakardić

O: Verovatno ste već primetili da je jednu od vaših fotografija profesor Tošić odabrao za analizu i nadamo se da ćete nam i dalje slati svoje fotografije. Kao što smo najavili u prošlom broju, pripremamo novu internet prezentaciju tako da će nam trebati malo vremena da ustalimo njeno ažuriranje i aktuelnost. Takođe, objasnili smo da ne pišemo o foto-berzama jer datumi njihovog održavanja nisu poznati unapred.

P: Poštovani profesore Tošiću, javljam Vam se po drugi put u okviru Vaše rubrike "Analiza radova naših čitalaca". Prvi put ste mi objavili fotografiju u časopisu br. 16, te ste izneli vrlo pozitivne kritike za moj rad, na čemu vam se najiskrenije zahvaljujem. U međuvremenu, primjećujem sve veće interesovanje čitalaca vašeg časopisa za rubriku koju Vi obrađujete, kao i uopšte veće interesovanje za informacije o fotografiji, što smatram vašom velikom zaslugom, kao i zaslugom svih članova redakcije i tima stručnjaka i entuzijasta koje okupljate u radu na popularizaciji fotografije i obrazovanju iz šire oblasti vezane za fotografiju, što vaš časopis čini pravom retkošću na tržištu u pozitivnom smislu. Što se tiče bavljenja fotografijom, moje interesovanje je sve veće, tako da iz svih destinacija koje sam posetio ove godine, svake popodnevne šetnje Beogradom, stoji preko 5.000 fotografija, uz mnoštvo pređenih kilometara, kako na točkovima, tako i "u nogama". Trenutno radim na više "frontova", vezano za oblast fotografije. Između ostalog, pripremam se za izlaganje u krugu moje firme gde se organizuje izložba pod temom "Planarenje i zdravlje". Isto tako, pokušavam da priprelim seriju fotografija i radova na temu "digitalna percepcija", a izradi dva foto-putopisa - Durmitor i Thassos u završnoj je fazi. Takođe, ove godine radio sam na izradi dva ka-

lendara (Beograd noću i Durmitor), ali uz splet raznih okolnosti i nedostatka vremena, kalendari ove godine neće ugledati svetlost dana. Ovog puta šaljem vam po četiri fotografije za analizu i to na temu "U potrazi" i "Ka suncu". Prva tema rađena je u sepija tonu, druga je kolor fotografija, a sve fotografije načinjene su jednim od dva digitalna aparata kojima sam fotografisao (Canon 90 Pro i Olympus C 5050). Moram vam napomenuti da je moje mišljenje o digitalnim fotoaparata, kroz dosadašnju eksploataciju, izuzetno pozitivno i to iz svih aspekata korišćenja, ali isto tako mislim da dobra fotografija ne zavisi u tolikoj meri od kvaliteta fotoaparata i gomile tehničkih mogućnosti, već od ideje, zapažanja i uloženog truda onoga koji stoji iza fotoaparata. Srdačan pozdrav i srećnu Novu 2004. godinu želi Vam
Radiša Živković

O: Najlepše se zahvaljujem na lepim rečima i željama. Nadam se da ćete uspeti da realizujete vaš kalendar sledeće godine i da ćete poslati redakciji izveštaj s vaše izložbe, a u nekom od narednih brojeva možete očekivati i vašu fotografiju u analizi radova.

P: Poštovana redakcijo, Obraćam vam se po drugi put, prvenstveno zbog toga da bih vam se zahvalio na objavljivanju moje fotografije u rubrici "Foto-komentar", i da bih se od sveg srca zahvalio profesoru Dragoljubu Tošiću na njegovom mišljenju i silnim rečima hvale, kako o meni, tako i mom radu, t.j. mojim fotografijama. To će mi zaista puno značiti u daljem bavljenju fotografijom. Prijatno sam iznenađen vašom ekspeditivnošću i profesionalnošću. Časopis je veoma kavliten i mogu vam reći - veoma inspirativan! Vidim da se malo ljudi odaziva vašem ovdašnjem konkursu (kako ste napisali u oktobarskom broju časopisa) i da navodno tema nije odgovarajuća. Nažalost, ja sam se upoznao s vašim časopisom tek odnedavno (od septembra), pa mi je stoga žao što nisam više učestvovao u vašim konkursima i aktivnostima. Po meni, tema "Ljubav" je odlična tema jer, ljubav je sve, sve što nas okružuje, sve je stvoreno iz ljubavi. Stoga hvatam "zadnji voz" i šaljem ove tri fotografije koje sam uspeo na brzinu da uradim, jer, nažalost, nisam imao više vremena. Što se tiče naredne teme konkursa i vaše molbe da vam šaljem predloge, evo, predlažem npr. temu "Svet prirode". Kako god, ja vam se još jednom puno zahvaljujem na lepim rečima, a svima u redakciji i profesoru Tošiću želim puno uspeha u radu, kao i srećne predstojeće novogodišnje praznike, uz želju da vam naredna godina bude srećna i berićetna.

S poštovanjem, Branimir Nedeljković

O: Zahvaljujemo sa na podršci i lepim željama. Vaš predlog za konkurs nam se dopada, ali je stigao kasno. Nadamo se da će vam se naša tema ipak dopasti jer u velikoj meri uključuje prirodu.

P: Dragi prijatelji i drage prijateljice, Prije svega želim da vas pozdravim iz hladnog Sarajeva, da vam čestitam i da vam se zahvalim za vaš trud koji ulažete u REFOTO koji mi je jako koristan i koji sa zadovoljstvom čitam. Pohvale se odnose i na vašu internet prezentaciju preko koje sam i saznao za vas. Ja se tek u poslednjih nekoliko meseci pokušavam "baviti" amaterskom fotografijom i informacije koje nalazim u vašem časopisu pomažu mi da u te vode uđem. Ovaj put zamolio bih vas za odgovore na neka pitanja. Prije svega me zanima da li postoji način da ovdje u Sarajevu dodem do ranijih brojeva vašeg časopisa i do pretplate na vaš list? Drugo pitanje odnosi se na foto-berzu za koju znam da se održava u Beogradu. Kada i gdje se ona održava? Toliko za ovaj put. Zahvaljujem vam se unaprijed,
Nedžad

O: Drago nam je da je interesovanje za naš časopis dostiglo "internacionalne" razmere. Nažalost, ne možete se pretplatiti na REFOTO jer živite u drugoj državi, a platni promet još nije regulisan. U knjižari Šahimpašić, Maršala Tita 29 (tel: 21 83 40) možete proveriti da li imaju neke od ranijih brojeva. Na pitanje o berzi dali smo odgovor kod prvog pitanja, s tim što dopunjujemo da se održava u prostorijama Studentskog kulturnog centra.

P: Zdravo. So fotografija se zanimavam nekoliko godini i odvrete navreme kupujem po nekoj magazin za fotografija. Mnogu mi e drago što i nie vo Makedonija možeme da go čitame Refoto. Toa se dolzi na visokata cena na Refoto kaj nas - 300 denari. Bidejki standardot vo Srbija i Makedonija e skoro ist, smetam deka i kaj nas cenata bi trebalo da bide okolu 180 denari so sto ke se zgolemi prodazbata. Vo odnos na dizajnot na Refoto, mislam deka e mnogu belo i deka stranicite bi trebalo da bidad po oboeni. Dobro bi bilo i koga vo sekoj broj bi se predstavuval po nekoj fotograf so svoite fotografii na celata strana. I na kraj bi ve zamolil, ako može da mi gi kažete cenite kaj vas na Nikon F65 i F75, zatoa sto kaj nas se preskapi. Vi blagodaram mnogu, Kiril, Skopje

O: REFOTO se prodaje u Makedoniji od početka njegovog osnivanja, ali nažalost dažbine su još uvek izuzetno visoke jer se Makedonija tretira kao druga država, bez ikakvih olakšica. Za sve informacije o prodaji obratite se distributeru Nikon proizvoda Inpex-firmi, Dame Gruev 37, Skoplje, tel: 311 45 42.

- Desktop
- My Computer
  - 3½ Floppy (A:)
  - D_I_S_T_R_I_B_U_T_E_R
    - ORNANO Film i papir hemija
      - Razvijaci
      - Blajheri
      - Fiksiri
      - Stabilizatori
      - Starteri
    - FERRANIA Filmovi i aparati
      - SOLARIS filmovi (100, 200, 400, 800 ASA)
      - Jednokratni fotoaparati
      - Fotoaparati (ADMIRA, INVENTA, EXPLORA)
    - TURA Foto papir
      - TURA Platinum (sjajni+mat)
      - Fotoaparati i baterije
    - FOTOFLEX Foto materijal
      - Sijalice, filteri, riboni, lideri
      - Numeratori, trake, air spray, folije za negative
      - Izvlakaci, film kasete, antistatik krpe
    - GPE Digitalne maske
      - D-Carrier (digitalna maska)
  - PROIZVODNJA POKLON FOTO ALBUMA I KESA
  - PRODAJA POLOVNIH FOTO MASINA

EKSKLUZIVNI PREDSTAVNIK

Školska 91, 21203 Veternik
Tel./fax: 021/503-918
E-mail: m.princ@eunet.yu
www.maliprincns.co.yu

DISTRIBUTER U SCG:

MINCOM d.o.o.
Novi Sad, M. Dimitrijevića 25
Tel./fax: 021/371-442
www.mincom.co.yu

DISTRIBUTER U MAKEDONIJI:

FOTO TRADE KIRČE DOEL
Skopje, Londonska 2, lokal 19
Tel./fax: +389 2 3076-210
Tel.: +389 2 3065-813

SPECIJALNA NOVOGODIŠNJA PONUDA!!!
TURA APARATI SA BLICEM,
TORBICOM, BATERIJOM I FILMOM
PO PROMOTIVNOJ CENI

CHIMIFOTO ORNANO	FERRANIA IMAGING	TURA
ORNANO Film i papir hemija	FERRANIA foto-aparati	TURA foto papir
GREGORIS Photo Equipment	FOTOFLEX ACCESSORIES	Kese za fotografije
D-Carrier	Riboni, filteri, trake...	Gratis albumi

POLOVNE AGFINE MAŠINE MSC 101, MSC 200

- APS
- Index print
- Digitalna dokumenta
- Digitalne fotografije formata 10x12

KREDIT 3 GODINE !!!